

دوره شانزدهم
بهمن ۱۳۹۸
شماره پیاپی ۱۲۳
۴۸ صفحه
۲۶۰۰۰ ریال

ماهنامه آموزشی، تحلیلی و اطلاع رسانی برای معلمان و
دانشجو معلمان و کارشناسان وزارت آموزش و پرورش
www.roshdmag.ir

روش

مستزنگ

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی
دفتر نشریات و فناوری آموزشی

سعید وزیری
از کتابخانه مبارکه دارالفنون
تا کتابخانه ملی

محمد قربانی
دل مشغولی های،
یک معلم کتاب خوانی

علی حسینی خواه
پیشرفت تحصیلی،
تابع کتابخانه موفق

دکتر نسترن پور صالحی
گنج
پنهان مدرسه

امام علی (علیه السلام):

مَنْ تَسَلَّى بِالْكِتَابِ لَمْ تَفْتَهُ سَلَوَةٌ

هر کس که با کتاب آرامش یابد، راحتی و آسایش از او سلب نمی‌گردد.

غررالحکم صفحه ۲۳۹

نویسندگان و مترجمان محترم!

- این مجله متعلق به شماست. تجربه های ناب، ایده ها و حاصل پژوهش های خویش را در اختیار دفتر مجله قرار دهید تا با انعکاس آن ها در مجله، علاقه مندان به این حوزه در تجارب شما شریک شوند. از شما عزیزان تقاضا داریم:
- مقاله هایی را که می فرستید، با موضوع مجله مرتبط باشد و در جای دیگری چاپ نشده باشد.
 - مقالات، حاوی مطالب کلی و گردآوری شده نباشد.
 - مقاله ترجمه شده با متن اصلی همخوانی داشته باشد و متن اصلی نیز همراه آن باشد. چنانچه مقاله را خلاصه می کنید، این موضوع را قید فرمایید.
 - نثر مقاله، روان و از نظر دستور زبان فارسی درست باشد و در انتخاب واژه های علمی و فنی، دقت لازم را مبذول فرمایید.
 - در نگارش مقاله از منابع و مآخذ معتبر استفاده کنید و در پایان آن، فهرست منابع را بیاورید.

آیا کتاب می‌میرد؟!!

فریدالدین حداد عادل

سردبیر

ابزار کمک آموزشی است قابلیت ترویج مؤثر، امکان حمل مطلوب و کنترل شده، امکان تعامل مفید پدیدآورنده و مصرف کننده و نگهداری آسان، از ویژگی های بارز کتاب است که دیگر رسانه ها و وسایل کمک آموزشی چنین ویژگی ای را ندارند.

۴. تولید کتاب آسان است و افراد زیادی می توانند به آن تبادل کنند.

۵. رسانه های جدید هر چند قدرت اثرگذاری قابل توجهی دارند ولی هنوز هم اگر خواهان عمق بخشی به اندیشه های مخاطب هستیم، باید او را به مطالعه مؤثر و زیاد کتاب تشویق کنیم و از این جهت کتاب هنوز هم رقیبی ندارد.

۶. کتاب های درسی سنخیت ماهوی با کتاب های کتابخانه دارند و اشتراک کاربری موجب تسهیل در استفاده و آموزش می گردد. با توجه به نکات فوق لازم است به هر طریقی که می توانیم دوباره در کلاس و تکلیف مدرسه دانش آموزان کتاب را باز تعریف کنیم تا رونق فهم و استدلال به سیاست اصلی کلاس درس معلمان مدارس تبدیل گردد.

خیلی ها تصور می کنند با ظهور رسانه های جدید کتاب به پایان راه خود رسیده است. یعنی این رسانه قدیمی که عمر به قدمت عمر کاغذ دارد دیگر کارآمد نیست و دیگر استفاده نمی شود. در این بین معلمان و والدین بعضاً منفعل شده اند و برنامه های ترویجی و تبلیغی کتابخوانی را تعطیل کرده اند. نسلی که خود با کتاب بزرگ شده است اکنون در استفاده از کتاب برای تربیت آیندگان کوتاهی می کنند.

درباره این نگاه چند نکته را با هم مرور می کنیم:

۱. تقریباً هیچ رسانه ای از بین نرفته است بلکه کاربری اش متفاوت شده است. مگر با ظهور تلویزیون، رادیو از بین رفت؟! تضعیف شد و مخاطب خاص خود را پیدا کرد و اکنون رادیوهای اینترنتی پدیده هایی نو و جذاب و به روز هستند.
۲. در کشورهای مدرن جهان هم که رسانه های متنوع پرکار هستند، کتاب و کتابخوانی به ویژه برای کودکان هنوز پرطرفدار و پرکاربرد است.
۳. همچنان کتاب در پهنه مدرسه عملیاتی ترین و مؤثرترین

گنج پنهان مدرسه

قابلیت‌های کتابخانه‌های آموزشی در گفت‌وگو با
خانم دکتر نسترن پورصالحی، مدرس دانشگاه تهران

نسیم گودرزیان

عکاس

فاطمه حلمی

معلم ادبیات و نگارش و مروج کتابخوانی

رشته کتابداری گذاشتم. در همان سال اول، مدیر مدرسه‌ای که مادرم در آن مشغول به کار بود، مرا برای سازماندهی منابع کتابخانه دعوت کرد و من با همکاری دو نفر از والدین بچه‌های کلاس اولی، کتابخانه را سر و سامان دادیم. در آن زمان هر وقت فرصتی دست می‌داد، سر کلاس‌ها می‌رفتم و برای بچه‌ها کتاب می‌خواندم و قصه می‌گفتم. در دوران کارشناسی دو تابستان مسئول تهیه کتاب برای کتابخانه‌های مناطق محروم بودم و تعداد زیادی کتاب از ناشران مختلف را برای این کار بررسی کردم. این شد که دیگر نتوانستم از کتاب کودک و نوجوان دل بکنم. در تمام این سال‌ها ارتباطم با مدارس و کتابخانه‌های مختلف قطع نشده است و الان هم که در خدمتتان هستم، هنوز در مدرسه مشغول به کار داوطلبانه‌ام. یکی از انگیزه‌های اصلی من برای ادامه تحصیل، پر کردن خلأهای تخصصی در حیطه کتابخانه‌های آموزشی بوده است.

■ ضرورت رشته کتابداری به‌طور کلی چیست و چرا لازم است کتابخانه‌های آموزشی از متخصصان این حوزه استفاده کنند؟

رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی، در پاسخ به نیازهای اطلاعاتی انسان‌ها شکل گرفته است. در این رشته ما می‌آموزیم که چگونه مخاطبان و نیازهای آن‌ها را بشناسیم، بهترین منابع را برای رفع نیازهای مخاطبان فراهم آوریم و این منابع را به بهترین شیوه‌ها در اختیار آن‌ها قرار دهیم. درواقع مجموعه‌سازی، سازماندهی و اشاعه اطلاعات موضوع اصلی این حوزه است و در سال‌های اخیر رشته‌ها و گرایش‌های مختلفی در دانشگاه داشته است؛ از جمله کتابخانه‌های عمومی، کتابخانه‌های دانشگاهی،

خانم دکتر نسترن پورصالحی دارای مدرک دکترای علم اطلاعات و دانش‌شناسی از دانشگاه تهران، دوره کارشناسی ارشد را در دانشگاه تربیت مدرس و دوره کارشناسی را در دانشگاه تهران گذرانده است و سال‌هاست در زمینه‌های مختلف مرتبط با سواد اطلاعاتی و کتابخانه‌های آموزشی فعالیت می‌کند. با ایشان گفت‌وگویی کرده‌ایم که آن را در ادامه می‌خوانید.

■ خانم دکتر، لطفاً به سبک متفاوت‌تری خود را به خوانندگان مجله معرفی کنید و بفرمایید که علاقه به کتابخانه‌های آموزشی چگونه در شما شکل گرفته است.

شاید یک معلم یا یک کتابدار نداند که چطور می‌تواند بر آینده یک دانش‌آموز اثر بگذارد. کتابخانه‌ای که ما در مدرسه داشتیم، بزرگ و پر نور بود و معلم پرورشی بسیار باذوقی برایمان در کلاس شعر و قصه می‌خواند. نمایشگاه‌های کتاب خوبی در مدرسه ما برگزار می‌شد و ما می‌توانستیم از کتابخانه کتاب امانت بگیریم. هنوز هم شعرها و قصه‌هایی را که معلممان سر کلاس می‌گفت، در خاطر دارم. چند تا از کتاب‌هایی را هم که آن زمان از نمایشگاه خریده‌ام، نگه داشتیم. در سال‌های بعد، عضو کانون پرورش فکری شدم. در آنجا چند دانشجوی کتابداری و اطلاع‌رسانی، به ما خدمات کتابخوانی و برنامه‌های فرهنگی مختلف ارائه می‌دادند. اولین بار در آنجا آماده‌سازی کتاب، رده‌بندی کتاب، نمایش عروسکی، پژوهش، معرفی نویسنده و شرکت در بحث کتاب را تجربه کردم. به تشویق پدرم، که عاشق کتاب بود و کتابخانه را محیط امن و مناسبی برای ارتباط با مردم و توسعه دانش فردی می‌دانست، پا به

کتابخانه‌های آموزشی، کتابخانه‌های دیجیتال، مطالعات آرشیوی، علم‌سنجی، مدیریت اطلاعات و دانش، و بازیابی اطلاعات.

در محیط‌های آموزشی اهمیت کتابخانه و کتابدار دو چندان است؛ زیرا تأمین منابع آموزشی مورد نیاز معلم، دانش‌آموز و گاهی خانواده‌ها، اهمیت زیادی در ارتقای کیفیت آموزش دارد. به‌ویژه، وقتی صحبت از رویکردهای نوین یادگیری می‌شود، بدون پشتیبانی کتابخانه و کتابدار بسیاری از اهداف مستتر در برنامه درسی در زمینه یادگیری کندوکاو محور و مسئله‌محور محقق نخواهد شد. کتابخانه آموزشی گاهی در برنامه درسی باید جایگاه مشخصی داشته باشد. در ایران عمده‌ترین نوع کتابخانه را برای پر کردن اوقات فراغت و ذیل معاونت پرورشی تعریف کرده‌اند اما کتابخانه آموزشی گاهی علاوه بر نقش تربیتی و پرورشی، که آن را باید با کتاب‌خوان کردن دانش‌آموزان ایفا نماید، نقش آموزشی نیز دارد. درواقع، برای نیل به اهداف آموزشی تعیین شده، معلم و کتابدار با یکدیگر طرح درس‌های مشترکی را برنامه‌ریزی و اجرا می‌کنند. کتابدار بازوی فکری معلم است و منابع اطلاعاتی مورد نیاز معلم، اعم از کتاب، فیلم، انیمیشن، سازمان‌ها و افراد مختلف را فراهم می‌آورد.

■ اگر امکان دارد کمی درباره رساله دکتری توضیح دهید و دستاوردهایی را که برای حوزه کتابخانه‌های آموزشی داشته است، بیان کنید.

□ دغدغه اصلی که باعث شد پایان‌نامه ارشد و دکترای من درباره سواد اطلاعاتی باشد، ضعف در قدرت تحلیل و تفکر در دانشگاه

بود. سواد اطلاعاتی در محیط‌های آموزشی با تقویت قدرت تفکر سطح بالاتر و تفکر انتقادی می‌تواند بسیاری از مشکلات تربیتی و آموزشی را حل کند. پس از آنکه کارگاه‌های سواد اطلاعاتی را در دانشگاه برگزار کردم، متوجه شدم که بسیاری از آموزش‌ها باید پیش از دانشگاه در اختیار افراد قرار گیرد. به همین سبب، در دوره کارشناسی ارشد به این پرداختم که اگر قرار باشد سواد اطلاعاتی در دوره دبیرستان به دانش‌آموزان آموزش داده شود، چه کسی باید مسئول آن باشد؟ معلم یا کتابدار؟ درنهایت، به این نتیجه رسیدم که نه معلم به‌تنهایی می‌تواند موفق عمل نماید نه کتابدار؛ چرا که کتابدار در مدیریت کلاس درس و فنون تدریس ضعف‌هایی دارد که مانع تدریس مطلوب می‌شود و معلم نیز اطلاعات کافی درباره محتوای سواد اطلاعاتی و نحوه پرداخت به آن ندارد^۱. بر این اساس، حدوداً سه سال زمان صرف شد و به کمک همکاران یک مدرسه، کوشیدیم که استاندارد سواد اطلاعاتی برای مدارس انجمن کتابداری آمریکا را در ایران بومی کنیم و به‌طور آزمایشی به اجرا درآوریم. نتیجه اجرای دوساله این استاندارد توسط معلمان در مدرسه نشان داد که این استانداردها باید متناسب با شرایط کشور ما تهیه شوند تا معلمان امکان استفاده مطلوب از آن‌ها را داشته باشند^۲. در عین حال، کمبود زمان به‌طور جدی مانع ارائه آموزش‌ها می‌شد. درواقع، مدارس به‌سختی زمانی را برای ارائه آموزش‌های عمومی سواد اطلاعاتی در اختیار می‌دادند. بر این اساس، در دوره دکتری تلاش کردم درباره شیوه‌های ادغام سواد اطلاعاتی در برنامه درسی پژوهش کنم. درواقع، روش‌های مورد استفاده معلمان برای آموزش فارسی و علوم در پایه‌های چهارم تا ششم، که مقوم سواد اطلاعاتی بودند، انتخاب شدند و الگویی برای آموزش سواد اطلاعاتی در درس فارسی و علوم به معلمان، والدین، طراحان کتاب درسی، کتابداران و مدیران مدارس ارائه گردید. بر این اساس، لازم نبود معلمان برای آموزش مطلوب دروس فوق و تأمین اهداف سواد اطلاعاتی فعالیت‌های جداگانه‌ای انجام دهند. این کار بسیار حجیم و مشکل‌است و در کشورهای دیگر، گروه‌ها و معاونت‌های عریض و طویل آن را به انجام می‌رسانند اما به لطف خدا، ما با امکانات محدود آن را انجام دادیم. هنگام مصاحبه با معلمان و دانش‌آموزان متوجه گنجینه پنهان موجود در مدارس شدم و دریافتم که معلمان بسیاری روش‌های خوبی برای آموزش دارند اما به سبب درگیری‌های روزمره و حجم کاری زیاد فرصت انعکاس آن‌ها را ندارند. کتابداران و کتابخانه‌های مدارس می‌توانند برای ثبت و سازماندهی دانش معلمان نیز اقدام کنند و از این راه، آموزش باکیفیت و اثربخش را در آموزش و پرورش و حتی دانشگاه‌ها توسعه دهند.

در محیط‌های آموزشی اهمیت کتابخانه و کتابدار دو چندان است؛ زیرا تأمین منابع آموزشی مورد نیاز معلم، دانش‌آموز و گاهی خانواده‌ها، اهمیت زیادی در ارتقای کیفیت آموزش دارد

■ شنیده‌ام که چند سال قبل در کتابخانه آموزشی سمت کتابدار فرهنگی داشته‌اید. این سمت و دلیل ایجاد آن را لطفاً توضیح دهید.

□ شاید استفاده از کتابدار فرهنگی واژه درستی نباشد. درواقع، کتابدار شاغل در بخش فرهنگی یا روابط عمومی مورد نظرم بوده است، اما در آن سال‌ها با کتابدارانی روبه‌رو می‌شدم که عمدتاً کار کتابخانه را به امانت دادن و سازماندهی محدود می‌کردند و به محیط اطراف خود و مخاطبان نشان توجه چندانی نداشتند. درواقع، من تلاش کردم توجه آن‌ها را به ارائه خدمات عمومی مطلوب‌تر در کتابخانه جلب کنم. یک کتابدار آموزشی باید عمده توجه خود را صرف خدمات عمومی و تعامل با مخاطبان کند و سازماندهی و ... را وسیله‌ای برای ارائه خدمات مطلوب‌تر به مخاطبان و نه هدف غایی خود و کتابخانه بداند. برای تغییر این ذهنیت، تلاش کردم افرادی را که به ترویج کتاب‌خوانی علاقه‌مند بودند، برای طراحی فعالیت‌های متنوع جهت جذب دانش‌آموزان به کار گیرم. استفاده دو سه‌ساله از چنین نیروهایی در کنار کتابداران باعث آن شد که کتابداران این نقش و انتظار جدید را بپذیرند و اکنون در همان مدارس، آن‌ها هر دو وظیفه سازماندهی و ارائه خدمات عمومی مطلوب را به‌خوبی انجام می‌دهند.

■ اولین تجربه‌های حضور شما به‌عنوان کتابدار در کتابخانه‌های آموزشی به چه زمانی برمی‌گردد؟ در آن زمان چه فعالیت‌هایی داشتید و آن‌ها را چگونه ادامه داده‌اید؟

□ اولین تجربه حضورم در کتابخانه مدرسه، کار در یک مدرسه پسرانه با ۷۰۰ نفر جمعیت بود. در مدت حضورم در مدرسه، تلاش کردم که اعضای کتابخانه را افزایش دهم. درواقع، برای هر پایه تحصیلی توانستم شیوه جذب مخاطب به کتابخانه را بیابم؛ مثلاً برای پایه اول و دوم، طرح پرواز را که ۱۵ دقیقه کتابخوانی روزانه بود، به کمک معلمان و حمایت خانواده‌ها پی گرفتیم. در جلسات اولیا لزوم توجه به خواندن و شیوه‌های آن بیان می‌شد و خانواده‌های علاقه‌مند به تأمین منابع اطلاعاتی از کتابخانه کلاسی، کتابخانه مدرسه یا کتابخانه کانون پرورش فکری نزدیک مدرسه اقدام می‌کردند. آن‌ها هر روز در برگه‌هایی که در اختیار قرار می‌گرفت، عنوان کتاب و مشخصات آن را می‌نوشتند و هر هفته یک نشانه دریافت می‌کردند که در پایان هفت هفته به تقدیرنامه می‌انجامید. برای پایه‌های دیگر هم برنامه‌های مختلفی داشتیم. سرانجام، خلاصه فعالیت‌ها را در قالب پوستر به همایش بین‌المللی ایفلا ارسال کردم و پذیرفته شد. سال‌های بعد پیشنهاد همکاری با یک کتابخانه مجهز با

کتابداران متخصص را پذیرفتم؛ به این امید که بتوانم برنامه‌های مدونی برای توسعه کتابخانه‌های مدارس تهیه کنم. در این سال‌ها تلاش من بر این بوده است که اگر بتوان به تأسیس کتابخانه در مدارس اقدام کرد و کتابخانه‌هایی مجهز را تدارک دید، کتابدار چطور می‌تواند به مخاطبان خدماتی مطلوب ارائه دهد. این برنامه‌ها را در کتابی گرد هم آورده‌ایم که در انتظار چاپ است. تک‌تک تجربه‌ها را هم تا حدی که امکان داشته است، تلاش کرده‌ام به‌صورت علمی تدوین کنم و در نشریات عمومی و تخصصی یا همایش‌ها ارائه دهم.

■ آیا آموزه‌های دانشگاهی را برای کار در کتابخانه‌های مدارس کافی می‌دانید؟

□ آموزش دانشگاهی تقریباً در بسیاری از رشته‌ها پاسخگوی بازار کار نیست. در رشته ما بازنگری‌های خوبی صورت گرفته است اما حداقل در زمینه کتابخانه‌های آموزشی هنوز فاصله زیادی با نیازهای بازار کار وجود دارد. باید افراد علاقه‌مند به فعالیت در کتابخانه‌های آموزشی توانمند می‌شوند و خود را با شرکت در دوره‌های خارج از دانشگاه و تجربه‌های کار با مدارس افزایش دهند. در نشستی که سال گذشته با کتابداران مدارس داشتیم، از آن‌ها خواستیم که مهارت‌های مورد نیاز برای کار در کتابخانه‌های مدارس را بیان کنند و آن‌ها مهارت‌های ارتباطی را مطرح کردند؛ مهارت‌های ارتباط کلامی: مثل قصه‌گویی و بلندخوانی، ارتباط بین فردی، ارتباط سازمانی، ارتباط با مخاطب از طریق فضا سازی و خلق محیط‌های غنی در کتابخانه^۱. لازم است کتابداران و دانشجویان به مقوله کتابخانه‌های آموزشی و قابلیت‌های کتابدار حرفه‌ای و متخصص، که در مدرسه به کار گرفته می‌شود، بی‌برند و بیش از پیش برای توسعه سواد خواندن، توسعه فرهنگ مطالعه مفید، ارتقای پژوهش، توسعه مدرسه یادگیرنده با استفاده از مرکز یادگیری و بهره‌گیری از شیوه‌های مختلف مدیریت دانش در مدارس تلاش کنند.

* پی‌نوشت‌ها

۱. پورصالحی، نسترن، زندیان، فاطمه، فهم‌نیا، فاطمه. (۱۳۹۰). مطالعه مقایسه‌ای تأثیر آموزش سواد اطلاعاتی توسط «کتابدار» و «معلم» بر ارتقای مهارت‌های سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان دبیرستان‌های هوشمند دخترانه شهر تهران. تحقیقات کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاهی. ۳۲-۱۳، (۴) ۴۵.
۲. پورصالحی، نسترن و همکاران. (۱۳۹۷). آموزش سواد اطلاعاتی به کودکان ۷ تا ۱۱ ساله ایرانی. تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی. ۲۴ (۲): ۳۰۵-۳۲۵ قابل دسترس در <http://publiij.ir/article-1278-fa.html>
۳. گزارش پیش‌نشست اول کتابخانه‌های آموزشی در چهارمین کنفرانس متخصصان علوم اطلاعات؛ خبرنامه انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران (۲ مهر ۱۳۹۷) قابل دسترس در <http://www.ilisa.ir/>

سواد اطلاعاتی
در محیط‌های
آموزشی با تقویت
قدرت تفکر سطح
بالا تر و تفکر
انتقادی می‌تواند
بسیاری از
مشکلات تربیتی
و آموزشی را حل
کند

پیشرفت تحصیلی، تابع کتابخانه موفق

علی حسینی خواه

عضو هیئت علمی دانشگاه خوارزمی، گروه مطالعات برنامه درسی

در مدرسه و میزان انگیزش و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان آن مدرسه، همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد. نتایج تحقیقی که شورای ملی سواد^۵ انجام داده است (Clark & Douglas, 2011)، نشان می‌دهد که نوجوانانی که بیشتر از حد میانگین همسالان خود مطالعه می‌کنند، سه برابر بیشتر احتمال دارد که مراجعه‌کنندگان دائمی کتابخانه مدرسه خود بوده باشند. همچنین، مشخص شده است که این نوجوانان نسبت به همسالان خود، به کتاب و کتابخوانی علاقه بیشتری دارند. در پژوهش (Scholastic, 2008) با عنوان «کتابخانه‌های مدرسه اثر گذارند»^۶، که در ۱۹ ایالت آمریکا و یک ایالت کانادا انجام شده، این یافته اصلی به دست آمده است: در مدارس که کتابخانه‌های مجهز و کتابدار ماهر دارند، سطح پیشرفت تحصیلی و عملکرد دانش آموزان در آزمون‌های درسی، بهتر از مدارس است که چنین کتابخانه‌ای ندارند. در پژوهش دیگری (Hovendick & Curry Lance, 2010) به اثبات رسیده است که وجود کتابخانه خوب و کتابدار حرفه‌ای در مدرسه، تأثیر چشمگیری بر بالا رفتن

به قول آنتونی هورویتز^۱: اگر یک مدرسه کتابخانه خوبی داشته باشد، چشمان کودک را در عرض پنج دقیقه به سمت خودش جذب می‌کند.

شورای کتاب^۲ انگلیس براساس پژوهشی (Greenwood & Creaser, 2008) با عنوان «کتابخانه‌های موفق در مدارس ابتدایی»^۳ این‌گونه کتابخانه‌ها را چنین تعریف می‌کند: کتابخانه‌هایی هستند که بیشترین مراجعه‌کننده را دارند و از منابع موجود در آن‌ها بیشترین استفاده می‌شود. همچنین، برای علاقه‌مند کردن کودکان به مطالعه و کتابخوانی و درگیرسازی آنان در این مورد، از راهکارهای نوآورانه استفاده می‌کنند. شورای کتاب، برای موفق نامیدن کتابخانه‌های مدارس، تأکید ویژه‌ای بر معیار «خواندن برای لذت بردن»^۴ دارد و معتقد است که کتابداران مدارس می‌توانند بهترین فرصت‌ها را برای کودکان فراهم سازند تا از خواندن کتاب لذت ببرند و سطح مهارت خواندن خود را افزایش دهند. شواهد علمی نشان می‌دهد که بین وجود یک کتابخانه خوب

وجود کتابخانه خوب و کتابدار حرفه‌ای در مدرسه، تأثیر چشمگیری بر بالا رفتن سطح مهارت خواندن دانش آموزان دارد

۲. نمایش چشمگیر کتاب‌ها: چیدمان خلاقانه و شیوه جذاب به نمایش گذاشتن کتاب‌ها در کتابخانه، تأثیر چشمگیری بر جذب دانش آموزان به سمت محیط کتابخانه دارد. برای معرفی کتاب‌های خوب، می‌توان جملات زیبا و قصار بعضی از کتاب‌ها را به صورت کارت‌های نوشتاری درآورد و در کنار قفسه‌ها به نمایش گذاشت.

۳. مبلمان زیبا و راحت: فضای باز و راحت به همراه فرش و مبلمان مناسب، محیط کتابخانه را به پاتوق گرم و صمیمانه و همیشگی دانش آموزان تبدیل می‌کند.

۴. فناوری به روز: می‌توان کتابخانه را به فناوری‌های نوین مجهز کرد تا به یک محیط آموزشی کارآمد و مفید تبدیل

شود و جذابیت و گیرایی بیشتری هم داشته باشد. از طریق یک صفحه نمایشگر، می‌توان کتاب‌های مهم و ارزشمند کتابخانه را تبلیغ و به دانش آموزان معرفی کرد.

۵. فعالیت‌های هیجان‌انگیز: مراسم و جشن‌های کوچک و به یادماندنی را در کتابخانه برگزار کنید. حتی می‌توانید از نویسندگان کتاب‌های کودک دعوت کنید که در کتابخانه مدرسه با دانش آموزان ملاقات و گفت‌وگو کنند.

* پی‌نوشت‌ها

1. Anthony Horwitz
2. Booktrust
3. Successful Primary School Library
4. Reading for Pleasure
5. National Literacy Trust
6. School Libraries Work
7. Reading Ability
8. Student Librarians
9. Bev Humphrey Website: www.bevhumphrey.com

* منابع

1. Clark, C., and Douglas, J. (2011). *Young People's Reading and Writing. An in-depth study focusing on enjoyment, behaviour, attitudes and attainment*. London: National Literacy TRUST.
2. Curry Lance, K., and Schwarz, B. (2012). *How Pennsylvania School Libraries Pay Off: Investments in Student Achievement and Academic Standards* Louisville: RSL Research Group.
3. Curry Lance, K., and Hofschire, L. (2011). *Something to Shout: About: New research shows that more librarians means higher reading scores*, School Library Journal.
4. Greenwood, Helen and Creaser, Claire (2008). *Successful Primary School Libraries: Case Studies of Good Practice*. Report to BookTrust. London.
5. Hovendick, K. B., Curry Lance, K., and Lietzau, Z. (2010). *School Librarians Continue to Help Students achieve Standards: The Third Colorado Study*. Denver: Library Research Service.
6. Lance, K. C., and D. E. Kachel. 2018. "Why School Librarians Matter: What Years of Research Tell Us". *Phi Delta Kappan* 99 (7): 15-20.
7. Scholastic (2008). *School Libraries Work! Research Foundation paper*, 3rd Ed. Scholastic Library Publishing.

سطح مهارت خواندن^۷ دانش آموزان دارد.

علاوه بر موارد فوق، کتابخانه‌های خوب مدارس می‌توانند به کاهش شکاف طبقاتی کمک کنند. یافته‌های پژوهش (Curry Lance, 2011) (Curry Lance, 2012) آشکار کردند که در آن دسته از مدارس که کتابدار ماهر و تمام‌وقت دارند، سطح مهارت خواندن و نوشتن دانش آموزان بالاتر از دانش آموزان مدارس است که چنین امکانی در اختیار ندارد. در ادامه نیز این یافته به دست آمده که تأثیر کتابخانه خوب بر پیشرفت کودکان متعلق به طبقات محروم اجتماع، دوجندان است.

کتابخانه خوب بدون کتابدار خوب قابل تصور نیست. مطالعات زیادی (Lance & Kachel, 2018) به این واقعیت اشاره دارند که تأثیر کتابداران مدارس بر انگیزش و پیشرفت دانش آموزان انکارناپذیر است. حال اگر کتابداران وقت بیشتری را به فعالیت‌های زیر اختصاص دهند، این تأثیر چند برابر می‌شود:

۱. به‌طور مستقل یا با کمک معلم به آموزش دانش آموزان بپردازند؛

۲. با معلمان به‌طور مشترک فعالیت‌های درسی را برنامه‌ریزی کنند؛

۳. دوره‌های آموزشی پیشرفته را برای معلمان مدرسه طراحی و اجرا کنند.

۴. جلسات مستمر بحث و گفت‌وگو با مدیر مدرسه داشته باشند.

۵. در شوراهای راهبری و تصمیم‌گیری مدرسه، مشارکت فعال داشته باشند.

۶. استفاده از فناوری را برای معلمان و دانش آموزان تسهیل کنند.

۷. فرصت‌ها و برنامه‌های مطالعه و کتاب‌خوانی را برای دانش آموزان فراهم سازند.

۸. به ترغیب و تربیت دانش آموزان کتابدار^۸ کمک کنند.

در تکمیل این بحث، ذکر این نکته مفید است که توجه به معیارهای زیر علاوه بر کمک به موفقیت مدرسه، به افزایش علاقه‌مندی و بهره‌مندی حداکثری در دانش آموزان منجر می‌شود:

۱. تعداد دفعات حضور و بازدید دانش آموزان از کتابخانه

مدرسه در هفته، افزایش پیدا کند.

۲. میزان دسترسی دانش آموزان به کتابخانه و مجموعه منابع

آن، تسهیل شود و افزایش یابد.

۳. به افزایش تعداد کتاب‌های امانت گرفته شده توسط

دانش آموزان کمک شود.

در پایان این نوشتار، پنج راهکار داشتن یک کتابخانه خوب در مدرسه را معرفی می‌کنیم. این راهکارها را خانم پوهامفری^۹ که یک کتابدار موفق مدرسه است، پیشنهاد کرده است.

۱. مجموعه‌ای غنی از کتاب: نخستین اولویت هر کتابخانه‌ای، داشتن مجموعه‌ای از کتاب‌های جذاب و متنوع برای همه نوع سلیقه و ذائقه دانش‌آموزی است. به‌روز بودن کتاب‌های مجموعه، تأثیر فوری بر میل و اشتیاق کودکان به سمت مطالعه و کتاب خواندن دارد.

کتاب‌خوانی، بستر تحول

هفدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد
در نگاه مدیران آموزش و پرورش

دبیرخانه ساماندهی منابع آموزشی و تربیتی | احمد رضا کریمی

عکاس

راه‌گشایی باشد برای حل مسائل و مشکلات، و برگزاری این جشنواره باید به سوی این هدف اصلی حرکت کند. ضمن گرامی‌داشت «هفدهمین جشنواره کتاب رشد» و آرزوی توفیق خدمت صادقانه در نظام مقدس تعلیم و تربیت، فرصت را مغتنم می‌شمارم و از دست‌اندرکاران برگزاری این جشنواره، قدردانی می‌نمایم. امیدوارم هر سال با برگزاری جشنواره‌هایی پربارتر و پویاتر، بتوانیم پیوندی عمیق‌تر میان دانش‌آموزان و کتاب برقرار کنیم.»

معاون فرهنگی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی: مفهوم رشد و تعالی در نام جشنواره رشد

معاون فرهنگی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی در مراسم اختتامیه هفدهمین جشنواره کتاب رشد گفت: «از نام جشنواره پیداست که رشد و تعالی در مفهومش جای دارد و هدف از برگزاری آن این است که رشد تحقق یابد.»

دکتر محسن جوادی در مراسم اختتامیه هفدهمین دوره جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد با اشاره به عنوان جشنواره کتاب رشد، گفت: «رشد دوسویه است؛ یکی در جهت مهارتی، اخلاقی و عملی، و دیگری در جهت افزایش دانش و معرفت. هدف این است که فهم و درکمان افزایش یابد.»

دکتر محسن حاجی میرزایی، وزیر آموزش و پرورش

«نیاز به کتاب و توسعه فرهنگ کتاب‌خوانی، نیازی پویا و مستمر است و آموزش و پرورش به عنوان مهم‌ترین عنصر بسترساز آموزشی و فرهنگی جامعه، در این مسیر نقشی اساسی برعهده دارد.

«خواندن» از مهارت‌های اساسی است که هر یادگیرنده‌ای به آن نیاز دارد؛ خواندن، برای برقراری ارتباط سازنده با جامعه امری ضروری است.

مغز انسان نیاز به توسعه مستمر دارد و مطالعه، به این توسعه کمک می‌کند تا قوه تخیل آدمی فعال‌تر شود و به سطحی از خلاقیت دست یابد.

دانش‌آموزان، به عنوان آینده‌سازان کشور، باید در نظام آموزش و پرورش به گونه‌ای پرورش یابند که ذهنی پرسشگر و نقاد داشته باشند. کتاب و کتاب‌خوانی از جمله مقولاتی است که می‌تواند در طرح پرسش‌های مناسب و یافتن پاسخ‌های مربوط کمک کند. بدون تردید، بستر شکوفایی ذهن نقاد و پرسشگر در دانش‌آموزان از دوران کودکی و از گذر نظام تعلیم و تربیتی پویا و با مشارکت خانواده‌ها شکل می‌گیرد و این امر مهم، ضرورت برگزاری چنین جشنواره‌ای را دوچندان می‌کند. لازم است در این جشنواره، افزون بر دعوت و تشویق دانش‌آموزان عزیز و معلمان گرامی به کتاب و کتاب‌خوانی، برنامه‌های خلاقانه جدیدی طراحی و اجرا شود تا کتاب نه کالایی زینتی، بلکه

ایشان افزود: «در طول تاریخ، کتاب در رشد معرفت و فهم ما نقش زیادی داشته است و هنوز هم همین نقش را دارد. دانش با نوشتن نظم پیدا می‌کند و کتاب است که معرفت و دانش را منظم می‌کند، اما برخی فکر می‌کنند ما مهارت‌ها را با تمرین، تقلید و آموزش از دیگران فرا می‌گیریم. حتی در حوزه اخلاق و سیاست هم همین فکر را می‌کنند، اما این برداشت درستی نیست. یاد گرفتن و تقویت مهارت هم نیاز به کتاب دارد. اگر تجربه‌های زیسته دیگران را در قالب رمان و داستان خوب بخوانیم، آرام آرام انگیزه و مهارت‌های ما افزایش می‌یابد.»

جوادی در ادامه، کتاب را رمز تعالی و رشد دانش و معرفت و رشد سیاست و مهارت‌های فنی دانست و گفت: «هدف جشنواره این است که این مهارت‌ها را در دانش‌آموزان تقویت کنند. همچنین، باید توجه داشت که طبیعتاً هر کتابی ارزش خواندن ندارد و خوب است که ما با این جشنواره‌ها، کتاب‌های خوب را شناسایی و به مخاطبان معرفی می‌کنیم اما مسئله این است که نمی‌توانیم تا آخر زندگی یک فرد به او کتاب معرفی کنیم. پس، مخاطب باید به گونه‌ای پرورش یابد که تفکر و اندیشیدن در او رشد یابد و بداند که چه کتابی مناسب است و ارزش خواندن دارد.»

وی در ادامه بیان کرد: «هدف اصلی ما مطالعه کتاب است و باید ارتباط دانش‌آموزان را با کتابخانه‌ها افزایش دهیم و فقط به معرفی بسته به آن‌ها اکتفا نکنیم. اگر در جشنواره هجدهم بچه‌ها هم بتوانند درباره کتاب‌هایی که در این جشنواره برایشان انتخاب شده نظر بدهند، ما می‌توانیم بفهمیم که این انتخاب‌ها چقدر درست بوده است. همچنین، شایسته است بخشی از جشنواره به دانش‌آموزان و معلمانی اختصاص یابد که ذوقی برای نوشتن دارند و بخش کتاب‌های الکترونیک هم که ماهیت تعاملی دارند، به این جشنواره اضافه شود.»

ارسال بیش از ۴ هزار عنوان کتاب به هفدهمین جشنواره کتاب رشد

جشنواره یک حلقه از یک زنجیره است

دبیر هفدهمین جشنواره کتاب رشد اعلام کرد:

«برای این دوره از جشنواره ۴۲۶۴ عنوان

کتاب به دبیرخانه ارسال شده بود.»

مسعود فیاضی این جشنواره را یکی از

مهم‌ترین جشنواره‌های آموزش و پرورش با موضوع معرفی

و حمایت از کتاب‌های خوب و مناسب عنوان کرد و

گفت: «آموزش و پرورش برای تدارک این دو نیاز

- یعنی معرفی و حمایت از کتاب‌های خوب

- ۲۰ سال است که طرحی را اجرا می‌کند.

جشنواره کتاب رشد نقطه عطفی در این طرح است که دو نیاز را می‌خواهد برطرف کند: نخست اینکه خانواده‌ها و دانش‌آموزان بدانند چه کتاب‌های خوبی را به عنوان کتاب‌های آموزشی و مطابق با سلیقه دانش‌آموزان انتخاب کنند. بر این اساس، مرکزی باید ایجاد می‌شد که کتاب‌های مناسب را از آثاری که تولید و منتشر می‌شوند، شناسایی و ارزیابی و معرفی کند. دومین موضوع این است که حاکمیت باید از توان بخش خصوصی استفاده کند تا کیفیت و کمیت تولیدات را افزایش دهد. بر این اساس، طرح ساماندهی به منابع آموزشی و تربیتی

در پی رفع این دو نیاز است و این وظیفه بر عهده

سازمان پژوهش و آموزش گذاشته شده است.»

مدیر کل انتشارات و فناوری آموزشی

سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی افزود:

«جشنواره‌ای که در حال برگزاری آن هستیم،

دوره یک ساله‌ای را طی کرده است. فرایند

ارزیابی و داوری کتاب‌ها در این جشنواره با

ثبت کتاب‌ها در سامانه شروع می‌شود. کتاب‌ها در

ارزیابی اولیه به دو دسته مناسب و نامناسب دسته‌بندی

می‌شوند.

در ادامه، کتاب‌های مناسب در سه دسته درجه اول، دوم

و سوم قرار می‌گیرند و کتاب‌های درجه یک و

دو برای انتخاب نهایی در مسیر جشنواره قرار

می‌گیرند.»

وی درباره کتاب‌های رسیده به جشنواره توضیح

داد: «در طول یک سال گذشته در مجموع، ۴ هزار

و ۲۶۴ عنوان کتاب به دست ما رسید که تعداد ۲

هزار و ۲۶۳ عنوان از آن‌ها مناسب تشخیص داده

شدند؛ یعنی در مجموع ۵۳ درصد کل کتاب‌ها.

بنابراین، ۴۷ درصد کتاب‌ها هنوز استانداردهای

لازم را ندارند. این در حالی است که ما از ۱۸

درصد به ۵۳ درصد رسیده‌ایم و این رشد قابل

توجهی بوده است. کتاب‌های درجه یک و دو

در مجموع ۹۵۹ کتاب بوده‌اند؛ یعنی ۲۲ درصد

کل کتاب‌ها که از میان آن‌ها ۱۱۷ کتاب، که

در مجموع ۷/۵ درصد کل کتاب‌ها بوده‌اند، به عنوان

کتاب‌های درجه یک شناخته شده‌اند. در یک

سال گذشته ۱۱۳۰ ناشر در ارسال کتاب به

آموزش و پرورش مشارکت داشته‌اند.

کتاب‌های ورودی به جشنواره در ۲۷ گروه دسته‌بندی

شده‌اند که شامل ادبیات کودک و نوجوان، ریاضی و فیزیک

و ... است و این تنوع یکی از امتیازهای مهم این

جشنواره به شمار می‌آید. برای هر گروه یک گروه

داوری تخصصی پیش‌بینی شد و در مجموع، ۸۶

استاد داوری آثار را بر عهده گرفتند. همچنین،

در کتاب و جمله مقولاتی است که می‌تواند در طرح پرسش‌های مناسب و یافتن پاسخ‌های مربوط کمک کند

برای دستیابی به وحدت رویه در ارزیابی هنری، امسال یک گروه هنری تخصصی برای ارزیابی جنبه‌های گرافیکی کل کتاب‌ها در نظر گرفته شد. در مجموع، در هفدهمین جشنواره کتاب رشد ۱۴ اثر برگزیده و ۳۸ اثر تقدیری داشتیم.»

فیاضی در ادامه بیان کرد: «طبق قانون ۸۲۸ شورای عالی آموزش و پرورش ارزیابی، تشویق و حمایت کتاب‌های بخش خصوصی را وزارت آموزش و پرورش باید انجام دهد. جشنواره کتاب رشد رویداد اصلی طرح ساماندهی منابع آموزشی و تربیتی براساس مصوبه ۸۲۸ شورای عالی آموزش و پرورش در طول یک سال است. این جشنواره حلقه‌ای از یک زنجیره است و اگر همه حلقه‌ها را کامل کنیم، به موفقیت دست می‌یابیم. در این زمینه باید به سه مرحله دقت کنیم: نخست شناسایی کتاب‌های مناسب، دوم معرفی

کتاب‌ها به مخاطبان و سوم حمایت از این آثار، و البته باید در موارد دوم و سوم بیشتر تلاش کنیم. باید توجه داشت که اگر ما بازار مصرف کتاب مناسب را تولید نکنیم، بازارهای نامناسب ایجاد می‌شوند و ما به‌عنوان مجریان این قانون، مصمم به شکل دادن به این بازار هستیم و در این راستا ارتباط‌های خوبی با سایر معاونت‌های آموزش و پرورش و همچنین ناشران بخش خصوصی برقرار کرده‌ایم.»

کتاب، محصول اندیشه و تفکر است با هدفی مشخص

دبیر کل نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در اختتامیه هفدهمین جشنواره

کتاب رشد به تعریف کتاب، مطالعه و هدف از مطالعه پرداخت.

علیرضا مختارپور در این مراسم که در مدرسه تاریخی دارالفنون برگزار شد، به طرح پرسش‌هایی در مورد کتاب و مطالعه پرداخت و گفت: «اگر بخواهیم بدانیم کتاب چیست،

می‌توانیم بگوییم که مجموعه‌ای از اوراق به هم الصاق شده است که با مقداری مرکب سطوری بر آن‌ها نقش بسته و احیاناً تصویری نیز در اوراق ثبت شده است و یا مجموعه‌ای از ستون به هم مرتبط و منسجم است که محصول اندیشه و تفکر فرد یا افرادی می‌باشد و با داشتن ترتیب مطالب، هدف مشخصی را دنبال می‌کند و در نهایت، خواننده را به معرفت منظم و منسجمی از یک موضوع می‌رساند. در این میان، باید بینیم این تعاریف چه نسبتی با شمارگان و عناوین کتاب‌های منتشر شده دارند.»

وی در ادامه با طرح این پرسش که مطالعه چیست، گفت:

مخاطب باید به گونه‌ای پرورش یابد که تفکر و اندیشیدن در او رشد یابد و بدانند که چه کتابی مناسب است و ارزش خواندن دارد

«ما چه تعریفی از مطالعه داریم؟ نگرستن به اوراق کاغذی یا الکترونیکی حاوی خطوط و نقوش مختلف و گاه بی‌ارتباط با یکدیگر است یا خواندن متون اداری آموزشی، فنی و حرفه‌ای که انسان را در رفع نیازهای روزمره فردی و اجتماعی یاری می‌دهد و یا ناشی از شغل افراد است یا اینکه تجلی انوار کتاب بر جان آدمی و طلوع جان آدمی بر کتاب است. این تعاریف چه تأثیری در محاسبه سرانه مطالعه دارند؟»

وی در ادامه بیان کرد: «برخی معتقدند که در سرانه مطالعه، باید کتب درسی دانش‌آموزان و دانشجویان را هم محاسبه کنیم. در حالی که به عقیده برخی دیگر در سرانه مطالعه، خواندن پیامک، زیرنویس برنامه‌های تلویزیونی، تابلوهای راهنما یا اطلاع‌رسانی در خیابان‌ها را هم باید محاسبه کرد.» مختارپور در ادامه به هدف از مطالعه اشاره کرد و گفت: «هدف ما از مطالعه چیست؟ آیا پر کردن اوقات فراغت است یا رفع نیازهای شخصی، شغلی، فنی، حرفه‌ای یا ارتقای سطح معرفت برای تکامل فردی و اجتماعی و رسیدن به سعادت دنیوی و اخروی؟»

کتابخانه مدارس باید به مکانی شلوغ و پرمشتری تبدیل شود

رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش با بیان اینکه ترغیب دانش‌آموزان به خواندن کتاب وظیفه‌ای همگانی است، گفت: «باید کتابخانه مدرسه به یک محلی شلوغ و پرمشتری تبدیل شود.»

حجت‌الاسلام و المسلمین

دکتر علی ذوعلم در مراسم

اختتامیه هفدهمین

جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد، با اشاره به قدمت تاریخی مدرسه

دارالفنون و خدماتی که امیرکبیر به‌عنوان

شهید دانایی و آگاهی برای این مرز و

بوم انجام داده است، اظهار داشت: «دارالفنون

پیونددهنده دیروز و امروز ماست. در این مکان ارزشمند به روح بلند شهیدان و همه کسانی که برای اعتلای حقیقت و معرفت، روح انقلابی، روح علمی و تلاشگر در راه مبارزه با استکبار زحمت کشیده‌اند و همچنین روح بلند حضرت امام راحل (ره) درود می‌فرستیم. این فرصت را باید مغتنم بشماریم.»

ایشان درباره فرایند داوری‌ها در جشنواره کتاب رشد افزود: «باید بتوانیم منطق و چارچوبی روشن و شفاف و مستند داشته باشیم؛ خارج از تصور اینکه انتخابان خدای ناکرده برخلاف ملاک‌ها و معیارها باشد.»

رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش با تأکید بر اینکه معیارهای کتاب مناسب

و بعد از آن، با مدیران در استان‌ها به‌عنوان راهبران فرهنگی ارتباط تنگاتنگی برقرار کنیم؛ چرا که آن‌ها نقشی اساسی در کتاب و کتاب‌خوانی نوجوانان و جوانان دارند.»

هفدهمین جشنواره کتاب رشد سه‌شنبه ۱۹ آذرماه به‌عنوان یکی از مهم‌ترین جشنواره‌ها در حوزه کتاب‌های آموزشی وزارت آموزش و پرورش با معرفی نفرت برتر در مدرسه دارالفنون برگزار شد.

جشنواره کتاب رشد هوای تازه‌ای در کتاب‌خوانی دمیده است

مدیر کل فرهنگی و هنری وزارت آموزش و پرورش معتقد است برگزاری جشنواره کتاب رشد هوای تازه‌ای در حوزه کتاب‌خوانی وزارت آموزش و پرورش دمیده است.

علی رضانی در مراسم اختتامیه هفدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد ضمن تشکر از برگزارکنندگان هفدهمین جشنواره کتاب رشد گفت:

«این جشنواره شرایط خوبی دارد و وجود آن آینده خوبی را برای کتاب و کتاب‌خوانی کشور ترسیم می‌نماید.»

وی به برگزاری جشنواره دانایی و توانایی در معاونت پرورشی و فرهنگی وزارت آموزش و پرورش و نقش آن در ترویج کتاب و کتاب‌خوانی اشاره کرد و گفت: «سال گذشته دانش‌آموزان با پول‌های توجیبی و پول‌های داخل قلک‌های خود، حدود سه میلیارد تومان کتاب خریدند که البته توزیع مناسبی صورت گرفت، ولی این کتاب‌ها با قیمت مناسب در اختیار دانش‌آموزان قرار نگرفت. امیدوارم مسئولان محترم وزارت فرهنگ و ارشاد نهاد کتابخانه‌ها در این زمینه بیشتر کمک کنند.»

وی گفت: «انتظار داریم ناشران و نویسندگان به ما کمک کنند تا کتاب با تخفیف بیشتری به دست دانش‌آموزان برسد.»

رضانی افزود: «هر سال حدود ۲۰ هزار نمایشگاه کتاب در مدارس برپا می‌شود و کتاب‌های مناسب در این نمایشگاه‌ها در دسترس دانش‌آموزان قرار می‌گیرد.»

معرفی برگزیدگان هفدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد

در مراسم اختتامیه هفدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد در مدرسه دارالفنون برگزار و برگزیدگان این جشنواره

برای دانش‌آموزان را حتماً باید ناشران و مؤلفان مطرح کنند، یادآور شد: «برای حل بهتر این موضوع باید گفت‌وگوهایی در این مسیر شکل بگیرد. البته در درجه اول نیازمند رشد فکری و خلاقیت، رشد ایمان و باور عمیق در نسل جوان و نوجوان و رشد اخلاق هستیم. رشد روحیه کار و تلاش و فعالیت در نوجوانان نیز بسیار ضروری است.»

معاون وزیر آموزش و پرورش با اشاره به اینکه انتخاب و ارائه برخی از آثار به جشنواره کتاب رشد با همین نگاه‌ها بوده است، ادامه داد: «معتقدیم که کتاب‌ها صرفاً برای رشد فکری تولید نمی‌شوند بلکه هدف از تولید آن‌ها انگیزه‌بخشی به نوجوانان و جوانان و وارد کردن آن‌ها به عرصه تأثیرگذاری هم هست.»

دکتر ذوعلم ضمن تأکید بر ضرورت ترسیم مسیر درست در گام دوم انقلاب اسلامی، تصریح کرد: «تمدن‌سازی نوین اسلامی

بدون یک نسل جوان، پویا، خلاق، مطالبه‌گر و تأثیرگذار، خودباور و دارای روحیه‌ای برخوردار از هویت عمیق ملی ممکن نیست. پس باید در این زمینه از ظرفیت جوانان استفاده کرد.»

وی از ناشران و نویسندگان این جشنواره تقدیر کرد و گفت: «می‌دانیم که موضوع نشر و ناشران در کشور ما به اندازه ارزش واقعی آن مورد بررسی قرار نگرفته و هنوز جایگاه خودش را پیدا نکرده است اما باید به این موضوع توجه ویژه داشته باشیم که حتماً در کنار کتاب درسی و هم‌وزن این کتاب‌ها، به کتاب‌های غیردرسی اهمیت بدهیم. بخشی از محتوای آموزش‌های ما در قالب مطالعه دانش‌آموزان، در حد مباحثه و نقد کتاب و تألیف آن در حد دانش‌آموزان قابل انتقال است.»

رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش ضمن تشکر از دست‌اندرکاران و بنیان‌گذاران جشنواره کتاب رشد ادامه داد: «توانمندی و کیفیت جشنواره رشد حتماً باید ارتقا یابد و مسیر تعالی را طی کند. باید سلسله فعالیت‌هایی حول کتاب و مطالعه برای دانش‌آموزان تعریف کنیم. کتابخانه‌های مدارس ما باید محل‌هایی شلوغ و پر مشتری باشند و احیا و بازسازی شوند.»

دکتر ذوعلم ضمن تشکر از همکاری که در آموزش و پرورش، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در جهت ترویج مطالعه نوجوانان و جوانان تلاش می‌کنند، گفت: «گرچه به کتاب علاقه‌مند شوند، نیمی از جامعه با کتاب ارتباط برقرار می‌کنند. در این مسیر، برای تشویق بیشتر آنان به کتاب‌خوانی، می‌توانیم به خانواده‌ها و بست‌های کتاب هدیه کنیم.»

ایشان تأکید کرد: «باید به سراغ انجمن اولیا و مربیان برویم

معرفی و تحلیل شدند.

این مراسم روز سه‌شنبه ۱۹ آذر در مدرسه تاریخی دارالفنون با حضور حجت‌الاسلام و المسلمین دکتر علی ذوعلم، رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، مسعود فیاضی مدیر کل انتشارات و فناوری آموزشی و دبیر هفدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد، محسن جوادی معاون فرهنگی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، رضانی مدیر کل فرهنگی و هنری وزارت آموزش و پرورش و علیرضا مختاریور دبیر کل نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور برگزار شد و طی آن برگزیدگان معرفی شدند و از آن‌ها تحلیل به عمل آمد.

امسال کتاب‌های ورودی به جشنواره حدود ۴۲۶۴ کتاب بود که ۲۲۶۳ عنوان کتاب مناسب بود که در ۲۷ گروه موضوعی راهی جشنواره شد.

۸۱ داور در گروه‌های تخصصی و سه داور در حوزه عمومی گرافیک، ارزیابی این کتاب‌ها را به عهده داشتند. در مرحله نخست داوری، ۱۲۰ عنوان کتاب، از ۶۴ ناشر، به‌عنوان نامزد راهی مرحله بعد شدند. در مرحله پایانی، ۱۴ کتاب، عنوان برگزیده و ۳۸ کتاب عنوان تقدیری را کسب کردند.

آثار برگزیده و شایسته تقدیر هفدهمین جشنواره در ۲۷ گروه داوری جشنواره از این برقرارند:

□ گروه آداب و مهارت‌های زندگی

برگزیده: کتاب کوچک گفت‌وگو/ نویسنده: مرصده صادقی/ ناشر: مؤسسه فرهنگی امام موسی صدر

تقدیری: تربیت سالم در مدرسه و خانه (دو جلد)/ نویسنده: محمدجواد فرشچی و ریحانه ایزدی/ ناشر: سازوکار

□ گروه آموزش و معارف قرآن

برگزیده: فرهنگ اعلام قرآن برای کودکان: اشخاص و مکان‌ها/ نویسنده: بهروز رضایی کهریز/ انتشارات محراب قلم

تقدیری: حق تلاوت (جلد اول)/ نویسنده: اداره کل قرآن عترت و نماز/ ناشر: منادی تربیت

□ گروه آموزش زبان و ادبیات فارسی

تقدیری: درمان اختلال خواندن با بازی (۲)/ نویسنده: داریوش صادقی/ ناشر: کتاب نیستان

تقدیری: رازهای دنیای نویسندگان/ ام‌البین عباس‌زاده/ ناشر: جمال

□ گروه آموزش نونهالان

تقدیری: کتاب کار مهارت‌های زندگی/ نویسنده: ثنا حسین‌پور/ ناشر: انتشارات خیلی سبز

□ گروه ادبیات نونهالان

تقدیری: مجموعه رفته به باغ/ نویسنده: افسانه شعبان‌نژاد/ ناشر: لویه‌تو

تقدیری: مجموعه قصه‌های کوچک/ نویسنده: لاله جعفری/ ناشر: شهر قلم

□ گروه بازی و سرگرمی

تقدیری: کتاب بزرگ بازی/ نویسنده: دبرا وایز/ مترجم: منیره نادری/ ناشر: صابرین

تقدیری: عددهای من/ نویسنده: علی خدایی/ ناشر: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان

□ گروه بینش اسلامی

برگزیده: دو امتحان/ نویسنده: محمد علوی‌نهاد و محمد معماری‌فر/ ناشر: دلیل ما

تقدیری: همراه بانوی کبریا/ نویسنده: افسانه موسوی گرمارودی/ ناشر: مؤسسه فرهنگی مدرسه برهان

تقدیری: مجموعه تکه‌های طلا (۱۲ جلدی)/ نویسنده: غلامرضا حیدری ابهری/ ناشر: جامعه‌القرآن کریم

□ گروه تاریخ و تاریخ علم

برگزیده: عصایت را به میله‌های زندان بزن موسی؛ زندگی‌نامه امام موسی صدر/ نویسندگان: فرشته مرادی، حسن هوشمند/ ناشر: مؤسسه فرهنگی امام موسی صدر

تقدیری: آدم‌ربایی در لیبی/ نویسنده: مهدیه پالیزبان/ ناشر: مؤسسه فرهنگی امام موسی صدر

□ گروه تربیت بدنی

برگزیده: دست‌نامه تربیت بدنی/ تهیه و تولید: معاونت تربیت بدنی و سلامت/ ناشر: منادی تربیت

تقدیری: آماده‌سازی ورزشکاران جوان/ نویسندگان: تئودور پومبا و مایکل کاررا/ مترجمان: محسن ثالثی، حمیدرضا صادقی‌پور و

پوریا پساوند/ ناشر: علم و حرکت

□ گروه تفکر و پژوهش

تقدیری: ما خوب فکر می‌کنیم/ نویسنده: لاله صافی و همکاران/ ناشر: مؤسسه فرهنگی و هنری شناخت و تربیت انگاره

تقدیری: راهنمای انیمیشن‌هایی برای کلاس فلسفه برای کودکان/ نویسندگان: سعید ناجی، سمانه عسگری/ ناشر: کرگدن

□ گروه حسابداری و بازرگانی

برگزیده: مالک فکر خود باشید/ نویسنده: نگار زاده ختمی مآب/ ناشر: دیبایه

تقدیری: الگوهای سیستمی/ نویسنده: دانیال اچ. کیم/ مترجمان: حمیدرضا قبادی و لیلا کردگاری/ ناشر: آرمان رشد

□ گروه خانواده

تقدیری: فنون خانواده‌درمانی/ نویسندگان: جان کارسون و همکاران/ مترجمان: شکوه نوبی‌نژاد و حسن مخلص/ ناشر: انجمن اولیا و مربیان

□ گروه داستان و رمان کودک

تقدیری: پینوکیو/ نویسنده: کارلو کالودی/ ترجمه: بهروز غریب‌پور/ ناشر: افق

تقدیری مشترک: دوره چهار جلدی ماجراهای مردم شهر عجیب/ نویسنده: افسانه موسوی گرم‌رودی/ ناشر: طلایی

دوره سه جلدی پهلوان‌پشه/ نویسنده: محمدرضا شمس/ ناشر: افق

□ گروه داستان و رمان نوجوان و جوان

برگزیده: سیمرغ پدربزرگ من بود/ نویسنده: فاطمه سرمشقی/ انتشارات فنی ایران

برگزیده: دروازه مردگان، قبرستان عمودی/ نویسنده: حمیدرضا شاه‌آبادی/ ناشر: افق

تقدیری: اشباح جنگل سوخته/ نویسنده: مهدی رجبی/ انتشارات فنی ایران

□ گروه رایانه

برگزیده: مرجع کاربردی فتوشاپ ۲۰۱۸/ نویسندگان: امید

باوی و دیگران/ ناشر: مهرگان قلم/ نازک

تقدیری: ساخت انیمیشن دیجیتال/ نویسنده: درک برین/ مترجم: سینا عمرانلو/ ناشر: آوند دانش

□ گروه روان‌شناسی

برگزیده: سازه‌گرایی رویکردی خلاق در آموزش/ نویسندگان: افضل‌السادات حسینی و انسیه جلالوند/ ناشر: سازمان جهاد دانشگاهی (تهران)

تقدیری: کاربرد استعاره در مشاوره و درمان خانواده/ نویسنده: عباس باباصفری/ ناشر: نوشته

□ گروه ریاضی

برگزیده: خوارزمی؛ ریاضیات در ایران/ نویسنده: حسن سالاری/ ناشر: محراب قلم

تقدیری: دایرةالمعارف هندسه؛ مقطع‌های مخروطی/ نویسنده: محمدهاشم رستمی/ ناشر: مؤسسه مدرسه برهان

□ گروه شعر، نثر ادبی و خاطره

برگزیده: هم‌قفسان/ نویسنده: مژگان عباسلو/ ناشر: شهرستان ادب

تقدیری: راه‌بندان/ نویسنده: میلاد عرفان‌پور/ ناشر: شهرستان ادب

□ گروه علوم تجربی

تقدیری: دانشنامه تصویری بریتانیکا/ گروه نویسندگان/ مترجم: حسن سالاری/ ناشر: شهر قلم

تقدیری: مجموعه حیوانات دانشمند/ نویسنده: گری لیون/ مترجم: مجید عمیق/ ناشر: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان

□ گروه علوم تربیتی

تقدیری: در ستایش هیچ‌آموزی/ نویسنده: عبدالعظیم کریمی/ ناشر: قدیانی

□ گروه فیزیک

تقدیری: پهباده‌ها/ نویسنده: مارتین جی دوئرته/ مترجم: حسین طلایی/ ناشر: طلایی

تقدیری: خودروهای هیبریدی و برقی/ نویسنده: نیک هانتز/ مترجم: بهرام معلمی/ انتشارات فنی ایران

□ گروه کودکان استثنایی

برگزیده: آموزش زبان به کودکان کم‌شنوا با روش STH/ نویسندگان: سایه طاهباز و سیما فرج‌نیا/ ناشر: گیسو

تقدیری: بهبود سطح رشد در دوره اول کودکی/ نویسندگان: دوریا سینو، محمد میکاتی، لاما شرف‌الدین/ مترجمان: فاطمه آبادی، زهرا رمضان‌نیا/ ناشر: دانژه

□ گروه مطالعات و علوم اجتماعی

تقدیری: مجموعه چند شهر و چند قصه/ نویسنده: ناهید کاظمی/ ناشر: سازوکار

تقدیری: دایرةالمعارف اختراعات/ نویسنده: جولی فری/ مترجم: غلامحسین اعرابی/ ناشر: محراب قلم

□ گروه معماری

برگزیده: کتاب تکنولوژی و معماری بومی/ نویسندگان: اسماعیل ضرغامی و سیده اشرف سادات/ ناشر: دانشگاه شهید رجایی

تقدیری: آرامش در خانه ایرانی/ نویسندگان: محمدصادق طاهر طلوع و سیده اشرف سادات/ ناشر: دانشگاه شهید رجایی

□ گروه مهارت‌های علمی عمومی

تقدیری: طراحی وب‌سایت/ نویسنده: گرگ ریکایی/ مترجم: شیدا سرمدی/ ناشر: آوند دانش

تقدیری: آشنایی با علم مهندسی/ نویسنده: کامیل مک‌کیو/ و ساخت ربات/ نویسنده: گردون مک‌کوم/ مترجم: حسین سلیمانی/ ناشر: آوند دانش

□ گروه هنر تخصصی

تقدیری: فرهنگ مختصر تصویری هنر/ نویسندگان: سونیا وایلوک، مور پاملا شیلز/ مترجم: توکا ملکی/ ناشر: قدیانی

تقدیری مشترک:

مبادی مباحث کارشناسی طراحی گرافیک در ارتباط تصویری: زبان و بیان تصویر/ نویسنده: مصطفی اسداللهی/ ناشر: مؤسسه فرهنگی فاطمی

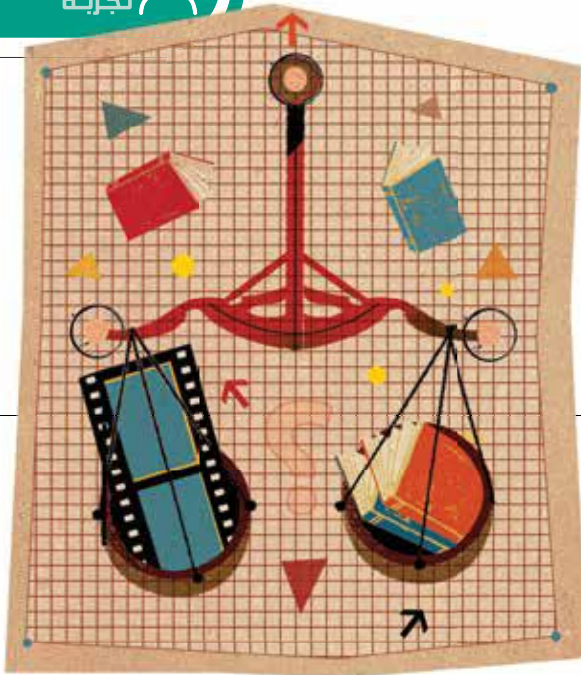
مبادی مباحث کارشناسی طراحی گرافیک در ارتباط تصویری: مبانی طراحی بصری برای فونت فارسی/ نویسنده: فائزه طاهری/ ناشر: مؤسسه فرهنگی فاطمی

□ گروه هنر کودک و نوجوان

تقدیری: دو دوست خمیری/ مترجم: پریسا هاشمی طاهری/ ناشر: پرتقال

اینجا دادگاه‌علنی مدرسه ستوده است!

معصومه سعادت | سید میثم موسوی

تصویرگر

مقدمه

در هفته کتاب سال جاری، بر آن شدیم که در راستای اعتلای فرهنگ کتابخوانی فعالیتی ویژه با نگاهی بر نیازهای نوجوانان امروز داشته باشیم. پس از اوایل مهر ماه، از دانش‌آموزان کتابخوان و کتاب‌باز دعوت کردیم تا در برگزاری دادگاهی نمادین که در آن کتاب‌ها و فیلم‌ها در مقابل هم قرار می‌گرفتند، با کتابخانه همکاری کنند.

دادگاه روز بیستم آبان به مدت یک ساعت و نیم برگزار شد و هیچ متن از پیش تعیین‌شده‌ای از قبل در اختیار دانش‌آموزانی که نقش نماینده کتاب‌ها، فیلم‌ها، وکلا یا شاهدان را داشتند، قرار نگرفته بود. این شما و این گزارشی کوتاه از دادگاه*:

در دنیای فناوری، دنیای پیام‌های کوتاه، گزیده‌خوانی‌ها، دنیای شلوغ فرصت‌های کم، دنیای تصاویر و صداها، فیلم‌ها به‌عنوان یکی از متولیان فرهنگ جامعه، مدعی شده‌اند که کتاب‌ها باعث مهجوریتشان شده‌اند و آن‌ها را به دادگاه کشیده‌اند تا تکلیف این موضوع را یک بار برای همیشه روشن کنند.

دادگاهی برپا می‌شود. کتاب‌ها می‌آیند؛ دل شکسته‌تر از هر زمانی. فیلم‌ها می‌آیند؛ امیدوارتر از هر زمانی. هر کدام یک وکیل شایسته دارند؛ وکیلی که از حقوق موکل خود به بهترین نحو دفاع می‌کند.

دادگاه آغاز می‌شود. فیلم از شکایت خود دفاع می‌کند؛ از گرانی کاغذ می‌گوید و کوتاه بودن زمان و کم بودن جا و محیط زیست، که بریدن شدن درختان به آن آسیب می‌زند. فیلم می‌گوید و می‌گوید و می‌گوید؛ در حالی که همه، همه حضار آگاه‌اند که حرف فیلم، حذف کتاب نیست بلکه اعتلای ارزش خودش است. کتاب به جایگاه خوانده می‌شود و با دلی شکسته از جایگاه خودش در دنیا می‌گوید. از جایگاهش در فرهنگ و انتقال فرهنگ، از جایگاهش در تعلیم و تربیت، و از حال امروزش،

که با توجه به ادله فیلم، مورد بی‌توجهی قرار گرفته است. از کتاب‌فروشی‌ها و سینماهایی می‌گوید که به بوتیک و فست‌فود فروشی تبدیل شده‌اند و از مردمی که دیگر برای فرهنگ خود ارزشی قائل نیستند و ترجیح می‌دهند برای آن هیچ هزینه‌ای نکنند. دادگاه پیش می‌رود. شهود به جایگاه می‌آیند و بر اهمیت انکار ناشدنی کتاب‌ها و فیلم‌ها، مهر تأیید می‌زنند و درباره این می‌گویند که در دنیای شتاب‌زدگی‌ها، هنوز هستند کسانی که بوییدن و ورق‌زدن کتاب و سیر کردن لابه‌لای صفحات آن را به ساعت‌ها چرخیدن در فضای مجازی ترجیح می‌دهند.

حاضرند برای تماشای یک فیلم ساعت‌ها در صف بایستند. فرهنگ، این عنصر مهم ماندگاری یک جامعه، دغدغه اصلی کتاب‌ها و فیلم‌هاست و اکنون مهجورتر از هر زمان دیگری، مورد غفلت واقع شده و این موضوع داد فیلم‌ها و اشک کتاب‌ها را درآورده است.

زمان صدور رأی دادگاه فرا می‌رسد. قاضی، منصف و دغدغه‌مند است. همه ما دغدغه‌مندیم؛ دغدغه فرهنگ از مهم‌ترین دغدغه‌های خانواده ستوده بوده است و همواره هم خواهد بود. نگرانی؛ قاضی قرائت رأی را آغاز می‌کند: مصالحه. کتاب و فیلم هرگز نباید

از بدنه فرهنگ جامعه جدا شوند و بهتر است در این وانفسا، حواسشان به یکدیگر باشد.

در این دادگاه همه چیز بداهه بود. هیچ کدام از سؤال‌ها و جواب‌ها کار شده و از پیش تعیین‌شده نبودند و این به کار دختران باهوش و بافرهنگ ستوده، ارزشی مضاعف می‌بخشید.

* لازم به ذکر است که ما عنوان «دادگاه کتاب» را از گروه «کتاب» وام گرفته‌ایم، هر چند از چندوچون و کیفیت کار آن‌ها، مطلع نیستیم.

هنوز هستند
کسانی که بوییدن
و ورق‌زدن کتاب
و سیر کردن
لابه‌لای صفحات
آن را به ساعت‌ها
چرخیدن در
فضای مجازی
ترجیح می‌دهند

خواندن کارآمد

وراه‌های تحقق آن

پرویز قراگوزلی | تریس اوتچینگ

مترجم

۱. برجسته کردن ماهیت جهان واقعی در متون؛
۲. برقراری ارتباط مستقیم بین محتوای متن و تکالیف درسی
دوره آموزشی و/یا آزمون‌ها؛
۳. ایجاد ارتباط بین مهارت خواندن و نتایج دوره و سیستم
نمره‌دهی، که به‌منظور ارزش دادن به زمانی است که دانش‌آموز
صرف مهارت خواندن می‌کند (۱).
این ارتباط با سیستم نمره‌دهی می‌تواند به پاسخ‌دهی کارآمد
دانش‌آموزان نیز منجر شود. به روش‌های متعددی می‌توان
پاسخگویی دانش‌آموزان را ارتقا داد:
۱. قبل از شروع کلاس: طرح سؤالاتی درباره خواندن و متن؛
۲. در طول کلاس: جلب مشارکت دانش‌آموزان در بحث یا
تکلیف نوشتاری؛
۳. بعد از کلاس: خواندن متنی مرتبط با متون دوره آموزشی
به‌منظور تفکر و ایجاد یک کار ذهنی برای دانش‌آموز.
برای افزایش (بهره‌وری) یادگیری دانش‌آموزان در زمان
خواندن باید راهکارهایی را فراهم آورد و از طریق آن‌ها به
تقویت مهارت خواندن و خواندن کارآمد دانش‌آموزان کمک
کرد. همچنین باید آن‌ها را در این مورد که در متن باید چه
چیزهایی را جست‌وجو کنند، راهنمایی نمود. خواندن اجمالی
ساده با خواندن دقیق بسیار متفاوت است؛ زیرا هدف از خواندن
دقیق این است که دانش‌آموزان بتوانند به سؤالاتی از متن پاسخ
دقیق دهند. در شیوه آموزشی شما، دانش‌آموز متن نوشتاری
را چگونه باید بخواند تا بتواند برای پاسخ دادن به سؤالات آماده

اخیراً یک عضو هیئت علمی دانشگاه از من سؤال کرد که
اگر بخواهید دانش‌آموزان علاوه بر منابع و کتب درسی معمول
به‌طور مؤثر از منابع خوانشی (خواندن) دیگر مانند مقالات
نشریه‌ها نیز استفاده کنند، تحقیقات انجام‌شده در این زمینه
چه راهکارهایی پیش روی شما قرار می‌دهند.

شاید اولین واکنش بسیاری از ما در مواجهه با این سؤال
این باشد که با خود بگوییم «باید در این مورد واقع‌بین باشیم.
دانش‌آموزان من حتی بخش‌های تعیین‌شده از کتاب را نیز
به‌طور کامل نمی‌خوانند؛ پس چگونه می‌توانم از آن‌ها بخواهم
منابع اضافی مطالعه کنند.» تحقیقات انجام‌شده در زمینه
یادگیری دانش‌آموزان نشان می‌دهد که اگر بخواهیم شرایطی
فراهم کنیم تا دانش‌آموزان بیشترین بهره را از زمان خود ببرند،
می‌توانیم آن‌ها را به خواندن، آن هم خواندن مؤثر، وادار کنیم.
این فرایند می‌تواند مبتنی بر خواندن منابع درسی یا منابع
اضافی دیگر باشد. اصول اولیه مورد نیاز برای کمک به مهارت
خواندن کارآمد شامل موارد زیر است:

۱. ایجاد انگیزه برای انجام دادن تکالیف تعیین‌شده؛
۲. گنجاندن برخی انواع پاسخ‌گویی در تکالیف تعیین‌شده؛
۳. ارائه راهبردهای خاص مربوط به روش آموزشی معلم؛
۴. فراهم‌سازی دستورالعمل‌ها و راهنمایی‌هایی برای چگونگی
سازماندهی اطلاعات و آنچه دانش‌آموزان باید جست‌وجو کنند.
با رعایت نکات زیر می‌توانیم انگیزه دانش‌آموزان را برای
خواندن کارآمد تقویت کنیم:

شود؟ آیا مطالب باید مانند رمان به صورت منظم خوانده شوند یا قبل از خواندن دقیق، باید قسمت‌هایی از متن را به صورت راهبردی پیش‌خوانی کرد؟ احتمالاً دانش‌آموزان رویکرد اول را انتخاب می‌کنند ولی می‌توانیم به آن‌ها کمک کنیم تا دومین رویکرد را، که بسیار هم راهبردی است، تمرین کنند و فرا گیرند. علاوه بر این، می‌توانیم در حین خواندن سؤالاتی طرح کنیم و از آن‌ها بخواهیم به این سؤال پاسخ دهند. این کار ساختارهایی فراهم می‌آورد که دانش‌آموزان به کمک آن‌ها می‌توانند دانش (در حال کسب) خود را سازماندهی کنند.

در ادامه این مطلب، چند راهبرد اثبات‌شده را معرفی می‌کنیم که با استفاده از آن‌ها می‌توانید مهارت خواندن را کارآمد سازید. رویکرد آموزش در لحظه (Just in time teaching-JiTT) (۲) به این صورت است که حداقل یک ساعت قبل از کلاس، متن را معرفی می‌کنید و از دانش‌آموزان می‌خواهید که به یک تا دو سؤال پاسخ فوری دهند. سپس، قبل از شروع کلاس نمونه‌ای از پاسخ‌ها را انتخاب می‌کنید (لازم نیست همه پاسخ‌ها را بخوانید). اگر دانش‌آموزان طبق انتظار شما پاسخ‌هایی واضح بیان نکرده‌اند، می‌توانید قبل از آغاز بحث اصلی اشتباهات را اصلاح و مطالب جا افتاده را بیان کنید. در صورتی که پاسخ‌ها مناسب باشند، بحث را به‌صورت عمیق و گسترده مطرح کنید. رویکرد اثبات شده دیگر این است که از دانش‌آموزان بخواهید که جدول مربوط به مهارت خواندن (reading log) (۳) را تکمیل کنند. این ابزار به تقویت مهارت خواندن کمک می‌کند و به آن جهت می‌دهد ولی در آغاز کمی زمان‌بر است. جدول یاد شده دارای بخش‌هایی برای تعیین هدف خواندن، مشخص کردن انتظارات مربوط به عملکرد خواندن، رئوس کلی محتوا و سؤالات کلیدی است. همچنین، بخش‌هایی برای نکته‌برداری هنگام خوانش سطحی (skimming)، کلمات کلیدی، نکات مربوط به خلاصه‌برداری، ادغام دانش کنونی با دانش قبلی و انعکاس آن‌ها در آزمون خواندن دارد. شما با در نظر گرفتن هدف آموزشی خود و تطبیق آن‌ها با یکدیگر، می‌توانید تعیین کنید که دانش‌آموزان کدام بخش‌ها را تکمیل کنند.

علاوه بر این، می‌توانید درباره خواندن کارآمد برای دانش‌آموزان توضیحاتی بدهید. زمان مشخصی (پیشنهادهی) را در اختیار آن‌ها قرار دهید تا متن را به‌صورت سطحی (نه دقیق) بخوانند. سپس، راهکارهایی ارائه دهید که با استفاده از آن‌ها از این بازه زمانی مشخص بیشترین بهره را ببرند. راهکارهایی همچون: خواندن سطحی از طریق خواندن عناوین (سرفصل‌ها)؛ خواندن اولین و آخرین جمله هر بند (پاراگراف) قبل از خواندن کامل آن؛

تمرکز بر چکیده و استنتاج‌های متن، شکل‌ها، جدول‌ها و نتایج؛ نوشتن رئوس کلی مطالب به‌صورت خلاصه یا هر آنچه مناسب و منطبق با شیوه آموزشی و راهبرد خاص شماست. در پایان می‌توانید یکی از چندین رویکرد اثبات‌شده برای

تقویت خواندن کارآمد و مؤثر را معرفی کنید. بر اساس نظر مؤسسه تقویت مهارت خواندن (Reading Development Institute) (۴) که به توسعه رویکرد درک خواندن (reading comprehension approach) کمک می‌کند، دنبال کردن این مراحل برای خواندن کارآمد ضروری است:

۱. پیش‌خوانی متن (پیش مرور) قبل از شروع به خواندن؛
۲. طرح سؤالات؛
۳. خواندن یک بند (پاراگراف) در یک بازه زمانی مشخص و بازگویی اطلاعات بدست‌آمده؛
- انجام دادن مراحل ۱ و ۲ به دانش‌آموزان کمک خواهد کرد تا یک قالب فکری انتظاری در ذهن خود ایجاد کنند.
- مدل SQ۳R نمونه توسعه‌یافته مدل SQ۳R^۱ است و در فرایند تقویت مهارت خواندن مراحل زیر را شامل می‌شود:

۱. بررسی؛
۲. طرح سؤال؛
۳. خواندن یک بند (پاراگراف) در یک زمان مشخص؛
۴. پاسخ دانش‌آموزان (باید خلاصه‌ای از متن را با کلمات خود ارائه دهند)؛
۵. ثبت و ضبط (نکته‌برداری، حاشیه‌نویسی و ...)
۶. حفظ گفتن (بدون نگاه کردن به متن)؛
۷. مرور.

کاربرد هر کدام از این تکنیک‌ها به‌تنهایی یا در ترکیب با یکدیگر می‌تواند باعث ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان شود تا متن را به‌صورت هدفمند بخوانند و فرا گیرند. حتی ممکن است از خواندن متن لذت نیز ببرند.

* پی‌نوشت‌ها

۱. یک استراتژی خواندن است که به دانش‌آموز کمک می‌کند برای خواندن خود ساختار ایجاد کند.

* منابع

1. Ambrose, S.A., Bridges, M.S., DiPietro, M., Lovett, M.C., & Norman, M.K. (2010). How learning works: 7 research-based principles for smart teaching. San Francisco: Jossey-Bass.
2. Novak, G., Patterson, E.T., Gavrinn, A.D., and Christian, W. (1999). Just-In-Time Teaching: Blending Active Learning with Web Technology. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
3. Miller, R. (2007). Using Reading and Lecture Notes Logs to Improve Learning in Faculty Guidebook: A Comprehensive Tool for Improving Faculty Performance. Pacific Crest. Available at http://www.pcrest.com/research/fgb/3_4_7.pdf
4. Institute for Reading Development (2017), Reading Programs
5. Flippo, R.F. and Caverly, D.C. (2009). Handbook of College Reading and Study Strategy Research, 2nd Ed. Taylor & Francis.
6. Carlston, David L. (July 2011). Benefits of Student-Generated Note Packets: A Preliminary Investigation of SQ3R Implementation. Teaching of Psychology 38, no. 3: 142-146.

می‌توانیم در حین خواندن سؤالاتی طرح کنیم و از آن‌ها بخواهیم به این سؤال پاسخ دهند. این کار ساختارهایی فراهم می‌آورد که دانش‌آموزان به کمک آن‌ها می‌توانند دانش (در حال کسب) خود را سازماندهی کنند

کتابخانه‌های کلاسی

فرصتی برای ترویج کتاب‌خوانی

دکتر نیره شاه‌محمدی

اهمیت کتابخانه کلاسی

بهترین نقشی که معلم در موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان می‌تواند داشته باشد این است که آن‌ها را به کتاب‌خوانی حرفه‌ای تبدیل کند و این کار با ایجاد یک کتابخانه کلاسی کاربردی می‌تواند انجام پذیرد. کتابخانه کلاسی به دانش‌آموزان فرصت می‌دهد که آنچه را دوست دارند بخوانند، در دسترس داشته باشند. یک کتابخانه با قفسه‌بندی خوب و دسته‌بندی مناسب به دانش‌آموزان نشان می‌دهد که کتاب‌ها هم به اندازه درس اهمیت دارند.

یک کتابخانه کلاسی گوشه‌ای دنج از کلاس است که بچه‌ها برای کتاب‌خواندن در جایی خلوت به سراغش می‌روند اما این

یکی از بزرگ‌ترین و مهم‌ترین اهداف آموزش و پرورش در نظام جمهوری اسلامی ایران، رشد و شکوفایی استعدادها و خلاقیت‌های دانش‌آموزان است و این امر مهم میسر نمی‌گردد، مگر اینکه کتابخانه‌های آموزشی در کلیه مدارس توسعه بیشتر بیابند. در جامعه امروز، کتاب و کتابخوانی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و اساساً رشد فرهنگی هر جامعه، به میزان کتاب‌خوانان آن جامعه بستگی دارد. به بیان دیگر، قومی می‌تواند مدعی باشد که از یک فرهنگ متعالی و پویا برخوردار است که فرهنگ کتاب‌خوانی در زیرساخت آن ریشه دوانیده باشد. در این میان، جذب دانش‌آموزان مدرسه به کتابخانه و تشویق آن‌ها به مطالعه یکی از مهم‌ترین اقدامات در جهت افزایش سطح مطالعه جامعه است.

در این راستا مقام معظم رهبری فرموده‌اند: «در جامعه باید سنت کتاب‌خوانی رواج پیدا کند. یکی از بدترین و پرخسارت‌ترین تنبلی‌ها، تنبلی در خواندن کتاب است. هر چه هم انسان به این تنبلی میدان بدهد، بیشتر می‌شود. کتاب‌خوانی باید در جامعه ترویج شود و این کار بر عهده همه دستگاه‌هایی است که در این زمینه مسئول‌اند؛ از مدارس ابتدایی - که برنامه‌هایی باید باشد که کودکان ما را از اوان کودکی به خواندن کتاب عادت بدهد؛ خواندن با تدبیر، خواندن با تحقیق و تأمل، تا دستگاه‌های ارتباط جمعی، تا صدا و سیما، تا وسایل تبلیغاتی گوناگون» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۰). برای ایجاد کتابخانه در مدارس، باید به فکر راهکارهای مناسب بود و با بهره‌وری از امکانات و شرایط موجود بیشترین استفاده را از ترویج فرهنگ مطالعه و کتاب‌خوانی و علاقه‌مند کردن دانش‌آموزان به کتاب برد. بنابراین، برای تحقق این امر مهم، طرح تشکیل «کتابخانه کلاسی» جهت اجرا در مدارس ارائه شده است.

کتابخانه کلاسی به کتابخانه‌ای گفته می‌شود که برای ارتقاء سطح علمی، فرهنگی و تربیتی دانش‌آموزان، در داخل هر کلاس تشکیل می‌گردد تا همه دانش‌آموزان بتوانند به‌طور هماهنگ، راحت‌تر و بهتر با همکاری معلم کلاس مربوطه، کتاب‌های موردنیاز خود را تهیه و مطالعه نمایند (سایت رشد).

فقط بخش کوچکی از ماجراست و چیزهای مهم دیگری نیز وجود دارد. کتابخانه کلاسی با طراحی مناسب، امکان کتاب خواندن در داخل یا بیرون از مدرسه را برای دانش آموزان فراهم می کند، به دانش آموزان کمک می کند تا یاد بگیرند چطور خواندن مناسبی را پیدا کنند، فضای کتاب خواندن به صورت مستقل را برای دانش آموزان فراهم می سازد و در عین حال فضایی ایجاد می کند که آن ها بتوانند درباره کتاب ها با هم بحث و گفت و گو کنند. این فضا باید امکان یادگیری در داخل و بیرون از کلاس را

فراهم کند. کتابخانه باید شامل کتاب های داستان و غیرداستانی با سطح دشواری متفاوت باشد. باید علاقه مندی ها و توانایی های گوناگون دانش آموزان را پوشش دهد. دانش آموزان باید بتوانند کتاب ها را به امانت بگیرند و با خود به خانه ببرند. کتابخانه کلاسی جایی است که دانش آموزان می توانند در آن درباره کتاب ها بیاموزند. آن ها می توانند انواع مختلف خواندنی ها مثل کتاب، روزنامه، کمیک ها، مجله ها و چیزهای دیگر را در فضای امن و کوچک آن تجربه کنند. با استفاده از کتابخانه کلاسی می توان به دانش آموزان یاد داد که چطور کتاب انتخاب کنند و چطور از کتاب مراقبت نمایند. کتابخانه کلاسی باعث یادگیری کودکان درباره ادبیات می شود. از دیگر کاربردهای کتابخانه کلاسی، فراهم کردن

فرصتی برای مستقل و تنهایی کتاب خواندن دانش آموزان است. کتابخانه کلاسی منبعی برای تأمین خواندنی های جالب هر روزه بچه ها به حساب می آید.

اهداف کتابخانه کلاسی

این کتابخانه اهداف زیر را دنبال می کند:

● توسعه و ترویج فرهنگ کتاب و کتاب خوانی در میان دانش آموزان؛

● ایجاد انگیزه بیشتر برای مطالعه در دانش آموزان با روش های صحیح و علمی زیر نظر معلم مربوطه؛

● آشنایی بیشتر دانش آموزان با کتب غیردرسی، به ویژه کتاب های فرهنگی، عملی و تربیتی؛

● ایجاد روحیه عادت به مطالعه و انس و الفت بیشتر دانش آموزان با کتاب و کتاب خوانی؛

● مشارکت مستقیم معلمان در فعالیتهای کتاب و کتابخانه؛

● استفاده از روش «دیداری» برای آشنایی بیشتر و مطلوب تر دانش آموزان با کتاب های غیردرسی؛

● تشویق دانش آموزان به خلاصه نویسی کتاب های کتابخانه کلاسی و ارائه آن به هم کلاسی های خود زیر نظر معلم مربوطه؛

● در دسترس بودن کتاب ها و برانگیختن شوق و انگیزه هر چه بیشتر دانش آموزان به مطالعه؛

● معرفی «کتاب نمونه» با عنوان «کتاب هفته» توسط معلم کلاس یا دانش آموزان؛

● ایجاد زمینه های مناسب تری در راستای توسعه و تجهیز بهتر کتابخانه های مرکزی مدارس.

فواید کتابخانه کلاسی

● به صرف هزینه زیادی نیاز ندارد و تا حدی، مشکل کمبود فضای مناسب برای کتابخانه را حل می کند.

● در همه ساعات کار مدرسه دسترسی به آن ممکن است.

● امانت گرفتن و پس دادن کتاب، ساده است و وقت زیادی نمی گیرد.

● کودکان، هر روز با دیدن کمد کتابخانه، نسبت به مطالعه ترغیب می شوند.

● هر کودک می تواند تعداد زیادی کتاب را در طول سال بخواند و امکان دست به دست شدن کتاب ها بین دانش آموزان کلاس وجود دارد.

● امکان جلب همکاری و مشارکت دانش آموزان و اولیاء آن ها در راه اندازی کتابخانه و اهدای کتاب های مناسب به کتابخانه بیشتر است.

● مجموعه ای از کتاب های کمک آموزشی در دسترس معلم

کتابخانه باید شامل کتاب های داستان و غیرداستانی با سطح دشواری متفاوت باشد. باید علاقه مندی ها و توانایی های گوناگون دانش آموزان را پوشش دهد.

است و او می‌تواند هنگام تدریس، از آن‌ها استفاده کند.

- با واگذاری کار کتابخانه به دانش‌آموزان، حس مسئولیت در آن‌ها تقویت می‌شود.

نحوه راه‌اندازی کتابخانه کلاسی

نخستین کار برای راه‌انداختن کتابخانه کلاسی این است که کتاب‌های خیلی زیادی جمع‌آوری شود. برای این کار می‌توان از دانش‌آموزان یا اولیاء آن‌ها خواست که کتاب به مدرسه هدیه کنند یا به حراجی‌های کتاب یا کتاب‌فروشی‌های دست دوم مراجعه نمایند. دقت شود که یکی از عوامل مهم جذب دانش‌آموزان به کتاب‌خوانی، تأمین و تهیه کتاب خوب و فراخور سن مخاطب است. کتاب خوب نه‌تنها در جلب توجه مخاطب به کتاب تأثیر دارد بلکه او را در مسیر یک فرهنگ بزرگ قرار می‌دهد. هر چه کتابی که در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌گیرد غنای بیشتری داشته باشد و نیز متناسب با سن و سال او باشد، او را در رسیدن به اهدافش بیشتر کمک می‌کند. اگر دانش‌آموزان ما چند بار کتابی را بخواند که راضی‌اش نمی‌کند، شاید دیگر به سراغ کتاب نرود.

شیوه‌های ترغیب دانش‌آموزان به استفاده از کتابخانه کلاسی

- معلم در مناسبت‌های تاریخی یا مذهبی، دانش‌آموزان را به کتاب‌هایی ارجاع دهد که حاوی اطلاعات بیشتر، درباره وقایع و مسائل آن مناسبت خاص هستند یا بچه‌ها را از چند روز قبل تشویق کند که با مراجعه به منابعی که معرفی می‌کند، شعر یا نمایشنامه یا مقاله‌ای برای آن مناسبت‌ها تهیه کنند و آن را در حضور بچه‌ها اجرا کنند یا بخوانند.

- با توجه به اوقات فراغت دانش‌آموزان، معلمان می‌توانند فهرستی از کتاب‌های مناسب و جالب توجه کتابخانه را در اختیار دانش‌آموزان قرار دهند تا آن‌ها را امانت بگیرند و مطالعه کنند.

- به تصویر کشیدن یک صحنه یا شخصیت موردعلاقه از یک داستان به شکل جدی یا کاریکاتورگونه که باید به وسیله دانش‌آموزان صورت گیرد، می‌تواند به‌عنوان تکلیف کلاس نقاشی یا به‌صورت داوطلبانه، یا مسابقه و مانند آن باشد. بهترین تصویرهای ارائه شده را می‌توان در نمایشگاه‌های کتابی که در مدرسه یا «ناحیه» و یا در کتابخانه کلاس یا مدرسه، برگزار می‌شود نصب کرد.

- اعضای فعال کتابخانه کلاس در هر هفته شناسایی شوند و در یکی از روزهای هفته در حضور سایر دانش‌آموزان تشویق گردند و یا نام آن‌ها در تابلوی کتابخانه نصب شود. این امر

انگیزه زیادی برای مطالعه در دیگر دانش‌آموزان ایجاد می‌کند.

- از مسابقه کتاب‌خوانی می‌توان به‌عنوان وسیله‌ای مؤثر برای ایجاد رغبت بیشتر و عادت به مطالعه در کودکان و نوجوانان استفاده کرد و تعداد زیادی کتاب را روانه خانه‌ها نمود. انتخاب کتاب‌های مفید و جذاب و تهیه جایزه‌های مناسب بر انگیزه دانش‌آموزان برای شرکت در این مسابقه‌ها می‌افزاید.

- اهدای کتاب به دانش‌آموزان به‌عنوان جایزه گامی است در جهت علاقه‌مند کردن دانش‌آموزان به مطالعه، البته لازم است در انتخاب کتاب با توجه به نیازهای سنی و روحی دانش‌آموزان دقت لازم به عمل آید.

- اگر معلم بخواهد بین مطالعه، کتاب‌خوانی و تکلیف شب پیوند مناسبی برقرار کند، باید از دانش‌آموزان بخواهد که هر هفته دست‌کم یک یا دو جلد کتاب غیردرسی متناسب با سن خود به‌عنوان تکلیف بخوانند و در حد توانایی‌شان خلاصه آن‌ها را در دفتر خویش یادداشت کنند. البته بهتر است هیچ‌گونه اجباری در کار نباشد تا باعث دل‌زدگی دانش‌آموزان از کتاب نشود.

- برای آشنایی دانش‌آموزان با کتاب و چگونگی تهیه آن می‌توان در دوره ابتدایی آنان را به نوشتن کتاب تشویق کرد. برای این کار، دانش‌آموز مجموعه‌ای از تصاویر را جمع‌آوری می‌کند و با توجه به آن‌ها داستانی می‌نویسد یا داستانی می‌نویسد و تصویرهایی برای آن نقاشی می‌کند. معلم می‌تواند دانش‌آموزان را راهنمایی کند تا نوشته‌های خود را به‌صورت کتاب درآورند و آن‌ها را در کتابخانه کلاس جمع‌آوری کند و به نمایش بگذارد.

- درس انشا یکی از پایه‌های تفکر و خلاقیت در دانش‌آموز است. معلم می‌تواند با ارائه موضوعاتی متنوع و خلاق هم به پرورش قوه تفکر و رشد خلاقیت کودک کمک کند و هم او را به مطالعه و کتاب‌خوانی علاقه‌مند سازد.

- یکی از روش‌های دیگری که در جلب توجه دانش‌آموزان مؤثر است، درست کردن کتاب‌های دیواری برای آن‌هاست. این کار را می‌توان براساس کتاب‌های ژاپنی و اروپایی انجام داد که تهیه آن‌ها در قرن‌های ۱۶ تا ۱۹ معمول بوده است و به کتاب‌های دیواری شهرت داشته‌اند. درست کردن این کتاب‌ها، تقریباً شبیه نشریه دیواری است؛ بدین ترتیب که داستان جذابی را به قسمت‌های مختلف تقسیم می‌کنند. سپس، آن را همراه با تصویر روی مقوا یا کاغذهای بزرگ می‌نویسند و در جای مناسبی نصب می‌کنند تا دانش‌آموزان بتوانند به راحتی آن را بخوانند. همچنین می‌توان یک داستان را به چند بخش تقسیم کرد و هر بخش آن را در یک هفته به دیوار نصب نمود.

کاربردهای کتابخانه کلاسی، فراهم کردن فرصتی برای مستقل و تنهایی کتاب خواندن دانش‌آموزان است. کتابخانه کلاسی منبعی برای تأمین خواندنی‌های جالب هر روزه بچه‌ها به حساب می‌آید

حیوانات عروسکی خود کتاب می‌خوانند، به‌طور چشمگیری بیشتر از کودکانی است که این کار را انجام دهند.

در ایالات متحده نیز شیوه‌های مختلفی برای علاقه‌مند کردن کودکان به کتابخوانی وجود دارد که از آن جمله می‌توان به تأکید بر دست‌کم ۲۰ دقیقه مطالعه در روز در زمینه‌های غیردرسی در دوران دبستان و برپایی کلاس‌های رایگان کتابخوانی روزانه برای کودکان ۶ ماه به بالا اشاره کرد. در این کلاس‌ها، از روی کتاب‌های برعکس و کم‌نوشته برای بچه‌ها می‌خوانند و بعد با بچه‌ها همراه با سرودخوانی، بازی می‌کنند.

در هلند کتابخانه‌های عمومی برای علاقه‌مند کردن کودکان به مطالعه خدماتی ارائه می‌کنند. برای مثال، می‌توان به برنامه شروع کتاب^۱ اشاره کرد. هدف از این برنامه، ایجاد همکاری انگیزشی نزد والدین کودکان زیر یک سال در زمینه کتاب و کتابخوانی و تشویق آن‌ها به حضور فعالانه در کتابخانه‌های عمومی محلی است. آغاز کتابخوانی برای کودک در سنین بسیار پایین، مزایای بسیاری برای کل زندگی آن‌ها دارد. والدین کودکان تازه متولد شده، در خلال مراجعه‌های الزامی خود به مراکز مراقبت از کودک در هلند، یک دعوت‌نامه حضور در کتابخانه دریافت می‌کنند. در نخستین مراجعه به کتابخانه‌ها، به آن‌ها یک چمدان کوچک حاوی کتاب، لوح فشرده حاوی فیلمی از الگوهای رفتاری درباره کتابخوانی برای کودک و نحوه بازی با او و همچنین اطلاعاتی درباره دیگر خدمات کتابخانه می‌دهند. همچنین، برای پشتیبانی از مدرسی که رتبه آن‌ها در سطح سواد دانش‌آموزان پایین است، یک بسته خدماتی به آن‌ها ارائه می‌شود و کتابخانه‌هایی جهت ارائه خدمات به چنین مدرسی موظف می‌گردند. کتابخانه‌های مذکور در این مدارس شعبه‌هایی را تأسیس می‌کنند. یک کتابدار در این کتابخانه‌ها حضور می‌یابد و مجموعه کتاب‌های کتابخانه جذابیت و قدرت ارائه بالایی خواهند داشت. در این برنامه، کتابخوانی مورد ترویج و تشویق قرار می‌گیرد. همچنین، روند ثبت‌نام و عضویت، تعداد مراجعات و به امانت گرفتن کتاب‌ها از سوی دانش‌آموزان بررسی و نظارت می‌شود.

* پی‌نوشت‌ها

1. Rinteln

2. Book start

* منابع

سایت شبکه رشد به نشانی www.roshd.ir

بی‌نام. (۱۳۹۶). مدل‌های ترویج کتابخوانی در دنیا. روزنامه دنیای اقتصاد،

شماره ۴۱۶۴. بازیابی درنشانی

<http://www.donya-e-eqtasad.com/fa/tiny/news-3297338>

● برگزاری جلسه‌های نقد و بررسی کتاب‌های کودکان و نوجوانان یکی از راه‌های ایجاد انگیزه نسبت به مطالعه بعضی از کتاب‌هاست. به علاوه، این کار باعث افزایش آگاهی دانش‌آموزان در مورد چگونگی انتخاب کتاب‌های مناسب خواهد شد. دانش‌آموزی که در این گونه جلسه‌ها شرکت می‌کند، کتاب‌ها را با دقت و حساسیت بیشتری می‌خواند و درمی‌یابد که نباید صرفاً مسحور هر نوشته‌ای شود که می‌خواند. نقد و بررسی کتاب‌ها به بچه‌ها دید انتقادی می‌دهد و باعث می‌شود که با خواندن هر کتابی بی‌دلیل صاحب عقیده‌ای نشوند یا تغییر عقیده ندهند. همچنین سلیقه آنان را در انتخاب کتاب بهتر می‌کنند و مانع آن می‌شود که هر کتابی را بخوانند. برای ارتقاء کیفیت چنین جلسه‌هایی می‌توان از نویسندگان و افراد صاحب‌نظر دعوت کرد تا کتاب‌ها را نقد و بررسی کنند. در صورتی که در بعضی مناطق امکان حضور افراد صاحب‌نظر نباشد، معلمان و مربیان علاقه‌مند می‌توانند با مطالعه قبلی این کار را انجام دهند.

روش‌های ترغیب کودکان به کتابخوانی در سایر کشورها

از سپتامبر سال ۲۰۰۹، کتابخانه عمومی شهر رینتلن^۱ در آلمان با همکاری مدارس، به‌طور منظم برنامه‌های گوناگونی برای ترویج مطالعه و کتابخوانی در بین دانش‌آموزان برگزار می‌کند. در این کتابخانه عمومی با همکاری شهروندان کتابخوان، هر پنجشنبه برنامه داستان‌خوانی و قصه‌گویی برای دانش‌آموزان برپا می‌شود. کتابخانه برای کتابخوانان داوطلب نیز به‌طور منظم همایش‌های آموزشی برگزار می‌کند، تا

آن‌ها با روش‌های نوین بلندخوانی آشنا شوند. هدف از برگزاری این برنامه‌ها نه تنها آشنایی دانش‌آموزان با کتاب، بلکه ایجاد ارتباط با آن‌ها و حفظ این علاقه و ارتباط در آینده است. به این سبب، در پایان هر فصل کتاب و هر داستان، با دانش‌آموزان درباره آن گفت‌وگو می‌شود. هر کودک کارتی دریافت می‌کند، که در پایان هر برنامه مهری به آن می‌خورد. هر دانش‌آموزی که در شش برنامه کتابخوانی شرکت کند، هدیه کوچکی نیز دریافت می‌کند. بسیاری از والدین به‌ویژه در ایام تعطیل و روزهای عید از این ساعت‌های کتابخوانی استفاده می‌کنند تا در شهر خرید کنند یا به کارهای دیگر خود برسند.

در ژاپن برای علاقه‌مند کردن کودکان به مطالعه، برنامه‌ای به‌عنوان جشن کتاب توسط مؤسسه فناوری اوساکا طراحی و ارائه شده است. در این طرح، برای کودکان پیش‌دبستانی یک مهمانی شبانه ترتیب داده شده است. در این مهمانی، کودکان برای عروسک‌های پارچه‌ای که در اختیارشان قرار می‌گیرد، کتاب می‌خوانند. نتایج نشان می‌دهد تعداد کودکانی که برای

از کتابخانه مبارکه دارالفنون تا کتابخانه ملی

سعید وزیری

کتابدار بود. کتابی به تاریخ پرفراز و نشیب کشورمان نشان می‌دهد که همیشه کسانی بوده‌اند که با نام شاهنامه‌خوان، مرثیه‌خوان، هنگامه‌خوان، روضه‌خوان. شناخته شده‌اند و اینان آنچه را برای مردم می‌گفتند، خبری نبود جز آنچه در کتاب‌ها آمده بود. اینان را باید از پیشگامان تشویق به کتابخوانی دانست و شرح کارهای هر یک از این‌ها خود می‌تواند موضوع جستاری ارزنده باشد من فقط به اشاره‌ای گذرا بسنده می‌کنم در سده ششم هنگامه‌خوانی داریم به نام قوامی رازی، نخستین شاعر مبلغ شیعه ۱۲ امامی او برای تبلیغ اندیشه‌های دینی خود در محلی به نام **زعفران چای** در ری، هنگامه برپا می‌کرد، این هنگامه‌خوان‌ها برای کسانی به شعر یا نثر یا وعظ سخن می‌گفتند که از نعمت خواندن و نوشتن برخوردار نبودند در زمینه تهییج، باورهای ملی، این کار را نقالان به عهده داشتند که به آنان شاهنامه‌خوان می‌گفتند. سخن از خواندن است... هنوزم واژه ترکیبی روضه‌خوان را داریم، این واژه ترکیبی که امروزه نام کسانی است که در لباس دینی، در مراسم مذهبی، روضه‌خوانی می‌کنند به وسیله نویسندگای به نام ملامحسن کاشفی سبزواری رواج پیدا کرد. وی، کتابی

تا در سبد کالای خانواده‌ها، هزینه‌ای برای کتاب و کتابخوانی لحاظ نشود این یار مهربان (کتاب) مورد بی‌مهری است، یاد و روانش شاد، عباس یمینی شریف که همه عمر خود را با کتاب، مدرسه، و شعر برای کودکان گذراند، با اینکه در سال ۱۳۲۲ که در بیشتر شهرهای بزرگ ایران یک دبیرستان وجود نداشت ولی از سویی نخستین کلاس اول دبیرستان را در شهر ری به وجود آورد و هم از سال ۱۳۲۶ به سرودن شعر برای کودکان آغاز کرد و اوست که کتاب را یار مهربان نامید، مردی بزرگ فرهیخته که می‌توانست در دانشگاه تدریس کند اما ترجیح داد تا در دبستان کار کند. برای کودکان نوشت و راهی تازه را برای اندیشیدن در برابر علاقه‌مندان به کتاب و کتابخوانی گشود، ارج کار دکتر عباس یمینی شریف در این است که او کتاب را، شعر کودک را جان تازه‌ای داد... گرچه باید یاد و خاطره بسیاری از بزرگان را گرمی داشت که در دوره‌های مختلف تاریخی به کتاب و کتابخانه عنایتی داشته‌اند، اگر بنا باشد ما از یک کتابدار شاعر، در تاریخ ادب کشورمان نام ببریم، نام مسعود سعد سلمان خوش می‌درخشد، شاعری که عمری را در زندان گذراند، اما بسیاری از سال‌های عمر را فقط

نوشت به نام **روضه‌الشهدا**. این کتاب مجموعه‌ای از روضه‌ها را در برمی‌گرفت، مؤلف که طبعی خوش داشته است و با قلمی روان، این کتاب را می‌نویسد و خود بر منبر، هر بخش از کتاب روضه‌الشهدا را می‌خوانده است.

روضه‌خوان یعنی کسی که کتاب روضه‌الشهدا می‌خواند، استقبال مردم از این کتاب باعث گسترش روضه‌خوانی شد: فشرده سخن اینکه در هر دوره‌ای کتاب‌خوانی به گونه‌ای رواج داشته است. در این جا می‌بینیم که درباره کتابخانه هم سخنی داشته باشیم اگر چه به اختصار...

کسانی که بر آن هستند تا درباره آموزش و پرورش جدید پژوهش کنند نخست باید به سراغ مدرسه دارالفنون بروند، مدرسه‌ای که در سال ۱۲۶۸ ه.ق تأسیس شد. در سال ۱۲۶۹ درست یک سال پس از تأسیس دارالفنون، کتابخانه دارالفنون با نام کتابخانه مبارکه دارالفنون به وجود آمد.

حالا باید دید چگونه کتابخانه مبارکه دارالفنون به کتابخانه ملی تبدیل شد. از سویی باید دید چه کسانی در گسترش

کتابخانه‌ها و کتابخوانی سهیم بوده‌اند، نخست باید از مانند کتاب و جنازه معلم زبان مدرسه دارالفنون یاد کرده باشیم. به نوشته کتاب آشنایی با دارالفنون، تا سال ۱۲۷۰ ه.ق محصلان طب برای آشنایی با بدن انسان فقط از یک اسکلت که در مدرسه موجود بود استفاده می‌کردند تا اینکه در این سال یکی از افراد بیگانه (خارجی) در تهران وفات یافت و چون مرگ وی مشکوک بود. دکتر پولاک معلم طب دارالفنون اجازه یافت جنازه او را کالبدشکافی کنند.

پس از این تاریخ **پروفسور بارثولومه** که معلم زبان فرانسه بود جسد خود را پیش از مرگ به مدرسه دارالفنون فروخت وی با این پول کتابخانه‌ای تأسیس کرد. در حقیقت به غنای کتابخانه دارالفنون افزود، وقتی هم که وفات یافت جسدش را تحویل مدرسه دادند تا مورد استفاده محصلان طب قرار گیرد/ ص ۱۱۷. ده سال بعد اعتضاد السلطنه، یعنی در سال ۱۲۸۰ برای استفاده، شاگردان و معلمان کتاب خانه معتبری را از کتاب‌های فارسی و خارجی به‌وجود آورد. این کتابخانه تا زمان وزارت علاءالملک دایر بود و سپس به کتابخانه ملی داده شد، از این رو نسخه‌های خطی مدرسه دارالفنون در کتابخانه ملی دیده می‌شود. از زمان تأسیس کتابخانه مبارکه دارالفنون تا کسب عنوان کتابخانه ملی این نام‌ها روی کتابخانه بوده است.

۱. کتابخانه مبارکه دارالفنون

۲. کتابخانه معارف

۳. کتابخانه عمومی معارف

۴. کتابخانه فردوسی

۵. کتابخانه ملی.

کتابخانه ملی که مخزن ارزشمندی از آثار بزرگان در گذشته و حاضر است در سال ۱۳۱۵ ش تأسیس شد. درباره چگونگی تأسیس کتابخانه ملی در کتاب وزیران علوم، آمده است که علی‌اصغر حکمت وزیر معارف در فروردین ماه ۱۳۱۵ در سفری که به خراسان داشت اطلاع پیدا کرد که سرلشکر بود بوزر جمهوری شهردار وقت پایتخت بر این نیت است که زمینی را که در قسمت شمال موزه ایران باستان است برای اصطبل اسب‌های بلدی (شهرداری) به تصرف درآورد.

حکمت که بنای طویل را در مجاورت موزه باشد ناخوشایند می‌دانست توانست با آگاهی و تدبیر این زمین را به تصرف وزارت معارف درآورد، و بنای مجلل کتابخانه ملی را پایه‌ریزی کند که البته در این کار موفق شد و تا تاریخ این بناء این مطرح شد: نیاسای از آموختن یک‌زمان که به حروف ابدع می‌شود ۱۳۱۵.

جا دارد در پایان این جستار کوتاه، از دو شخصیت فرهنگی

که هر دو وزیر معارف بودند یاد شود.

۱. شاهزاده اعتضادالسلطنه وزیر علوم که مردی دانش دوست، شاعر، پژوهنده با تدبیر و به اهتمام کارهای فرهنگی سخت شیفته بود. برای اعتلای دانش گام‌های زیادی برداشت. از جمله کتابخانه دارالفنون، و تأسیس **روزنامه دولت علیه ایران**.

این روزنامه که به دستور اعتضادالسلطنه تأسیس شد مدیریت آن با میرزا ابوالحسن صنیع‌الملک بود این روزنامه را باید نخستین، روزنامه مصور ایران دانست که از سال ۱۲۷۷ تا سال ۱۲۸۷ به‌طور غیرمرتب منتشر می‌شد. به هر حال انتشار این روزنامه باعث شد تا مردم با روزنامه آشنا شوند و روزنامه‌خوان شوند. اعتضادالسلطنه در این فکر بود که دایرةالمعارفی برای ایران تهیه کند مقدمات کار را فراهم کرد. اما مرگ امانش نداد و دیگر اندیشمندان کار وی را دنبال کردند. از این وزیر علوم، کتابخانه خصوصی‌اش که حاوی کتاب‌های کم‌نظیر و پربهایی بود باقی ماند که پس از مرگ به کتابخانه مدرسه سپهسالار انتقال یافت.

دیگر وزیر فرهنگ دوست صاحب قلم و کتاب‌خوان، علی‌اصغر حکمت است که به تأسیس کتابخانه و چاپ کتاب‌هایی نفیس علاقه‌مند بود. وی در سال ۱۳۴۰ خورشیدی ۵۵۴۹ مجلد کتاب‌های کتابخانه شخصی خود را که مشتمل بر ۳۳۷۳ مجلد کتاب چاپی فارسی و عربی، ۳۴۵ جلد خطی فارسی و عربی و ۱۴۸۱ مجلد فرانسوی و انگلیسی و ۳۵۰ جلد کتاب متفرقه بود به دانشگاه ادبیات تهران اهدا کرد. ص ۳۳۲- وزارت علوم.

دوست ما، کتابخانه

هیوا علی زاده

پژوهشگر و طراح آموزشی

کتابخانه به عضوی از جمع ما تبدیل شده بود. عضوی همراه، عضوی که نیازهایی داشت؛ مثلاً مرتب نگه داشته شدن، وجود یک تابلو اعلانات برای کتاب‌های جدید و همچنین نصب فهرست رزرو کتاب‌ها. چرا که برخی کتاب‌ها طرفدار زیاد داشتند و باید معلوم می‌شد که نفر بعدی که قرار است آن را میهمان خانه‌اش کند، چه کسی است. این چنین بود که از بین خود بچه‌ها مسئول کتابخانه مشخص شد که البته هر چند وقت یک بار تغییر می‌کرد.

کتابخانه ما یک دوست فعال بود؛ عضوی که با دیگران تعامل داشت، کنجکاوی برمی‌انگیخت و باعث شادمانی می‌شد. در پیدا کردن پاسخ پرسش‌ها نیز یک هم‌گروهی خوب به شمار می‌آمد؛ پرسش‌هایی در زمینه استان‌های مختلف کشورمان تا موضوعات دینی یا پرسش‌هایی در زمینه کسب و کار و همچنین آشنا شدن با مفاهیمی همچون همدلی و کنترل خشم. کتابخانه ما حتی در هنگام ورزش، مثل فوتبال، هم یک یار

من نشسته بودم و آن‌ها دور و برم بودند؛ دیگر تحمل دور نشستن را نداشتند. شاید چون می‌دیدند معلمشان ضمن خواندن کتاب، نقش شخصیت‌های قورباغه و وزغ را با تغییر لحن بازی می‌کند. آن‌ها هم می‌خندیدند، با قهقهه، با لبخند، با نگاه‌هایشان. کم‌کم نزدیک‌تر شدند تا تصاویر کتاب را هم ببینند و کنجکاو شدند نامش را بدانند. این طور بود که دوستی‌مان با کتاب‌های کتابخانه آغاز شد؛ دوستی‌ای که فضای نقش‌آفرینی را در بسیاری از روزهای سال تحصیلی ایجاد کرد. مانده به اینکه چه کتابی را با هم می‌خواندیم، یکی نقش پرستاری را ایفا می‌کرد و دیگری صدای دختری غمگین یا پسری خشمگین را درمی‌آورد؛ صدای گرگی که از سفرهایش می‌گفت، صدای باد، باران، و این چنین بود که صدای کتاب‌ها در جمع ما شنیده می‌شد. کتاب‌ها فرصت این را ایجاد کردند که تعدادی از ما برای اولین بار نمایش بازی کنند، صحنه‌آرایی انجام دهند و برای اجرای‌شان تبلیغ کنند.

امنی بود. خیلی وقت‌ها وقتی قرار بود گروهی روی کاری برنامه‌ریزی کند، این کتابخانه بود که فضا در اختیارش می‌گذاشت. خیلی وقت‌ها وقتی کسی دلش می‌خواست یک کاردستی بسازد، این کتابخانه بود که با کتاب‌هایش او را راهنمایی می‌کرد. کتابخانه ما یک میز نرم بزرگ داشت و اگر کسی هوس می‌کرد کتابش را دراز کش ورق بزند، میزبان او می‌شد.

کتابخانه ما جایی بود که می‌شد روی مکتب شکل چمنش، نشست و شطرنج و کاپوچین و ... بازی کرد؛ طوری که قند در دل شخصیت‌های داستان‌ها برای شرکت در بازی آب شود! کتابخانه ما جایی بود که بچه‌ها برای هدیه می‌آوردند، از بازی و کتاب تا گلدان گل و گیاه. از آن جاهایی بود که بچه‌ها دوست داشتند بعضی روزها صبحانه‌شان را آنجا بخورند.

کتابخانه ما جایی بود که بعضی از کتاب‌هایش در دل بچه‌ها چنان هیجانی ایجاد می‌کرد که برای ورق زدنش، دوست داشتند از پدر و مادرهایشان اجازه بگیرند که بیشتر در مدرسه بمانند.

کتابخانه ما همان جایی بود که در یک روز بارانی که برق‌ها رفته بود، بعد از کلی بازی کردن زیر باران و خیس شدن و خندیدن و قصه ساختن، ما را میهمان فضایش کرد که شمع روشن کنیم و شعر بخوانیم و چای نبات گرم بنوشیم. کتابخانه ما دوست ما بود.

کتابخانه ما یک دوست فعال بود؛ عضوی که با دیگران تعامل داشت، کنجکاوی برمی‌انگیخت و باعث شادمانی می‌شد

برای هر دو تیم بود. یک روز که بچه‌ها در حین بازی با اتفاقی روبه‌رو شده بودند و نمی‌دانستند خطا محسوب می‌شود یا نه، خودشان بازی را متوقف کردند و یک نفر برای حل مسئله به کتابخانه رفت و با کتاب دانشنامه ورزش به کنار زمین برگشت. با خواندن بخش مربوطه، اعضای تیم قانع شدند و بازی را ادامه دادند. فقط فوتبال نبود که کتابخانه ما از آن اطلاعاتی داشت. حتی یک بار به یک نفر که علاقه‌مند به یوگا بود، کتاب معرفی کرد و او توانست تعدادی از حرکات را از روی آن کتاب یاد بگیرد و به بقیه نیز یاد بدهد.

کتابخانه ما دوستی بود که کمک می‌کرد ما مسئولیت‌پذیر بودن در برابر امانت‌ها را تمرین کنیم. برای این کار، یک دفتر امانت درست شده بود. علاوه بر این‌ها این دفتر به ما نشان می‌داد که کودکانی که به گفته والدینشان تا آن موقع علاقه‌ای به کتاب نشان نداده بودند، چطور مشتاق و مسئولانه کتاب به امانت می‌بردند.

کتابخانه ما فقط خانه کتاب‌ها نبود؛ خانه بازی‌ها نیز بود؛ بازی‌هایی مانند بازی‌های رومیزی. کنار هم قرار گرفتن افراد این خانه، تعامل کودکان با یکدیگر و با این خانه آن را سرزنده نگاه می‌داشت و افراد خانه را خوشحال.

وقتی دل کسی گرفته بود، خیلی وقت‌ها این کتابخانه بود که آغوشش را باز می‌کرد و با یک کتاب، او را سوار بر اسب خیال می‌کرد. کتابخانه ما برای شنیدن قصه‌های تنهایی بچه‌ها جای

تورنمنت کتابخوانی

ناهید روستایی

سید میثم موسوی

تصویرگر

کارشناس کتابداری در شاخه پزشکی، کتابدار کتابخانه متوسطه اول منطقه ۳ تهران

مسابقه تورنمنت کتابخوانی

مرحله اول: در مرحله اول ۸ کتاب برگزیده می‌شوند تا در مسابقه تورنمنت شرکت داشته باشند.

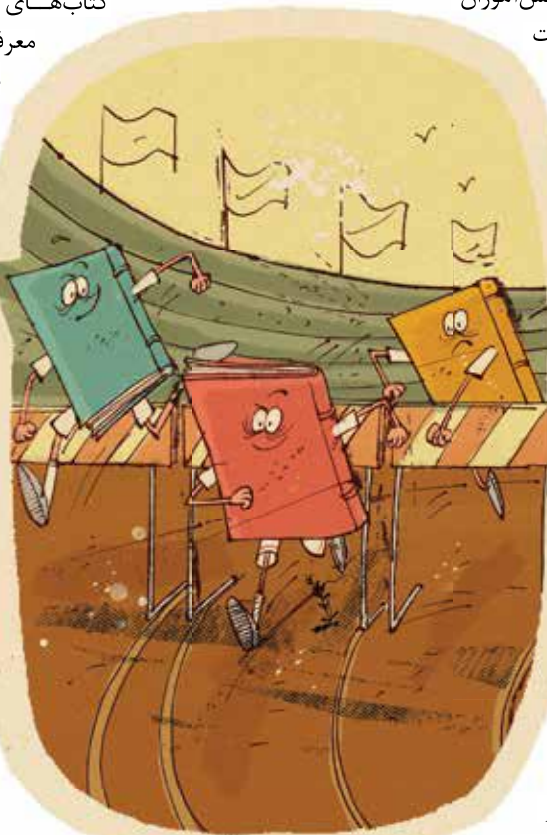
این ۸ کتاب را دانش‌آموزان انتخاب می‌کنند؛ به این ترتیب کتاب‌های مورد علاقه خود را به کتابخانه معرفی می‌کنند. کتاب‌هایی که بیشترین رأی را بیاورند، در تورنمنت کتاب شرکت خواهند کرد.

مرحله دوم:

در این مرحله، کتاب‌ها به صورت قرعه‌کشی دو به دو با هم در رقابت قرار می‌گیرند. دانش‌آموزان باید کتاب‌ها را بخوانند و به آن‌ها رأی دهند. از هر دسته دوتایی، یک کتاب که بیشترین رأی را بیاورد به مرحله بعدی راه خواهد یافت.

مرحله سوم:

در این مرحله، که یک ماه طول می‌کشد، چهار کتاب در مسابقه شرکت می‌کنند. دو کتاب از گروه قبلی خود با هم رقابت می‌کنند تا سرانجام از هر دسته یک کتاب به فینال راه یابد.

مرحله نهایی (فینال)

در این مرحله، دو کتاب که به مرحله فینال رسیده‌اند، طی یک هفته به مسابقه گذاشته می‌شوند تا بهترین کتاب از دیدگاه بچه‌ها در سال تحصیلی شناخته شود. در آخر، به عطف کتاب نشان افتخار آویخته خواهد شد.

ایده تورنمنت کتاب وقتی به ذهنم رسید که متوجه شدم دانش‌آموزان سال‌های قبل کتاب‌هایی را مطالعه می‌کردند که در دوران خودشان بسیار محبوب بود اما طی سال‌های بعد، کتاب‌ها بلااستفاده می‌ماندند. بنابراین، تصمیم گرفتم کتاب محبوب هر سال را از نظر دانش‌آموزان مشخص کنم. البته ایده تورنمنت

را در کشورهای دیگر دیده بودم اما هدف آن‌ها با هدفی که من دنبال می‌کردم، متفاوت بود. تورنمنت به معنای مسابقات چندجانبه یک دوره مسابقه است که در پایان، به مسابقه نهایی بین دو تیم یا دو بازیکن منجر می‌شود. تورنمنت‌ها تعداد زیادی از بازیکنان و تیم‌ها را در بر می‌گیرند و برگزاری آن‌ها معمولاً چندین روز ادامه دارد.

در تورنمنت کتاب این کتاب‌ها هستند که وارد مسابقه می‌شوند و با یکدیگر مسابقه می‌دهند تا در نهایت، یک کتاب به عنوان محبوب‌ترین کتاب سال مشخص شود. در این صورت کتاب، دارای یک نشان در عطف خود می‌شود تا مشخص باشد که این کتاب جزء بهترین کتاب‌ها از دیدگاه خوانندگان و دانش‌آموزان بوده است.

تورنمنت کتابخانه به ترتیب زیر انجام می‌گیرد:

کتاب‌ها وارد مسابقه می‌شوند. (کتاب‌هایی که در کتابخانه وجود دارند و شما دوست دارید در تورنمنت کتاب وارد شوند تا شاید برنده بهترین کتاب خوانده شده توسط دانش‌آموزان باشند.)

کتابخانه فاطمه‌ها

فرزاد میرشکاری

کتابخانه صرف می‌کنند. در طول سال حداقل چهار برنامه جامع کتاب‌خوانی در قالب همایش، جشنواره، دوره‌های و مسابقه کتاب‌خوانی در سطح روستا و شهرستان با همکاری آموزش و پرورش و سایر نهادهای فرهنگی برگزار می‌کنیم. برنامه‌ریزی و اجرای میدانی این برنامه‌ها را با همکاری و مشارکت اعضای کتابخانه پیش می‌برم. با همکاری گروه ترویج کتاب که تمام اعضای این گروه نوجوانان عضو کتابخانه فاطمه‌ها هستند، در آینده تصمیم داریم برنامه‌های ترویجی خود را در سطح وسیع‌تری اجرا کنیم؛ از این رو مهم‌ترین فعالیت ما در آینده، راه‌اندازی «مدرسه کتاب‌خوانی ایران‌زمین» است که از طریق این مدرسه قصد داریم کتاب‌خوان حرفه‌ای تربیت کنیم.

اکنون در حال برنامه‌ریزی و تولید محتوای سرفصل‌های این مدرسه هستیم. ان‌شاءالله به‌زودی تمام نوجوانان روستایی با ثبت‌نام در این مدرسه هم اوقات فراغت خود را به بهترین شکل ممکن پر خواهند کرد و هم اینکه کتاب‌خوان حرفه‌ای و مهم‌تر از همه، مروج کتاب در خانواده و روستای خود خواهند شد.

من و فاطمه‌ها و سایر اعضای کتابخانه همیشه خادم و مروج کتاب خواهیم ماند و این برای ما جذاب‌ترین فعالیت ممکن است.

در پایان، از تمام عزیزانی که در این راه همراه و حامی ما بوده‌اند، تشکر و قدردانی می‌کنیم.

من فرزاد میرشکاری مؤسس «کتابخانه فاطمه‌ها» و معلم زبان انگلیسی هستم و مدت ۹ سال است که در زمینه ترویج فرهنگ کتاب و کتاب‌خوانی در روستاهای جنوب کرمان، به‌ویژه روستای دهکهان، فعالیت می‌کنم.

این فعالیت را هم‌زمان با راه‌اندازی کتابخانه فاطمه‌ها در تیرماه سال ۱۳۸۹ آغاز کرده‌ام؛ پس از اینکه مغازه متروکه پدرم را به تنها کتابخانه روستایمان تبدیل کردم. در همان روزهای نخست سه دختر ده ساله عضو این کتابخانه شدند که هر سه «فاطمه» نام داشتند و تا مدت سه ماه فقط همین سه عضو کتابخانه بودند؛ به همین دلیل، اسم کتابخانه را فاطمه‌ها گذاشتم. پس از حدود یک سال از تأسیس کتابخانه، نشریات و سایر رسانه‌ها از این کتابخانه به‌عنوان کوچک‌ترین کتابخانه ایران یاد کردند و این کتابخانه حسابی در کشور معروف شد و نام آن در محافل فرهنگی سر زبان‌ها افتاد. پس از رسانه‌ای شدن، کتابخانه به‌سرعت توسعه پیدا کرد و افراد زیادی از سراسر کشور برای کتابخانه کتاب و سایر تجهیزات کتابخانه‌ای ارسال کردند. اعضای کتابخانه به بیش از ۵۰۰ نفر رسید و تعدادی از فرهنگیان و جوانان بومی نیز با الگوبرداری از این کتابخانه و دریافت کتاب از ما اقدام به راه‌اندازی کتابخانه‌های خودجوش در روستاهای خود نمودند. الان پس از گذشت بیش از ۹ سال از راه‌اندازی کتابخانه، کتاب‌خوانی بین کودکان و نوجوانان روستا به‌عنوان یک فعالیت عادی تثبیت شده و این مهم‌ترین دستاورد کتابخانه فاطمه‌هاست.

با وجود کلیه مشکلات و گرفتاری‌هایی که بعضاً در این کار دارم، فعالیت در این عرصه برایم بسیار لذت‌بخش است؛ چرا که من از کتاب و ترویج آن در روستاها معجزه‌های زیادی دیده‌ام. وقتی کتاب بخوانیم، کمتر به ما ظلم می‌شود و همچنین کمتر ظلم می‌کنیم.

در حال حاضر، فاطمه‌ها بزرگ شده‌اند و در سن نوجوانی به همراه سایر دختران روستا برنامه‌های مرتبط با ترویج کتاب را به‌صورت کاملاً خودجوش و داوطلبانه مدیریت می‌کنند.

مشارکت کودکان و نوجوانان روستا در اجرای این برنامه‌های ابتکاری و متنوع واقعاً برایم شگفت‌انگیز است. تعداد زیادی از نوجوانان روستا میزان قابل توجهی از وقت آزاد خود را در این

حس خوب نویسنده‌گی

سیده ثنا ناصحی | الهام متقی فرد

زهره شاه‌نظر نژاد خالصی

کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی

شکوفه نوشتن برای هر کس رنگی دارد اما برای من رنگین‌کمانی است که نه فقط در روزهای بارانی، بلکه در روشن‌ترین روزهایم هم در آسمانم می‌درخشد؛ و کتاب کوچک من، نهالی که آرزوی ثنای ۱۶ ساله بود، در نهایت شکوفه داده بود ... و من آن صبح، خوشحال‌ترین ثنا بودم.»

«حوالی آذرماه بود؛ تاریخ دقیقش را به یاد نمی‌آورم اما خاطرم هست شب روزی که قرار بود مقصدم نمایشگاه کتاب شیراز باشد، چگونه گذشت. هیجان و اشتیاق خواب را از چشمانم فراری داده بود.

برای من این فردای خوب، یکی از بهترین روزهای زندگی ۱۸ ساله‌ام بود.

شاید باورتان نشود اما این سخنان دانشجویی است که از خاطرات زمان دانش‌آموزی خود می‌گوید؛ آری، ثنا را می‌گویم. از او خواستم به دفترچه خاطراتش رجوع کند و از احساسش از آن روزی بگوید که در نمایشگاه کتاب فارس، از کتاب تازه چاپ شده‌اش رونمایی شد.

از الهام، دوست و هم‌شاگردی ثنا که اکنون دانشجویست و دستی به قلم دارد و آن روز با خواندن قسمتی از نوشته‌هایش ثنا را در نمایشگاه کتاب همراهی کرد، نیز تقاضا کردم از احساسش از آن روز بگوید و او این‌گونه شرح داد:

«نه تاریخ آن روز را با خطی بزرگ‌تر میان تقویم جا گذاشته بودند و نه دایره ساعت‌های آن روز بزرگ‌تر بود اما نمی‌دانم چرا میان برگ دفترچه خاطراتم این‌گونه ثبت شد: «روزهای بزرگ، آدم‌های بزرگ، کارهای بزرگ می‌گذرند از روزهای کم تجربگی جوانی ما ...»

یک جلد از مجله‌هایم را دستم گرفته بودم و آن گوشه‌ها نشسته به چهره خندان ثنا در کنار کتابش خیره شده بودم. صدای بچه‌ها در ذهنم دور و محو می‌شد و تمام عصرهای تابستانی کلاس داستان‌نویسی روبه‌رویم می‌نشستند و صداها در خاطر می‌پیچیدند ...

- متقی ... بذار برات یه امضا بزنم. تقدیم به الهام عزیز، / سیده ثنا ناصحی.

- قبول کن امضای من هنری‌تره. ببین ...

آن لحظه، عصا تمام رویاهایی بود که روزی در دوردست‌ها بیفته بودیم و حالا روبه‌رویمان جوانه «سیدن» زده بودند.

دست قصه‌ها و شعرهایم را گرفتیم و آن‌ها را از تنهایی خودمان و صفحه‌های خلوت کتاب‌ها و مجله‌ها به همان‌جا و همان لحظه بردیم. قصه‌هایمان شبیه پسر بچه‌های تخس بالا و پایین می‌پریدند تا از میان صدای هیجان‌زده و خندانمان شنیده شوند.

و شنیده شدند و ما دستمان به میوه‌هایی که تنها در خیالمان طعمشان را چشیده بودیم، رسید.

و آن روز هم بعد از تمام همه‌ها و شلوغی‌ها باز هم در گوشه‌ای تکیه دادم و رویا بافتم؛ شاید یک روز دیگر میان آدم‌های دیگری دستم به رویاهایم برسد.

میوه‌های آرزو ولی رسیدنی است ...»

و این دو از احساسشان گفتند. حس و حالشان برایم جالب بود و شنیدنی ...

بسیاری از نویسندگان بزرگ از نوجوانی شروع به قلم‌فرسایی و نگارش کردند و دست آخر به چهره‌هایی جهانی تبدیل شدند. شاید اگر در مدرسه به درس نگارش دانش‌آموزان کمی جدی‌تر توجه کنیم و در آن‌ها انگیزه نوشتن به‌وجود آوریم، بتوانیم حس نویسندگی را در آن‌ها تقویت کنیم و آنان را یاری دهیم که روزی به همان نویسندگان بزرگ تبدیل شوند.

ناگفته نماند که در این بین، علاوه بر دبیر انشا نقش کتابدار آموزشگاهی نیز بسیار پررنگ است. یک کتابدار آموزشگاهی می‌تواند با معرفی منابع مناسب و به‌روز شامل کتب، مقالات و ... و در اختیار قرار دادن آن‌ها، آشنا ساختن دانش‌آموزان با شاهکارهای ادبی و غیره و نویسندگان بزرگ و تأثیرگذار و دعوت از این نویسندگان برای سخنرانی در کتابخانه مدرسه، در دانش‌آموزان انگیزه ایجاد کند و همچنین با تقویت روحیه نویسندگی و نویسنده شدن آنان را در پیمودن این مسیر یاری دهد.

از طرف دیگر، انجام دادن فعالیت‌هایی از قبیل تجلیل از دانش‌آموزان مؤلف و دعوت از آن‌ها (حتی اگر در مدارس دیگر باشند)، فراهم آوردن محیطی پر نشاط در کتابخانه و ایجاد دوستی بین دانش‌آموزان و کتابخانه، نیازسنجی جهت تهیه منابع مورد نیاز دانش‌آموزان در حوزه‌های مختلف به‌صورت منابع مرجع، غیرمرجع، نشریات، کتب چاپی، غیرچاپی و غیره، تسهیل دسترسی به منابع مورد نیاز، معرفی تازه‌های نشر، راهنمایی و مشاوره دادن به دانش‌آموزان مؤلف جهت چاپ متونی که نوشته‌اند به صورت کتاب و کتابچه یا درج در مجلات، معرفی کتاب‌های نوشته شده توسط دانش‌آموزان مؤلف در نشست‌های کتاب‌خوانی و برگزاری مراسم رونمایی و جشن امضا برای این کتاب‌ها و نیز برپایی نمایشگاه جهت عرضه و فروش آن‌ها، همچنین استفاده از کتب نوشته شده توسط دانش‌آموزان به‌عنوان منبع سؤال در مسابقات کتاب‌خوانی باعث تشویق هر چه بیشتر بچه‌ها می‌شود و در واقع، تمامی این موارد در سایه همت و پشتکار کتابدار آموزشگاهی شدنی است.

امیدواریم شاهد رشد و پیشرفت هر چه بیشتر نویسندگان نوجوان و دانش‌آموزان مؤلف در جامعه باشیم؛ افرادی که می‌توانند با نوشته‌هایشان تأثیرات بسزایی بر دیگران بگذارند و در آینده به نویسندگانی بزرگ تبدیل شوند.

بسیاری از نویسندگان بزرگ از نوجوانی شروع به قلم‌فرسایی و نگارش کردند و دست آخر به چهره‌هایی جهانی تبدیل شدند

کتاب‌دار خوشبخت!

سید میثم موسوی

تصویرگر

معصومه سعادت

آن‌ها، مدت طولانی‌تری باقی است.

هفته اول مهر و رف‌خوانی تمام شد و محرم شروع شد و محرم است و مسابقه کتاب‌خوانی‌اش! کتاب‌های بی‌نهایت خوبی را که داشتیم و فکر می‌کردیم شاید بچه‌ها نشناسند و به سراغشان نیابند، انتخاب کردیم و طراحی سؤال و اجرا و تبلیغات و اطلاع‌رسانی، و مواجه شدیم با سؤال‌های اساسی «حالا چگونه کتاب را تهیه کنیم» و «چقدر از کتاب استقبال می‌شود» و تازه بعدش، به

هر دانش‌آموز مشتاق شرکت در مسابقه باید جدا توضیح بدهی و سؤال‌های بچه‌ها هم که تمامی نداشت تا روز آخر

مسابقه! و خب! محرم نرفته هفته کتاب است، و هفته کتاب

است و فعالیت‌های کتابخانه و مگر می‌شود کتابخانه برای هفته

کتاب سنگ تمام نگذارد ... نمایشگاه کتاب مثل پیرزن چاقی که

در یک نیمروز گرم تابستان به زور خودش را در اتوبوس شلوغی

می‌چپاند، سر و کله‌اش در کتابخانه پیدا شد. ما این پیرزن چاق

را می‌شناختیم و دوستش داریم. به فعالیت‌های فرهنگی گفتیم

بلند شوند و جای خودشان را به او بدهند و ما ایستادیم، تمام

قد را اختیار او، قبل از اینکه بباید، مقدمات حضورش را فراهم

کردیم؛ تازه‌های نشر را پیدا کردیم و با ناشران گفت‌وگو کردیم

و چانه‌های بسیار زدیم و انتظار آمدن کتاب‌ها را کشیدیم و فرم

سفارش کتاب تهیه کردیم و بعد، کتاب‌ها را چیدیم و آماده شدیم

برای یک هفته سر پا ایستادن! (یادتان که نرفته؟ جایمان را داده

بودیم به پیرزن چاق!) باز باید به هر دانش‌آموز مشتاق خرید

کتاب، جدا توضیح می‌دادیم که فرم سفارش کتابش را چگونه پر

کند و چطور جمع بزند و پولش را چه زمانی بیاورد و بعد، باید

خودمان دوباره کنترل می‌کردیم که آیا همه چیز درست نوشته

شده و درست حساب شده‌است یا نه.

پیرزن چاق مانند هر مادر بزرگی دوست‌داشتنی بود و در

جیبش کلی اتفاق هیجان‌انگیز داشت. یکی از این اتفاق‌ها

دعوت از نویسنده بود. هزار گزینه داشتیم. به کی زنگ بزنیم؟

کی زنگ بزنیم؟ آیا وقت دارد؟ اگر وقت دارد، می‌تواند با بچه‌ها

طوری گفت‌وگو کند که راضی باشند؟ چقدر می‌گیرد؟ تیپش

چطور است؟ کتاب بد که ندارد؟ کدام کتابش بهتر است؟ از

در اولین روز کارم در مدرسه، وقتی به خانه برگشته‌ام، این جمله را در دفتر یادداشت‌م نوشته‌ام: «چقدر شبیه بهشت بود!» کار در کتابخانه مدرسه چنین حسی را به من القا می‌کرد. ردیف ردیف کتاب و فوج فوج دانش‌آموزانی که به نظرم شبیه فرشته‌ها بودند. از خیلی سال قبل، خودم را آدم کتاب‌خوانی می‌دانستم که تفریح اصلی‌اش کتاب خواندن است اما وقتی در برابر آن حجم بزرگ از کتاب‌ها قرار گرفتم، تازه دیدم که در زندگی‌ام چیز خاصی هم نخوانده‌ام!

کارم در مدرسه با رف‌خوانی شروع شد؛ مرتب کردن و جست‌وجوی کتاب‌ها، برای اینکه ببینیم همه چیز سر جایش هست یا نه. بعد، بعد که نه! تقریباً هم‌زمان با رف‌خوانی، وقتی چشم و دستمان خسته می‌شد، می‌نشستیم پشت سیستم؛ یک تقویم هم می‌گذاشتیم کنار دستمان و برای هر هفته یک مناسبت پیدا می‌کردیم تا به تناسب آن، یک بیت شعر یا یک سؤال مرجع و یا فعالیت را به عنوان موضوع مسابقه فرهنگی و هفتگی کتابخانه مشخص کنیم. یک گوشه فکرمان هم در گیر این بود که برای روز اول مهر و تور مدرسه‌گردی که دانش‌آموزان را می‌آورند به کتابخانه، برایشان چه برنامه‌ای تدارک ببینیم. کتابخانه ما مربوط به متوسطه اول بود و برای هر پایه باید برنامه‌های متفاوت تدارک می‌دیدیم؛ چون در متوسطه اول، هر پایه ویژگی‌های منحصربه‌فرد خود را دارد و برنامه خاص خود را می‌طلبد. پس، تصمیم گرفتیم به هفتم‌ها درباره کتاب‌ها و دارایی‌هایمان بگوییم. به آن‌ها یاد بدهیم چگونه دنبال کتاب‌هایشان بگردند و مراحل امانت کتاب چیست. با هشتم‌ها درباره سال گذشته و سال جدید حرف بزنیم و از تازه‌های کتابمان بگوییم و از کتاب‌های خوب و کتاب‌هایی که مناسب و کتاب‌هایی که می‌توانند بعد بخوانند و کتاب‌هایی که نمی‌توانند در بزرگسالی بخوانند. با نهم‌ها گپ بزنیم و از آن‌ها نظر بخواهیم؛ درباره بهبود روند کتابخانه، درباره اینکه چه کنیم که کتابخانه به محل دوست‌داشتنی‌تر و جذاب‌تری برای بچه‌ها بدل شود ... پذیرایی ساده و فرم‌هایی که از قبل تهیه کرده‌ایم تنها اقلام فیزیکی است که بینمان رد و بدل می‌شود ولی اثری که حرف‌های آن‌ها روی ما گذاشته و شاید حرف‌های ما روی

روژه ماست. خواندن کتاب‌های خواننده نشده هم؟ بله! معرفی و گذاشتن کتاب در راهرو به عناوین مختلف «پنجره» و «تردبان» و هماهنگ بودن با معلم‌های انشا و ادبیات و تاریخ و دینی و قرآن برای معرفی کتاب‌های بهتر به دانش‌آموزان و معرفی کتاب به دبیران از طرق مختلف و به روزرسانی قفسه نشریات هم بود! البته این‌ها که همیشگی‌اند و کار محسوب نمی‌شوند! کارهای روتین دیگر مثل فایل کردن مو به موی کتاب‌ها که طی ترم اول جابه‌جا شده‌اند و کنترل چندباره کتاب‌های مفقودی سال‌های گذشته و همکاری کردن در جشن‌ها و برنامه‌های مختلفی که در سطح مدرسه انجام می‌شود هم. تزئین کتابخانه با استفاده از حداقل امکانات (با کاغذ و اورنگامی و نخ و مروارید و چوب خشک!)، هم کاری است که از دست ما برمی‌آید ...! از جلسات گاهی پر رونق و گاهی ساکت هفته‌ای یک‌بار «پاتوق کتاب» که در آن جمع می‌شدیم و درباره کتاب‌هایی که خوانده بودیم، حرف می‌زدیم

و به هم کتاب معرفی می‌کردیم نگفتم برایتان! چقدر در آن جلسات رشد کردیم در کنار هم ... به هر حال، نوروز رسید و وقت چیدن هفت‌سین کتاب شد. در هر موضوعی یک کتاب پیدا کردیم که با حرف سین شروع می‌شد و در قفسه کتاب‌های داستانی، که حرف اول نام خانوادگی مؤلفشان سین بود، ریشه زدیم. برای عید فعالیت فرهنگی - تفریحی - کتابی - هنری در نظر گرفتیم؛ از ساختن هایکو کتاب تا گرفتن عکس از کتاب‌ها.

بعد از عید هم که خبر دارید ... شش هفته‌ای بدو بدو بچه‌هاست و درگیر دوره کردن درس‌هایشان هستند و کتابخانه دیگر به سالن مطالعه و رفع اشکال تبدیل می‌شود ... روزی کسی از من پرسید: «آیا از کارتان لذت می‌برید؟ احساس خوشبختی می‌کنید؟»

کمی به فکر فرو رفتم! هزار هزار کار می‌کنیم و باز هم هر کسی می‌رسد، آشکارا یا نهان از ما می‌پرسد که شما در کتابخانه چه می‌کنید؟ از ما می‌پرسند فقط می‌نشینید کتاب می‌خوانید؟ ... فکر کردم که احساس خوشبختی می‌کنم، به خاطر همه کارهایی که می‌کنیم و نه کاربرها (دانش‌آموزها) می‌بینند و نه همکارها. فکر کردم می‌شود احساس خوشبختی کرد ... به رسالت‌مان فکر کردم؛ به رسالت کتابدارها که یکی از آن‌ها ایجاد عادت به مطالعه است ... گفتم: «بله، احساس خوشبختی می‌کنم!» «خانوم! ما به خاطر شما می‌آییم کتابخوانه!» و «خانوم! ما این کتاب رو چون شما گفتید خونديم!» و «خانوم! کتابی که معرفی کردید خیلی خوب بود ... می‌شه باز هم کتاب معرفی کنید؟» احساس خوشبختی می‌کنم با شنیدن این جمله‌ها، که هر بار شنیدنشان برای یک عمر احساس رضایت و خوشبختی، کفایت می‌کند ...

این کتاب بهترش، چه تعداد موجود است؟ اگر بچه‌ها از کتابش بخواهند، از کجا بگیریم؟ چند تا؟ با چقدر تخفیف؟ چطور به دست بچه‌ها برسانیم؟ بچه‌ها این کتاب را دوست خواهند داشت؟ این کتاب که نکته بد ندارد؟ زبان کتاب چطور است؟ داستانش چیست؟ از چه جنبه‌هایی قابل بررسی است؟ ... نویسنده آمد و رفت و ما به تعداد دانش‌آموزان، بازخوردهای مختلف داشتیم. یکی خیلی خوشش آمده و یکی به زور جلوی خود را گرفته بود که با نویسنده دست به یقه نشود؛ یکی به نظرش بهتر است نویسنده سبک نوشتنش را عوض کند و دیگری مبهوت نوشتار نویسنده است. کمی بعد، پیرزن رفت. کتاب‌های سفارشی بچه‌ها را بسته‌بندی کردیم و در کمدهایشان گذاشتیم. آبان تمام شد. سرمان کمی خلوت‌تر شد. به کارهای معمول پرداختیم؛ فهرست‌نویسی کتاب و سی‌دی و نشریات و کتاب‌های زبان و این‌ها را می‌گویم. البته این کارها را قبل از آن هم می‌کردیم. به ازاء هر یک ساعت، ۱۵ دقیقه یا بیشتر پشت میز امانت بودن و امانت دادن کتاب و جست‌وجو و مشاوره کتاب را هم می‌گویم؛ آن هم که خب به هر حال وظیفه اصلی هر

«پاتوق کتاب»
جلسات پر رونق
و گاهی ساکت
هفته‌ای یک‌بار
که در آن جمع
می‌شدیم و درباره
کتاب‌هایی که
خوانده بودیم،
حرف می‌زدیم
و به هم کتاب
معرفی می‌کردیم.
چقدر در کنار هم
رشد می‌کردیم ...

کتاب، دنیای ما را بزرگ می‌کند

گفت‌وگو با ثمین عزتی و فاطمه نوروزی،
دانش‌آموزان کتاب‌خوان عضو کانون پرورش فکری

محمد حسین دیزجی | اعظم لاریجانی

عکاس

تحصیل می‌کنند. ثمین عزتی دانش‌آموز پایه ششم دبستان شهیدان ابوالمعالی منطقه ۴ تهران و فاطمه نوروزی دانش‌آموز دبیرستان فردوسی منطقه ۸ تهران هستند. وجه اشتراک این دو دختر خانم، کتاب، مطالعه و کتابخانه است. آن‌ها عضو مرکز فرهنگی - هنری شماره ۲۱ کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان استان تهران در پارک فدک هستند. از آن‌ها دعوت کردیم تا درباره خودشان و علاقه‌ای که به مطالعه دارند، با ما بیشتر حرف بزنند. آنچه در ادامه می‌آید، حاصل این گفت‌وگوست.

بعضی‌ها یک کتابخانه پر از کتاب در خانه دارند اما ماه برو و سال بیاید، یک جلد از کتاب‌ها را ورق هم نمی‌زنند برخی هم با شوق و ذوق، هفته را چنان با مطالعه کتاب به پایان می‌برند که انگار دور دنیا را چرخیده و تازه از سفر برگشته‌اند. ثمین نابیناست و فاطمه کم‌شنوایی دارد. هر دو نوجوان‌اند و با کتاب و کتاب‌خوانی بیشتر از هر کسی رفاقت دارند. در درس و مدرسه موفق‌اند و اوقات فراغتشان بیشتر با کتاب سپری می‌شود. در ظاهر، هر دوی آن‌ها باید به مدرسه استثنایی بروند اما در کنار بقیه دانش‌آموزان هم‌سن و سالشان

■ علاقه شما به کتاب و مطالعه از کجا شروع شد؟

○ ثمین: کلاس اول که بودم، به کتاب چندان علاقه‌مند نبودم. در آن زمان، یک معلم راهنما و رابط به نام خانم کرباسی‌زاده داشتم که هنوز هم با ایشان در ارتباطم و به من خیلی کمک می‌کنند. ایشان برای من کتاب می‌آورد اما من از کتاب‌ها استفاده نمی‌کردم. سال دوم دبستان که تسلط من بر حروف الفبا بیشتر شد، احساس کردم با مطالعه اطلاعاتم بیشتر و شناختم از دنیای اطرافم وسیع‌تر می‌شود. پس، کم‌کم به کتاب علاقه‌مند شدم. من به خریدن کتاب و نگه داشتن آن در خانه علاقه چندان ندارم؛ به کتابخانه علاقه دارم و معتقدم که همه باید بتوانند از کتاب استفاده کنند.

○ فاطمه: من از همان کلاس اول کتاب خواندن را دوست داشتم. همان زمان بود که عضو کتابخانه کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان در پارک فدک در شرق تهران شدم. احساس می‌کردم با مطالعه هر کتاب، پا به دنیای جدیدی می‌گذارم و خاطراتی در ذهنم مرور می‌شود؛ مثلاً وقتی داستان یک سفر را می‌خواندم، خاطرات رفتن به یک اردو در ذهنم زنده می‌شد.

■ چه افرادی در علاقه‌مند شدن شما به مطالعه نقش داشته‌اند.

○ ثمین: پدر و مادرم همیشه برای من کتاب می‌خواندند. پدرم هنوز هم هر شب برایم کتاب می‌خواند. از سال دوم دبستان هم معلم مدرسه مرا تشویق به مطالعه کرد. علاوه بر این، باید از مربیان کتابخانه کانون پرورش فکری در پارک فدک یاد کنم؛ از جمله خانم طاهره بشیر که مرا در کتابخانه ثبت‌نام کرد و کتاب‌های فراوانی در اختیارم گذاشت. او مرا به مطالعه و شرکت در مسابقات کتابخوانی خیلی تشویق می‌کرد. خانم بشیر علاوه بر کتاب‌های بریل که مخصوص نابینایان است، برای من و بقیه بچه‌های نابینا، کتاب‌های صوتی فراهم می‌کرد تا همیشه کتاب برای مطالعه داشته باشیم.

○ فاطمه: من هم مثل ثمین، باید از مادرم بگویم و از خانم بشیر که خیلی خیلی مهربان هستند و کتاب‌های خوبی برای ما در کتابخانه فراهم می‌کنند. من با کتابخانه

کانون پرورش فکری شروع کردم و امروز به‌طور هم‌زمان در دو کتابخانه عضویت دارم و از هر دو جا در طول هفته یا ماه کتاب امانت می‌گیرم. مربیان کانون خیلی خوب هستند و همیشه بچه‌ها را تشویق می‌کنند.

■ چه نوع کتاب‌هایی را بیشتر دوست دارید؟ نام اولین کتابی که خوانده‌اید اصلاً یادتان هست؟

○ فاطمه: کتاب «حسینی به مکتب نمی‌رفت» اولین کتابی بود که من خواندم. کتاب‌های رمان با موضوع ماجراجویی و معما را دوست دارم.

○ ثمین: من داستان‌های طولانی و هیجان‌انگیز را خیلی دوست دارم. از قصه‌ای که زود تمام می‌شود، چندان خوشم نمی‌آید. اولین داستانی که خواندم، قصه‌ای بود که خانم کرباسی‌زاده خودش نوشته بود و به من داد؛ داستانی به اسم «امید کوچولو» که سال اول دبستان آن را خواندم.

■ تا حالا چقدر کتاب خوانده‌اید و الان در طول هفته یا ماه چقدر مطالعه می‌کنید؟

○ ثمین: تا حالا حدود ۲۵۰ عنوان کتاب خوانده‌ام؛ از کتاب‌های بریل گرفته تا کتاب‌های صوتی که پدر و مادرم، دوستانم و مربیان کانون برایم فراهم می‌کنند. اگر از یک کتاب چاپی معمولی، که ما به آن «کتاب بینایی» می‌گوییم، هم خوشم بیاید، آن را به پدرم می‌دهم تا برایم بخواند. شب‌های امتحان یا زمانی که درس دارم، به سراغ کتاب نمی‌روم اما در زمان‌های دیگر، همیشه با کتاب سرگرم هستم. گاهی هم برای برادر کوچکم کتاب می‌خوانم.

○ فاطمه: من تا امروز حدود ۵۰۰ عنوان کتاب خوانده‌ام. هر هفته از هر دو کتابخانه‌ای که عضو آن‌ها هستم، کتاب می‌گیرم و می‌خوانم. در ماه بین ۲۰ تا ۳۰ کتاب می‌خوانم.

■ جز کتابخانه از کجا کتاب انتخاب و تهیه می‌کنید؟

○ ثمین: هر وقت مادرم به نمایشگاه کتاب برود، برای من کتاب‌های بریل می‌خرد. اگر کتاب‌های بینایی هم بگیرد، بابا برایم می‌خواند. کتاب‌های صوتی را هم از دوستانم یا مربیان کانون می‌گیرم. مادرم در برخی کانال‌های کتاب عضو است و کتاب صوتی می‌گیرد و من گوش می‌کنم. یادم هست خیلی دوست داشتم

ادامه دارد
ثمین: من به خریدن کتاب و نگه داشتن آن در خانه علاقه چندان ندارم؛ به کتابخانه علاقه دارم و معتقدم که همه باید بتوانند از کتاب استفاده کنند

داشتم زودتر بدانم که اسم آن کتاب‌ها چیست. من عاشق رمان و داستان‌های شاهنامه هستم.

❑ **فاطمه:** برای من هم بهترین هدیه، کتاب‌های رمان، علمی و تاریخی است.

■ **اگر الان قرار باشد کسی به تو یک کتاب هدیه بدهد، دوست داری چه کتابی باشد؟**

❑ **ثمین:** کتاب «زیبا صدایم کن» اثر آقای فرهاد حسن‌زاده.

❑ **فاطمه:** من کتاب «شاهزاده و گدا» را دوست دارم.

■ **بیشتر دوست دارید از کدام نویسنده کتاب بخوانید؟**

❑ **ثمین:** من از نویسنده خاصی نمی‌توانم اسم ببرم. ممکن

است یکی از کتاب‌های یک نویسنده را خیلی دوست داشته باشم اما از کتاب دیگرش خیلی خوشم نیاید. کتاب‌های لمسی تصویری را دوست دارم.

❑ **فاطمه:** من کتاب‌های «تونی ابوت» را دوست دارم. کتاب‌های ویکتور هوگو را هم با اشتیاق می‌خوانم.

■ **و سؤال آخرم: «خیلی کتاب خوانده‌اید و مطالعه را دوست دارید. دستاورد این همه مطالعه برای شما تا امروز چه بوده است که هنوز هم به آن ادامه می‌دهید؟**

❑ **فاطمه:** از کتاب‌های درسی که بگذریم، مطالعه هر کتاب، انگیزه‌ای برای خواندن کتاب‌های بعدی است. کتاب به دنیای آدم وسعت می‌بخشد و راه زندگی درست و ارتباط با دیگران را به او نشان می‌دهد.

❑ **ثمین:** حضور در کتابخانه

فراگیر کانون، ارتباط مرا با دیگران افزایش داده و دنیا را برای من بزرگ‌تر و بزرگ‌تر ساخته است. این کتابخانه مخصوص نابینایان و ناشنوایان نیست. ما در کنار بقیه بچه‌ها که بینا و شنوا هستند قرار داریم. همه با هم در آنجا زندگی می‌کنیم و مربیان کانون برای ما فرصت‌هایی فراهم می‌کنند تا دنیا بزرگ‌تر از حد تصورمان باشد.

کتاب رمان «هستی» اثر آقای فرهاد حسن‌زاده را بخوانم. بریل این کتاب به زبان انگلیسی بود و کسی آن را برای فارسی‌زبان‌ها به خط بریل تبدیل نکرده بود. مربی خوب من، خانم بشیر، این رمان را با صدای خودش خواند و ضبط کرد و در اختیارم گذاشت. خانم بشیر برای ما بچه‌های نابینا و حتی بقیه بچه‌ها خیلی وقت می‌گذارد. داستان‌های فراوانی را برای ما ضبط می‌کند و می‌فرستد. البته من کتاب‌های تصویری لمسی را هم دوست دارم که این هم از زحمات‌های مربیان کانون است. من دوست دارم اینجا از خانم بشیر، خانم ناظم و بقیه مربیان خوب کانون تشکر کنم.

❑ **فاطمه:** مربیان کانون، مثل خانم بشیر و خانم ناظم، خیلی برای بچه‌ها تلاش می‌کنند. من معمولاً هر کتابی را که لازم داشته باشم، از کتابخانه امانت می‌گیرم. غیر از زمان درس و امتحان بیشتر اوقات فراغتم را در کتابخانه می‌گذرانم.

فاطمه: مطالعه هر کتاب، انگیزه‌ای برای خواندن کتاب‌های بعدی است. کتاب به دنیای آدم وسعت می‌بخشد و راه زندگی درست و ارتباط با دیگران را به او نشان می‌دهد

■ **از خواندن و مطالعه که بگذریم، آیا اهل نوشتن هستید؟ مثلاً شعر، داستان کوتاه یا دل‌نویسته؟**

❑ **ثمین:** من طنز و ضرب‌المثل را خیلی دوست دارم. اگر از نکته‌ای خوشم بیاید، آن را با دستگاه مخصوص تایپ نابینایان، روی کاغذهای مخصوص این کار می‌نویسم و نگه می‌دارم.

❑ **فاطمه:** من شعر زیاد گوش می‌کنم. از کلمات موزون خوشم می‌آید. چندان اهل نوشتن نیستم ولی اگر چیزی را دوست داشته باشم، یادداشت می‌کنم. من ضرب‌المثل‌ها را خیلی دوست دارم. حتی یک کتاب پر از ضرب‌المثل دارم. چند وقت پیش کانون پرورش فکری کتابی به نام «آهنگ بهاران» منتشر کرد که یک شعر و نوشته کوتاه از من هم در آن هست. یک دفترچه هم دارم که هر چیزی را دوست داشته باشم، در آن می‌نویسم.

■ **همه ما، به خصوص بچه‌ها، هدیه را خیلی دوست دارند. بهترین هدیه از نظر شما بچه‌ها چه هدیه‌ای است؟**

❑ **ثمین:** من کتاب دوست دارم.

امسال در جشن تولدم خیلی به من هدیه دادند اما من اولین هدیه‌ای را که باز کردم کتاب‌های دوست

پالایش کتابخانه

شیوه‌نامهٔ وجین و جایگزینی منابع در کتابخانه‌های مدارس

اداره کل فرهنگی هنری اردوها و فضاهای پرورشی آموزش و پرورش

مقدمه

ارزیابی و بررسی وضعیت منابع موجود در کتابخانه‌های کلاسی و مدرسه‌ای و به تبع آن، حذف کتاب‌ها و منابعی که به دلایلی باید از مجموعهٔ کتابخانه خارج شود، یکی از وجوه اساسی مدیریت مجموعهٔ کتابخانه است. کتابخانهٔ مدرسه برای حفظ پویایی مجموعهٔ خود از یک سو نیازمند افزودن منابع روزآمد و مورد نیاز است و از سوی دیگر باید منابعی را که در روند پرستاب تولید علم به هر دلیلی جایگاه خود را در رفع نیاز اطلاعاتی دانش‌آموزان از دست داده‌اند، از مجموعه خارج نماید. افزودن منابع جدید به کتابخانهٔ کلاسی یا مدرسه بدون پیرایش مجموعهٔ موجود، حتی در صورت وجود فضای کافی، در درازمدت از جذابیت و کارایی کتابخانه می‌کاهد. همچنین، پالایش و وجین یکی از عناصر مهم مجموعه‌سازی و جریان معکوس گزینش منابع با همان ظرافت‌ها و حساسیت‌هاست. به هر حال، با توجه به اهمیت موضوع و نیاز به دسترسی دانش‌آموزان به کتاب‌های مناسب، شیوه‌نامهٔ زیر با بهره‌گیری از معیارهای علمی رایج و به زبان ساده و قابل فهم به‌عنوان راهنمای پالایش و وجین کتابخانه‌های کلاسی و آموزشی تدوین شده است.

مادهٔ ۱: تعریف وجین

وجین فرایندی است که از طریق آن کتاب‌های نامناسب یا

بی‌استفاده از مجموعه خارج می‌گردد. به عبارتی، روند خارج نمودن منظم منابع از مجموعهٔ اصلی کتابخانه به‌صورت دائم یا موقت را وجین می‌گویند. منابع به علت قدیمی بودن، کهنه بودن و یا کم‌استفاده بودن بهتر است از مجموعه خارج شود. منابع جدید و نو باید جایگزین منابع قدیمی و کهنه شده و منابع کم‌استفاده به مجموعهٔ نیمه‌راکد منتقل گردد؛ به گونه‌ای که در صورت نیاز بتوان به آن‌ها دست یافت و یا آن‌ها را به مجموعه برگرداند.

مادهٔ ۲: اهداف وجین منابع کتابخانه

- ۱-۲. از آنجا که مجموعهٔ کتابخانه یک ارگانیک در حال رشد به حساب می‌آید، وجین، ابزاری است برای وصول به اهداف زیر:
 - ۱-۲. ایجاد فضای مناسب برای منابع اطلاعاتی به‌روز و رشد و ارتقای مجموعه
 - ۲-۲. پویایی مجموعه منابع کتابخانه مرتبط با اهداف و وظایف کتابخانه و مدرسه
 - ۳-۲. افزایش استفاده از منابع اطلاعاتی از طریق وجین منابع غیرقابل استفاده
 - ۴-۲. جلوگیری از انباشته شدن کتاب‌های زائد و غیرقابل استفاده
 - ۵-۲. تسهیل و تسریع در دسترسی به منابع اطلاعاتی مورد نیاز موجود در مجموعه.

ماده ۳: اهمیت وجین

اگر مدام به مجموعه کتاب‌ها و کلیه متون اضافه شود و هیچ چیز از آن‌ها کم نشود، زمانی می‌رسد که دیگر جایی برای منابع جدید وجود نخواهد داشت و نکته مهم‌تر این است که زمانی فرا خواهد رسید که دسترسی به مواد مجموعه چنان برای استفاده‌کنندگان دشوار می‌شود که نمی‌توانند آنچه را می‌خواهند بیابند و احتمال دارد روی هم رفته دست از استفاده از مجموعه بردارند.

ماده ۴: مسئولیت وجین منابع

مسئولیت اصلی پالایش و وجین کتابخانه با مدیر مدرسه و مسئولیت اجرایی بر عهده معاون/ مربی پرورشی آموزشگاه است.

۱-۴. گروه کتابخوانی انجمن فرهنگی هنری شورای دانش‌آموزی: این گروه متشکل از دانش‌آموزان انجمن فرهنگی هنری شوراهای دانش‌آموزی است که شامل حداکثر ۱۰ دانش‌آموز علاقه‌مند به کتاب و کتابخوانی و مدیریت کتابخانه مدرسه می‌باشد. گروه کتابخوانی ذیل این انجمن در شورای دانش‌آموزی تشکیل شده است.

۲-۴. کارگروهی از معلمان به عنوان همکار و ناظر طرح: این گروه از معلمان که حداکثر ۳ نفر خواهند بود، با هدایت مدیر مدرسه و همکاری معاون/ مربی پرورشی کتاب‌های پالایش شده را بررسی می‌کنند تا روند پالایش به صورت صحیح انجام شده باشد. همچنین، این گروه کتاب‌های موجود در کتابخانه را نیز پس از پالایش دانش‌آموزان مجدد به صورت تصادفی بررسی می‌نمایند تا در صورتی که کتاب یا منبعی از دید دانش‌آموزان پنهان مانده است، وجین گردد.

قبل از آغاز کار، یکی از معلمان آشنا با کتابخانه و کتابداری، پس از مطالعه این شیوه‌نامه دانش‌آموزان را با اهداف و چگونگی پالایش کتاب‌ها آشنا می‌کند و شیوه اجرای طرح را برای آن‌ها بازگو می‌نماید و طی فرایند پالایش و وجین بر کار دانش‌آموزان نظارت خواهد نمود.

تبصره: بدیهی است کلیه اعمال نهایی وجین در کتابخانه مرکزی توسط دانش‌آموزان عضو گروه فوق، که از این پس به عنوان «کتابیار» مدرسه شناخته می‌شوند، انجام می‌گیرد. مسئولیت اداره کتابخانه نیز در صورت موافقت مدیر و معاون/ مربی پرورشی از این پس با این گروه خواهد بود. در کتابخانه‌های کلاسی این فرایند زیر نظر معلم پایه مربوطه و با همکاری دانش‌آموزان انجام خواهد شد.

ماده ۵: معیارها و ضوابط وجین منابع

۱-۵. وضع ظاهری

منابع فرسوده با وضع ظاهری نامناسب (نقصان، آسیب دیدگی فیزیکی، پارگی و ...) را می‌توان از مجموعه خارج کرد و در صورتی که از منابع پُرمراجعه و مورد درخواست کتابخانه باشد، می‌بایست با نسخه‌های جدید جایگزین و یا در صورت امکان صحافی گردد.

۲-۵. نسخه تکراری

این مورد مربوط به کتاب‌هایی است که بنا به شرایط و موقعیت زمانی از عناوین پُرمراجعه بوده‌اند و بنابراین، از آن‌ها نسخه‌هایی تکراری تهیه و در مجموعه قرار داده شده است اما در شرایط فعلی اهمیت موضوعی خود را از دست داده‌اند و با اینکه به شکل دیگری مانند الکترونیکی منتشر شده باشند. در نتیجه یک یا دو نسخه از آن‌ها نیز در مجموعه کفایت می‌کند؛ لذا نسخه‌های تکراری باید از مجموعه وجین شوند.

تبصره: کتاب‌هایی که ضرورتی برای حفظ تعداد نسخ تکراری آن‌ها در مجموعه وجود ندارد، مشمول این ماده می‌گردد.

۳-۵. ویرایش کهنه‌تر و منسوخ

این معیار بیشتر در خصوص کتاب‌های علمی صدق می‌کند که ویرایش قدیمی با ورود ویرایش جدیدتر جابه‌جا یا تعویض می‌گردد (مانند کتاب‌های آموزشی مرتبط با نظام‌های قدیم آموزشی کشور). بنابراین، لازم است ویرایش قدیمی از مجموعه وجین شود و در صورت نیاز، یک نسخه از ویرایش قبلی منبع، در کتابخانه نگهداری گردد.

۴-۵. محتوای قدیمی و کم‌ارزش

منابع علمی را که به مرور زمان اعتبار محتوایی خود را از دست داده و کم‌ارزش شده‌اند، در صورتی که مورد استفاده قرار نمی‌گیرند، می‌توان وجین نمود.

تبصره: در بعضی از رشته‌های فنی و تخصصی نظر دبیران مرتبط در مورد کتاب وجین بسیار ضروری است.

۵-۵. میزان استفاده

با بررسی تعداد دفعات استفاده و یا به امانت رفتن یک کتاب می‌توان دریافت که چه کتاب‌هایی بسیار کم‌استفاده و یا غیرقابل استفاده‌اند و واجد شرایط وجین می‌باشند. در قفسه‌های گردش و امانت می‌توان از طریق خروجی‌های آماری به میزان استفاده از منابع پی برد و کتاب‌هایی را که در طول چند سال به امانت نرفته‌اند، از مجموعه وجین کرد (استاندارد کتابخانه‌های بزرگ و رسمی در این بخش برای منابع فارسی ۵ سال و برای منابع لاتین ۱۰ سال گذشته است).

در قفسه‌های مربوط به کتاب‌های مرجع - که کتاب‌ها به امانت نمی‌رود - می‌توان با نظر مربی پرورشی و یا دبیر متخصص، کتاب‌های کم‌استفاده را شناسایی کرد و به کتابخانه دبیران (دفتر آموزشگاه) انتقال داد.

تبصره: در کلیه حالات ماده ۵-۵ وجود حداقل دو نسخه از

با بررسی تعداد دفعات استفاده و یا به امانت رفتن یک کتاب می‌توان دریافت که چه کتاب‌هایی بسیار کم‌استفاده و یا غیرقابل استفاده‌اند و واجد شرایط وجین می‌باشند

کتابداران بهترین افراد برای انجام دادن وجین باشند؛ زیرا اولاً بیشتر از سایرین با مجموعه خود آشنایی دارند و ثانياً بهتر از دیگران از نیازهای مراجعه کنندگان خود آگاه هستند

دانش آموزان علاقه مند (حداکثر ۱۰ نفر در مدارس دارای کتابخانه های بزرگ).

تبصره: در گروه کتاب خوانی، زیرمجموعه انجمن فرهنگی هنری شورای دانش آموزی (تعداد اعضا متناسب و براساس تعداد کتاب های موجود در کتابخانه است).

۲-۸. برگزاری جلسه آموزشی و توجیهی برای مشارکت دانش آموزان توسط یکی از معلمان کارگروه.

۳-۸. اجرای عملیات پالایش و وجین قفسه های کتابخانه مدرسه ای زیر نظر همکار مورد اشاره در بند ۲-۸. در کتابخانه های کلاسی دبستان ها این اقدام زیر نظر معلم همان پایه انجام خواهد شد.

۴-۸. تهیه فهرست منابع و کتاب های پالایش و وجین شده و ارجاع آن به کارگروه معلمان.

۵-۸. بررسی فهرست کتاب ها و منابع وجینی در کارگروه معلمان و بررسی کتاب ها از نزدیک.

۶-۸. اعلام نظرات کارگروه معلمان وجین

منابع برای اتخاذ تصمیم نهایی.

۷-۸. اجرای تصمیمات متخذه توسط دانش آموزان زیر نظر مربی پرورشی و تنظیم صورت جلسه تحویل منابع.

تذکر: تهیه دستکش یک بار مصرف برای دانش آموزان و ماسک برای دانش آموزان و همکاران در هنگام اجرای عملیات وجین توصیه می شود.

ماده ۹: دوره وجین

وجین منابع از مجموعه کتابخانه هر دو سال یک بار و در شهریور یا مهرماه انجام خواهد شد.

ماده ۱۰: پس از وجین

۱-۱۰. انتقال کتاب های وجین شده به انبار (قابل دسترسی)، طی جدول مشخص و نگهداری آن ها به مدت ۲-۳ سال، تا در صورت نیاز قابل عودت به کارشناسی فرهنگی هنری ادارات آموزش و پرورش باشد.

۲-۱۰. خارج کردن کتاب های وجین شده موجود در انبار از اموال مدرسه و فهرست کتابخانه.

۳-۱۰. فروش، اهدا و یا انتقال کتاب های وجین شده نهایی به کتابخانه ها و یا مراکز آموزشی و پژوهشی و تهیه صورت جلسه تحویل منابع توسط مدیر مدرسه با هماهنگی و برابر مقررات آموزش و پرورش.

* منبع

Art.fh.medu.ir

هر عنوان کتاب در مخزن مادر ضروری است.

۶-۵. عدم تناسب و ناهماهنگی با مجموعه (مورددار بودن کتاب)

مورددار بودن شامل منابعی است که برحسب دیدگاه های آموزش و پرورش جهت عرضه به عموم مراجعان، نامناسب تشخیص داده شده اند و یا با برنامه های آموزشی و پژوهشی و اهداف آموزش و پرورش، هماهنگ نیستند. پس از تکمیل و تأیید فرم ارزیابی منابع درباره نحوه محدودسازی یا وجین آن ها تصمیم گیری می شود.

عدم تناسب محتوای کتاب با سن، جنس، مقطع و پایه (در کتابخانه های کلاسی) دانش آموزان ملاک اصلی تشخیص وجین این کتاب ها می باشد. تناسب موضوع کتاب با شرایط فرهنگی و اجتماعی شهرستان و منطقه نیز می تواند عاملی برای وجین کتاب باشد. کتاب های وجین شده در این بخش توسط معاون / مربی پرورشی و مدیر آموزشگاه می بایست مورد بررسی دقیق تر قرار گیرد.

مدیران مدارس باید توجه کنند که این بخش دستاویزی برای برخورد و حذف سلیقه ای کتاب ها نشود.

ماده ۶: منابع مستثنا از وجین

۱-۶. **منابع مینا:** این نوع منابع، هسته اصلی و اولیه تشکیل دهنده هر کتابخانه اند و شامل کتب پایه دینی، ادبی، تاریخی، جغرافیایی و منابع اصلی هر موضوع و رشته تخصصی هستند.

۲-۶. کتاب های خطی و چاپ سنگی و کتاب های نفیس

ماده ۷: ابزارهای وجین

در کتابخانه های بزرگ و مرکزی، نظرات و تجربه های کتابداران باسابقه، گروه های کارشناسی وجین منابع، مراجعه کنندگان و منابع نقد و بررسی، مهم ترین ابزار وجین منابع هستند ولی به نظر می رسد کتابداران بهترین افراد برای انجام دادن وجین باشند؛ زیرا اولاً بیشتر از سایرین با مجموعه خود آشنایی دارند و ثانياً بهتر از دیگران از نیازهای مراجعه کنندگان خود آگاه هستند.

در کتابخانه های مدرسه نظرات کارگروه متشکل از مدیر مدرسه و معاون / مربی پرورشی و دبیران ذکر شده در ماده ۴ همین شیوه نامه، ملاک اصلی و ابزار اصلی به حساب می آید.

ماده ۸: روش کار

مجموعه به ترتیب رده های موضوعی قرنطینه می شود و کتاب ها مورد بررسی و وجین قرار می گیرند. روش اجرایی کار نیز به شرح زیر است:

۱-۸. انتخاب اعضای کارگروه معلمان (حداکثر ۳ نفر) و

به نام خدا

نمون برگ فرم وجین کتابخانه‌های مدارس

آموزش و پرورش استان: شهرستان / منطقه / ناحیه:
 نام مدرسه: مقطع: دوره:
 با عنایت به شیوه‌نامه وجین کتابخانه‌های مدارس، ارسالی از وزارت آموزش و پرورش کتاب‌های کتابخانه مدرسه‌ای /
 کتابخانه‌های کلاسی آموزشگاه: در تاریخ: / / وجین و پالایش شد. جدول کتاب‌های وجین شده
 به شرح زیر است.

ردیف	نام کتاب	نویسنده / مترجم	سال نشر	شماره ردیف کتابخانه	علت وجین *					
					بند ۱	بند ۲	بند ۳	بند ۴	بند ۵	بند ۶

امضای نماینده کارگروه معلمان:

امضای معاون پرورشی:

امضای مدیر آموزشگاه:

* علت وجین:

۱. فرسودگی و نقصان

۲. نسخه‌های مکرر

۳. کهنگی و منسوخ بودن محتوا

۴. محتوای کم ارزش

۵. عدم استفاده دانش آموزان

۶. عدم تناسب و ناهماهنگی محتوا با اقتضات آموزش و پرورش

دل مشغولی‌های یک معلم کتاب‌خوانی

محمد قربانی

معلم کتابخوانی و نویسندگی دبیرستان فرهنگ

با همه این‌ها هنوز بچه‌ها در ارتباط گرفتن با کتاب مشکل داشتند. بعضی از آن‌ها هم کتاب‌ها را می‌خواندند اما نمی‌توانستند در آزمون نمره خوبی بگیرند یا در بحث‌های کلاسی حول کتاب شرکت کنند و ممکن بود از خواندن کتاب مأیوس شوند. سال دوم سعی کردیم این مشکل را برطرف کنیم و ترتیبی بدهیم که تعداد بیشتری از دانش‌آموزان با کتاب ارتباط برقرار کنند؛ با این هدف و با مشورت تصمیم گرفتیم که آزمون را کم‌رنگ کنیم و به جای آن، بخش‌های ذوقی‌تری را به کلاس کتابخوانی بیفزاییم. امسال هم مثل سال قبل کتاب هفته داریم اما این بار آخرین روش سنجش، آزمون است. بچه‌ها کتاب را می‌خوانند و به جای آزمون، به انتخاب خود در یکی از بخش‌های تعیین شده فعالیت می‌کنند؛ بعضی از بچه‌ها «نقد» کتاب می‌نویسند، تعدادی از آن‌ها از بخش مورد علاقه‌شان «پادکست» درست می‌کنند و بعضی با طراحی «طرح جلد»، برداشتشان از کتاب را به صورت تصویری بیان می‌کنند. اگر کتاب هفته داستانی باشد، بچه‌هایی که می‌خواهند نویسندگی را تجربه کنند، «پایان‌بندی» کتاب را تغییر می‌دهند یا براساس کتاب، «داستان کوتاه» می‌نویسند. در آخر، اگر کسی هیچ‌کدام از فعالیت‌های نام برده را انجام ندهد، باید آزمون بدهد؛ در واقع بچه‌ها هستند که ما را مجبور می‌کنند از آن‌ها آزمون بگیریم؛ نه برعکس. جالب است بدانید که تا امروز که ترم اول سال تحصیلی به پایان رسیده و چندین کتاب در کلاس کتابخوانی خوانده شده است. فقط سه نفر از بچه‌ها و آن هم از کتاب اول، آزمون دادن را انتخاب کرده‌اند.

اما این پایان کار نیست، کلاس کتابخوانی ما هنوز خیلی جای کار دارد. امروز کار کردن در زمینه کتاب و کتابخوانی، یکی از مهم‌ترین و ضروری‌ترین فعالیت‌هایی است که باید در مدارس انجام شود. امام صادق (ع) روزگاری را پیش‌بینی کرده‌اند که انسان‌ها جز با کتاب‌هایشان به آرامش نمی‌رسند.^۱ دوره معاصر ما بیش از هر زمان دیگری به آن روزگار شباهت دارد و کتاب می‌تواند بهترین منبع برای آرامش، رشد و تربیت فرزندانمان باشد.

* پی‌نوشت

۱. روزگار پر از فتنه‌ای خواهد آمد که مردم جز با کتاب‌هایشان انس و آرامش نمی‌یابند. کافی، جلد ۱، صفحه ۱۵۲

از سال پیش که به عنوان معلم کلاس کتابخوانی در مدرسه‌ای مشغول به کار شدم، می‌دانستم که پا به یک میدان جنگ می‌گذارم؛ آن هم جنگی تمام عیار در چند جبهه! از یک طرف، جنگ با بازی‌های کامپیوتری و وقت تلف کردن در فضای مجازی و فیلم و سریال دیدن بچه‌ها، و از طرف دیگر برنامه‌های درسی مختلف مدرسه و همچنین عادت داشتن بچه‌ها به ارزشیابی نمره‌محور؛ جنگی با هدف بزرگ کتاب‌خوان شدن دانش‌آموزان مدرسه فرهنگ. البته در این میدان، دغدغه‌مندی مربیان و مدیریت مدرسه برای افزایش ساعت مطالعه بچه‌ها دلگرمی و پشتوانه بزرگی بود. سال اول مجبور بودیم درباره بعضی چیزها کوتاه بیاوریم؛ مثلاً درباره ارزشیابی امتحان‌محور. رویه این بود که هر هفته یک کتاب (با موضوعات مختلف داستانی، اعتقادی، انقلاب اسلامی و دفاع مقدس، شعر و ...) به بچه‌ها معرفی می‌کردیم؛ از آن کتاب آزمون می‌گرفتیم و به بچه‌ها نمره می‌دادیم. کلاسمان هم بخش‌های مختلفی داشت؛ بخشی از کلاس به بحث درباره کتاب هفته و بخشی به معرفی نویسندگان و سبک‌ها و دوره‌های مختلف ادبیات داستانی اختصاص داشت. بعضی اوقات هم وقت کلاس به بحث درباره مسائل فرهنگی روز و مورد توجه بچه‌ها می‌گذشت. از دیگر فعالیت‌های دانش‌آموزان در کلاس کتابخوانی این بود که هر هفته یکی از آنان موظف بود درباره یک موضوع دلخواه، در کلاس کنفرانس ارائه کند. کلاس کتابخوانی علاوه بر این‌ها برنامه‌های مناسبی هم داشت؛ مثلاً در ایام برگزاری نمایشگاه کتاب، جلسه کتابخوانی‌مان را در نمایشگاه برگزار کردیم و درباره کتاب‌های ناشران مختلف با بچه‌ها گپ زدیم.

سال اول کلاس کتابخوانی با همه فراز و نشیب‌هایش، دستاوردهای زیادی داشت؛ تعداد زیادی از بچه‌ها کتاب‌خوان شدند و بعضی از کتاب‌خوان‌ها کتاب‌خوان‌تر. در این میان، بعضی از اتفاقات کلاس کتابخوانی واقعاً شگفت‌زده‌ام می‌کرد؛ مثلاً بچه‌ها به آثار فاخر عکس‌العمل‌های خیلی مثبتی نشان می‌دادند. یاد می‌آید وقتی درباره جایگاه شکسپیر برایشان گفتم، ظرف یک‌ماه، سه چهارم کلاس حداقل یکی از نمایشنامه‌های شکسپیر را خوانده بودند؛ اتفاقی که درباره بچه‌های کلاس نهم پیش‌بینی‌اش را نمی‌کردم.

والدین و بهانه‌های کتاب نخواندن

سیدعلی صدراپی

کتاب نخواندن کمبود وقت بود. افراد می‌گویند وقت ندارند، سرشان شلوغ است و نمی‌توانند در روزمرگی‌هایشان زمانی را به مطالعه کتاب اختصاص دهند. اگر بخواهیم این پاسخ‌ها را در یک قالب ساده صورت‌بندی کنیم، انگار بیشتر افراد می‌گویند مگر بیکارم که کتاب بخوانم. مثل همان تعبیری که در برابر پیشنهاد مراجعه به مشاوره بیان می‌شود: مگر دیوانه‌ام که به روان‌شناس مراجعه کنم. جالب اینجاست که وقتی از والدین خواسته می‌شود علت کتاب نخواندن فرزندانشان را تحلیل کنند، باز هم به عنصر کمبود وقت و تکالیف زیاد اشاره می‌کنند. همه این‌ها نشان می‌دهد که ما نگرش غلطی نسبت به مطالعه کتاب داریم. مطالعه کتاب در هر سن و سالی صرفاً یک ورزش ذهنی یا تمرین غوطه‌وری در یک متن ادبی و داستانی نیست. خواندن، یکی از مهم‌ترین و از قضا ارزان‌ترین روش‌های تقویت مهارت‌های زندگی و بهبود عملکرد شغلی، اجتماعی و تحصیلی است. اگر ما به خواندن این‌طور نگاه کنیم، در هر شغل و جایگاهی که باشیم برای داشتن زندگی بهتر، خود را نیازمند به کتاب می‌بینیم.

بنابراین، اگر پدر و مادری خواهد فرزندش روخوانی بهتری داشته باشد، در دوران نوجوانی هویت خود را بهتر و عمیق‌تر بشناسد و دریابد، و در آینده شغلی عملکرد بهتری داشته باشد، باید او را تشویق به مطالعه کند. به زبان ساده‌تر، اگر می‌خواهیم فرزندانمان در آینده موفق باشند، باید او را به مطالعه کتب غیردرسی تشویق کنیم. این باوری است که هر پدر و مادری در درجه اول باید در خود ایجاد کند. اگر چنین شود، درونی و نهادینه کردن عادت به مطالعه در فرزندان تسهیل می‌گردد. پس، گام اول اصلاح نگرش‌ها درباره مطالعه کتاب است.

۲) اگر فضای مجازی اجازه بده....

دومین بهانه پرتکرار برای گریز از مطالعه کتاب، این بود که «با توجه به محتوای موجود در فضای

امروزه وضعیت سرانه استفاده از رسانه‌های تصویری، پایین آمدن سن استفاده از گوشی‌های هوشمند و سهولت دسترسی به برنامه‌های گوناگون آنچنان است که دیگر نباید رفتار نوجوان کتاب‌نخوان را ریشه‌یابی کرد بلکه باید سراغ آن دسته از نوادری رفت که کتاب به دست می‌گیرند و در این وانفسای کاغذ و قیمت‌های عجیب، مطالعه می‌کنند. چه انتظاری از فرزندان و دانش‌آموزانمان داریم، وقتی آن‌ها ما را ساعت‌ها مشغول شبکه‌های اجتماعی می‌بینند و محدودیت‌های کمی برای استفاده از گوشی‌های هوشمند و بازی‌های رایانه‌ای دارند. پژوهش‌ها نشان می‌دهد که بچه‌ها آماده خواندن‌اند؛ در صورتی که شرایط برایشان فراهم شود، با میل و رغبت سراغ کتاب می‌روند و دوست دارند لحظاتی را با داستان‌ها و شخصیت‌های کتاب‌ها پر کنند. به نظر می‌رسد همه والدین و مربیان باید لحظه‌ای به خود بنگرند. بچه‌ها آماده‌اند؛ انگار کسی که آماده نیست ما هستیم. پس، سؤال درست این است:

چرا والدین کتاب نمی‌خوانند؟

۱) وقت نداریم...

تا چند سال پیش گروه‌هایی از مردم درباره مراجعه به روان‌شناس تصور خاصی داشتند و وقتی به کسی پیشنهاد می‌شد که به روان‌شناس مراجعه کند، این سؤال در ذهنش نقش می‌بست: «مگر من مشکلی (اختلالی یا جنونی) دارم؟» روان‌شناسان با آموزش و گفتمان‌سازی کم‌کم پایه‌های این تصور را سست کردند و این مسئله را تبیین نمودند که مراجعه به روان‌شناس یا مشاور می‌تواند موجب بهبود عملکرد یک فرد سالم شود. بر این اساس، این روزها مقاومت کمتری در مورد مراجعه به روان‌شناس وجود دارد.

در این سال‌ها وقتی در مواجهه با والدین دانش‌آموزان، می‌پرسیدیم چرا کتاب نمی‌خوانید، پرتکرارترین بهانه برای

مجازی و شبکه‌های اجتماعی، چه نیازی به مطالعه کتب مفصل است. والدین اعلام می‌کردند که نیازهای مطالعاتی خود را با عضویت در مجموعه‌ای از کانال‌ها و گروه‌های موجود در فضای مجازی برطرف می‌سازند؛ در صورتی که بین محتوای موجود در کتاب و فضای مجازی تفاوت جدی وجود دارد. محتوای فضای مجازی به دلیل ویژگی‌های ذاتی شبکه‌های اجتماعی، منقطع، ناپیوسته، متکثر و ملون است؛ در حالی که محتوای ارائه شده در کتاب خصوصیتی متضاد دارد. تمامی بررسی‌های صورت گرفته در زمینه مقایسه مطالعه کتاب و مطالعه در فضای مجازی نشان می‌دهد که مطالعه کتاب تأثیر چشمگیری بر کاهش اضطراب، افزایش تمرکز و توجه و ارتقای کیفیت خواب دارد؛ در صورتی که مطالعه در بستر فضای مجازی نه تنها فاقد

چنین خصوصیتی است بلکه میزان بیش از حد آن رابطه معناداری با برخی نوسانات خلقی و افسردگی دارد. ضمن اینکه گذران وقت در شبکه‌های اجتماعی یکی از دلایل اصلی کمبود وقتی است که به‌عنوان دلیل اول ذکر شد. بر این اساس، در گام دوم، والدین برای نهادینه کردن رفتار مطالعه در فرزندانشان، باید کمیت و کیفیت استفاده از گوشی‌های تلفن همراه خود را مدیریت کنند.

اگر این ذهنیت‌های غلط کنار گذاشته شوند، لازم است پرسیم که والدین چه باید کنند.

هر والدی باید نقش یک مروج کتاب‌خوانی را برای فرزندش بازی کند و متناسب با سن او از روش‌های خلاق ترویج کتاب‌خوانی بهره بگیرد. نکته حائز اهمیت

این است که روش‌های ترویج مطالعه مثل بلندخوانی، قصه‌گویی، کاردستی با کتاب و نمایش خلاق جذابیت بسیاری برای بچه‌ها دارند. وقتی بچه‌ها همراه با یکی از والدین درگیر این فعالیت‌ها می‌شوند، فرصت ارزشمندی برای تعامل و گفت‌وگوی ثمربخش بین والد و کودک به وجود می‌آید. بچه‌ها دوست دارند در کنار والدینشان چنین لحظات شاد و مفرحی را تجربه کنند و هر آن چیزی که هم‌نشینشان در این لحظات باشد، در یاد و خاطره‌شان می‌ماند و بدان انس و علاقه پیدا می‌کنند. والدین توجه داشته باشند که باید با صبر و حوصله، لحظاتی

را در خانه فراهم کنند که فارغ از هر گونه فعالیت جانبی و دغدغه‌های روزمره همراه با فرزندشان کتاب مطالعه کنند و مطابق با یکی از روش‌های خلاق ترویج کتاب‌خوانی فعالیت‌هایی انجام دهند. آن‌ها می‌توانند با مراجعه به برخی از مجموعه‌های مروج کتاب‌خوانی، این روش‌ها را بیاموزند و با کمترین هزینه در منزل اجرا کنند.

اگر والدین نگرششان را نسبت به کتاب و مطالعه تغییر دهند و با صبر و حوصله روش‌های ترویج را بیاموزند، می‌توانند با بهره‌گیری از آنچه می‌خوانند، بسیاری از مسائل تربیتی خود را حل و فصل کنند و از برخی پیشامدهای ناگوار سنین بعدی پیشگیری نمایند.

تمامی بررسی‌های صورت گرفته در زمینه مقایسه مطالعه کتاب و مطالعه در فضای مجازی نشان می‌دهد که مطالعه کتاب تأثیر چشمگیری بر کاهش اضطراب، افزایش تمرکز و توجه و ارتقای کیفیت خواب دارد

کتاب، دورین، حرکت!

یکی از راه‌های علاقه‌مند کردن کودکان و نوجوانان به کتاب و کتاب‌خوانی در خانواده و مدرسه، پخش نمونه فیلم‌هایی است که با موضوع کتاب و کتاب‌خوانی تولید شده‌اند. همه ما به خوبی می‌دانیم که آموزش از راه تصویر و صدا بسیار تأثیرگذارتر از سخن گفتن برای بچه‌هاست. از این‌رو، در این شماره از مجله مدرسه زندگی چند نمونه از فیلم‌های کوتاه جشنواره بین‌المللی فیلم رشد را به شما خوانندگان محترم معرفی می‌کنیم تا در صورت تمایل از آن‌ها در کلاس درس خود بهره ببرید.

روح‌ا... مال میر

عنوان فیلم: قارتال (عقاب)

کارگردان: رویا حسنی

قالب: پویانمایی (بخش فرهنگیان)

مدت زمان: ۵۴ ثانیه

مخاطب: این فیلم برای پخش در کلاس‌های چهارم تا ششم دبستان پیشنهاد می‌شود.

علم بهتر است یا ثروت؟ ممکن است

شما هم این سؤال را از دوران مدرسه خود به یاد آورید؛ سؤالی که از دیرباز در بین دانش‌آموزان، آن هم در کلاس انشا مطرح بوده است. احتمالاً عده‌ای در همان روز اول به این سؤال چنین پاسخی می‌دهند: «خب معلوم است؛ ثروت بهتر است. این هم شد سؤال؟» و سپس در مورد آن انشا می‌نویسند اما بدون شک هستند افرادی که خیلی صریح و قاطع، گزینه علم را برای پاسخ‌گویی به این سؤال انتخاب می‌کنند و در اثبات نظر خویش، صفحات زیادی می‌نویسند. شاید کسانی هم باشند که برای این سؤال پاسخ روشنی نمی‌یابند؛ پاسخی که از عمق قلب و جانشان برآید نه اینکه زبانی باشد.

در کتاب «کشکول بحرانی» (ج ۱، ص ۲۷) به نقل از امام علی بن ابی‌طالب - علیه‌السلام - پاسخ‌های متعددی به این سؤال داده شده است که در همه آن‌ها حضرت، علم را بهتر از ثروت معرفی می‌کند؛ زیرا:

۱. «علم میراث انبیاست و مال و ثروت میراث قارون و فرعون و هامان و شداد.»

۲. «علم تو را حفظ می‌کند ولی مال و ثروت را تو مجبوری حفظ کنی.»

۳. «ممکن است مال را دزد ببرد اما ترس و وحشتی از دستبرد

به علم وجود ندارد.»

۴. «برای شخص عالم، دوستان بسیاری است ولی برای ثروتمند دشمنان بسیار.»

۵. «اگر از مال انفاق کنی، کم می‌شود ولی اگر از علم انفاق کنی و آن را به دیگران بیاموزی، بر آن افزوده می‌شود.»

۶. «مردم شخص پولدار و ثروتمند را بخیل می‌دانند ولی از عالم و دانشمند به بزرگی و عظمت یاد می‌کنند.»

۷. «مال به مرور زمان کهنه می‌شود اما علم هر چه زمان بر آن بگذرد، پوسیده نخواهد شد.»

۸. «مال و ثروت فقط تا هنگام مرگ با صاحبش می‌ماند ولی علم، هم در این دنیا و هم پس از مرگ همراه انسان است.»

۹. «مال و ثروت انسان را سنگدل می‌کند اما علم موجب نورانی شدن قلب انسان می‌شود.»

۱۰. «ثروتمندان تکبر دارند؛ تا آنجا که گاه ادعای خدایی می‌کنند، اما صاحبان علم همواره فروتن و متواضع‌اند.»

در این کتاب آمده است: هنگامی که سؤال کنندگان، آرام و بی‌صدا مسجد را ترک می‌کردند. صدای امام را شنیدند که می‌گفت: «اگر تمام مردم دنیا همین یک سؤال را از من می‌پرسیدند، به هر کدام پاسخ متفاوتی می‌دادم.»

اگر قرار است شما هم به عنوان یک معلم این عنوان را برای موضوع انشای دانش‌آموزان انتخاب کنید، خوب است بعد از اینکه دانش‌آموزان، انشاهایشان را خواندند، فیلم کوتاه «قارتال» را نیز برای آن‌ها پخش کنید و با آن‌ها در تأیید یا رد محتوای فیلم و موضوع انشا به بحث و گفت‌وگو بپردازید.

عنوان فیلم: اهل مطالعه را حصارى نیست!

کارگردان: رویا حسنى

قالب: پویانمایی (بخش فرهنگیان)

مدت زمان: ۴۰ ثانیه

مخاطب: این فیلم برای پخش در کلاس‌های

چهارم تا ششم دبستان پیشنهاد می‌شود.

مطالعه، غذای روح و درمان بیماری‌های

فکری انسان‌هاست. بی‌گمان، هیچ ذخیره و

میراثی سودمندتر و باارزش‌تر از کتاب نیست؛ چرا که کتاب، مایه آرامش روحی انسان است. حضرت علی - علیه‌السلام - در این باره فرموده‌اند: «کسی که با کتاب تسلی و آرامش بیابد، هرگز آرامش خود را از دست نخواهد داد.»

برای شکل‌گیری عادت به مطالعه، نهادهای مختلفی مانند خانواده، مدرسه، کتابخانه‌های عمومی و سایر رسانه‌های جمعی باید همسو و هم‌هدف حرکت کنند. تنها در این صورت است که افرادی پویا و جامعه‌ای زنده و بالنده خواهیم داشت.

جدا از خانه و مدرسه و سایر رسانه‌های شنیداری و دیداری، کتابخانه‌های عمومی نیز نقش مهمی در ترویج فرهنگ کتاب‌خوانی دارند. از نظر ایفلا (IFLA) مؤسسه بین‌المللی

انجمن‌ها و مؤسسات کتاب‌داری، کتابخانه عمومی یک پدیده گسترده جهانی است و در جوامع و فرهنگ‌های مختلف و در مراحل متفاوت توسعه یافت می‌شود. یکی از گروه‌هایی که کتابخانه‌های عمومی موظف به خدمات‌رسانی به آن‌ها هستند، زندانیان

می‌باشند. در ماده ۴۰ قوانین استاندارد سازمان ملل درباره چگونگی رفتار با زندانیان در زمینه ضرورت تأمین کتابخانه برای زندانیان به صراحت آمده است «زندان‌ها موظف‌اند برای زندانیان، از هر سنخ و رده‌ای که باشند، کتابخانه‌ای حاوی مجموعه‌ای مناسب از کتاب‌های سرگرم‌کننده و آموزشی تدارک ببینند و آنان را تشویق کنند که از این کتاب‌ها به‌طور کامل استفاده نمایند.»

«اهل مطالعه را حصارى نیست» عنوان فیلم کوتاهی است که به ارزش و اهمیت مطالعه حتی در محیط زندان می‌پردازد. این فیلم یکی از جوایز چهل و هفتمین جشنواره بین‌المللی فیلم رشد را دریافت کرده است.

عنوان فیلم: یار مهربان

کارگردان: ثریا رستمی

قالب: پویانمایی (بخش فرهنگیان)

مدت زمان: ۳۰ ثانیه

مخاطب: این فیلم برای پخش در

کلاس‌های پیش‌دبستانی و پایه‌های اول

تا سوم دبستان پیشنهاد می‌شود.

یکی از روش‌های ایجاد علاقه در بچه‌ها

به کتاب و کتاب‌خوانی، تأکید بزرگ‌ترها بر احترام گذاشتن به کتاب است. اولیا و معلمان گرامی باید احترام گذاشتن به کتاب‌ها و اسناد مکتوب را از کودکی به فرزندانشان و دانش‌آموزان خود بیاموزند. متأسفانه در بعضی جاها از جمله منازل و ادارات بر خوردی نامهربانانه و غیرمحترمانه می‌شود. مثلاً گاه در ادارات می‌بینیم که برای بالا بردن سطح صفحه نمایشگر کامپیوتر از چند جلد کتاب قطور یا کم‌حجم استفاده می‌شود. غافل از اینکه

کودکان از چنین صحنه‌هایی ممکن است الگوبرداری کنند و به خلاقیت‌هایی ناخوشایند از این قبیل دست بزنند.

به بچه‌ها بیاموزیم که:

با دست‌های تمیز به کتاب دست

بزنند؛

کتاب‌ها را پاره نکنند و صفحات آن‌ها

را تا نزنند؛

در کتاب به‌خصوص کتاب‌های کتابخانه چیزی نکنند و ننویسند. فیلم خیلی کوتاه «یار مهربان» که در آن به نحوه برخورد افراد با کتاب اشاره شده است، برخوردی غافلگیرانه را برای همیشه در ذهن کودکان و دانش‌آموزان ثبت خواهد کرد. در این فیلم زیبا یک نکته مثبت و دو نکته منفی برای تماشاچیان به تصویر کشیده شده است. آموزگاران محترم می‌توانند با جلب مشارکت دانش‌آموزان، بر نکات مثبت و منفی آن تأکید کنند.

*** بی‌نوشت**

فرهنگیان و متولیان محترم آموزش و پرورش برای دریافت نمونه فیلم‌های معرفی شده در این بخش می‌توانند به یکی از روش‌های زیر اقدام کنند:

الف) تماس دبیرخانه بین‌المللی فیلم رشد با شماره تلفن ۰۲۱-۸۸۴۹۰۲۳۶

ب) ارسال درخواست کتبی از طریق نشانی الکترونیکی goroohonari@gmail.com (با ذکر نام، شماره تلفن، کدپستی و نشانی دقیق).

محمد دهریزی

نویسنده کودک و نوجوان و دبیر سومین جشنواره دانایی، توانایی

هدف گذاری جشنواره

معاونت پرورشی و فرهنگی وزارت آموزش و پرورش، در راستای وظایف خود، برای ترویج فرهنگ مطالعه و توسعه کتابخوانی سه سال است که جشنواره بزرگ «دانایی، توانایی» را برگزار می کند؛ جشنواره ای که در نوع خود بی نظیر است و در مدت زمان کوتاهی (سه دوره) جای خود را در دل فضای آموزشی کنکورزده باز کرده است و می کوشد نگاه کودکان و نوجوانان را به کتاب تغییر دهد و وضعیت خواندن را تا حد زیادی بهبود بخشد. در معرفی و تشریح جشنواره دانایی، توانایی، که امسال سومین سال برگزاری آن است، موارد زیر قابل توجه است:

– دانایی، توانایی در قالب یک جشنواره رسمیت یافته است و همچون مسابقات فرهنگی و هنری، هر سال به مدارس سراسر کشور ابلاغ می شود.

– دانایی، توانایی جشنواره ای فرایندی است و در چهار مرحله، «مدرسه»، «منطقه»، «داستان» و «کشور» برگزار می گردد.

– شرکت در جشنواره دانایی، توانایی کاملاً اختیاری است و دانش آموزان با میل درونی خود در آن شرکت می کنند.

– جشنواره دانایی، توانایی علاوه بر ترویج فرهنگ کتابخوانی و بهبود سرانه مطالعه در کشور نیم نگاهی هم به اقتصاد نشر و چرخه تولید کتاب دارد.

فرایند جشنواره

فرایند برگزاری مسابقه به این صورت است که در مرحله اول (مدرسه) یک کتاب به دانش آموزان شرکت کننده در مسابقه معرفی می شود. آن ها کتاب معرفی شده را می خوانند و در صورت قبولی، به مرحله دوم (منطقه) راه می یابند. در این مرحله نیز به برگزیدگان یک کتاب معرفی می شود. که باید آن را بخوانند. شرکت کنندگان گلچین می شوند و برگزیده ها به

مرحله سوم (استان) راه می یابند. به راه یافتگان مرحله استانی، یک کتاب دیگر معرفی می شود و دانش آموزان آن کتاب را می خوانند و برای سومین بار گلچین می شوند. برگزیدگان این مرحله، به مرحله کشوری راه می یابند. از اینجا به بعد، روند جشنواره تغییر می کند.

دانش آموزان برگزیده استان، برای شرکت در مرحله کشوری سه کتاب را به اختیار خود انتخاب می کنند و می خوانند. آن ها در مرحله کشوری جشنواره، که در هفته کتاب در تهران برگزار می شود، با نویسندگان درباره سه کتابی که خود انتخاب کرده و خوانده اند، گفت و گو می کنند. هر دانش آموزی که به مرحله کشوری راه می یابد، در حقیقت شش عنوان کتاب می خواند: سه عنوان کتاب معرفی شده از طرف کار گروه انتخاب کتاب معاونت پرورشی و فرهنگی، و سه عنوان به انتخاب خودشان.

شیوه انتخاب کتاب های جشنواره

کتاب ها بدون جهت گیری خاص با نظر بیست تن از نویسندگان، شاعران و مترجمان حوزه کودک و نوجوان طوری کارشناسی و انتخاب می شوند که مناسب ذهن و مطابق ذوق هر گروه سنی باشند. در منابع مذکور نه تنها تناسب سنی مخاطبان بلکه تنوع کتاب ها هم مدنظر قرار می گیرد. در کتاب های معرفی شده، داستان تألیفی و ترجمه ای، کتاب علمی، زندگی نامه داستانی، بازگردانی، بازنویسی، بازآفرینی و ... دیده شود. (فهرست کتاب ها موجود است).

کار گروه، کتاب های انتخاب شده را برای بررسی محتوایی به بخش کارشناسی محتوا می فرستد. کارشناسان این بخش تک تک کتاب ها را می خوانند و درباره موضوع و محتوای کتاب نظر می دهند. پس از تأیید نهایی توسط بخش محتوا، کتاب ها در ۴ سبد (اول، دوم و ابتدایی)، (چهارم، پنجم و ششم ابتدایی)،

(هفتم، هشتم و نهم)، (دهم، یازدهم و دوازدهم) به استان‌ها معرفی می‌شوند. استان‌ها هم برای هر مرحله از جشنواره، کتاب‌های موردنظر خود را از سبد انتخاب و به مدارس معرفی می‌کنند.

زمان‌بندی جشنواره

آمار شرکت‌کنندگان در سومین جشنواره، به تفکیک مرحله و استان، در دفتر مجله و جشنواره موجود است.

امیدواریم با همراهی و همگامی دیگر نهادهای متولی فرهنگی کشور، فرهنگ مطالعه و کتاب‌خوانی را در آموزش و پرورش نهادینه کنیم و لذت خواندن را به نونهالان ایران زمین بچشانیم. شایان توجه است که چهارمین دوره جشنواره دانایی توانایی در حال برگزاری است.

کتاب‌های انتخاب شده برای سومین جشنواره دانایی، توانایی

دوره دوم ابتدایی (پایه‌های چهارم، پنجم، ششم)

نام کتاب	نام نویسنده	نشر
دردسر رازهای من	کارن جانسون	منادی تربیت
قصه طوطی خانم و آقای بازرگان	فرهاد حسن‌زاده	همشهری
پیدا و نهان در طبیعت	مجید عمیق (مترجم)	کانون پرورش فکری
پادشاه کوتوله و چهل دردسر بزرگ	مهدی میرکیانی	محراب قلم
نامه‌های سبز	کلرولین	نشر فنی ایران
زیر آسمان بزرگ	تری و رومین	علمی فرهنگی
زیبا چیست، زیبا کیست؟	اتان بورترز	صابرین
پایر	محمد میرکیانی	کانون پرورش فکری
بی‌بال پریدن	قیصر امین‌پور	افق

(پایه‌های دوم و سوم دبستان)

نام کتاب	نام نویسنده	نشر
قصه گل‌های قالی	نادر ابراهیمی	کانون پرورش فکری
درخت بخشنده	سیلوراستاین	آبرنگ
جنگ مسخره	اریک بتو	راز بارش
آش سنگ	روبرت ژیرو	کانون پرورش فکری
دارکوب تا کی به درخت می‌کوبد؟	خسرو شهریاری	کانون پرورش فکری
موش کتابخانه	دنیل کرک	آفرینگان
چرا حیوانات بینی دارند؟	الیزابت مایلر	مهاجر
چرا حیوانات پا دارند؟	الیزابت مایلر	مهاجر
امشب بزغاله‌ها خوابشان نمی‌آید	علی‌اصغر سیدآبادی	منظومه خرد
گلدان خالی	دیمی	امیرکبیر
نقطه	پیتر رینولدز	علمی فرهنگی

دوره اول متوسطه (پایه‌های هفتم، هشتم، نهم)

نام کتاب	نام نویسنده	نشر
جانانان، مرغ دریایی	ریچارد باخ	امیرکبیر
زیبا صدایم کن	فرهاد حسن‌زاده	کانون پرورش فکری
تاریخ از این ور	احمد عربلو	کانون پرورش فکری
مهمان‌هایی با کفش‌های لنگه به لنگه	اسماعیل الله‌دادی، محمد دهریزی	سوره مهر
ضحاک	محمدرضا شمس	کانون پرورش فکری
فصل پنجم: سکوت	محمدرضا بایرامی	کانون پرورش فکری
دریا اسب من شده است	نقی سلیمانی	قدیانی
گوی و چوگان	رضا ابراهیمی‌نژاد	کانون پرورش فکری
نخل‌ها و نیزه‌ها	داوود غفارزادگان	مدرسه
مسافر خانه ماه نصفه	پُل فلیش من	کانون پرورش فکری

دوره دوم متوسطه (پایه‌های دهم، یازدهم، دوازدهم)

نام کتاب	نام نویسنده	نشر
در تکاپوی معنا	ترنیا پالاس	میترا
او همنشین فرشته‌ها بود	سعید روح‌افزا	کانون پرورش فکری
آناهید، ملکه سایه‌ها	جمال‌الدین اکرمی	محراب قلم
رفاقت به سبک تانک	داوود امیریان	سوره مهر
پسر نان و نمک	عباس جهانگیریان	کانون پرورش فکری
باغ کیانوش	علی اصغر عزتی باک	کانون پرورش فکری
نان و گل سرخ	کاترین پترسون	کانون پرورش فکری
تن تن و سندباد	محمد میرکیانی	قدیانی
اعتماد به نفس سالم	بهروز بیرشک	قطره
داستان راستان ۲	مرتضی مطهری	صدرا

جشنواره دانایی، توانایی
مدرسه‌ها و مراکز فرهنگی

کتاب‌های انتخاب شده چهارمین جشنواره دانایی، توانایی

گروه سوم (پایه‌های پنجم و ششم)

نام کتاب	نام نویسنده	نشر
درخت‌ها	برونو موناری	کانون پرورش فکری
سه گلدان	احمد رضا احمدی	کانون پرورش فکری
خانواده آقای چرخشی	طاہره ابید	کانون پرورش فکری
چیستان‌های علمی	رز وایلر	کانون پرورش فکری
تکه چوب	وندی ایچی توما	مدرسه
مسافر هشتم	مژگان شیخی	قدیانی
پدرهایی که از کتابخانه به امانت گرفتیم	دنيس ولهن	علمی فرهنگی
مرغ دریایی کوچک	بروک نیومن	علمی فرهنگی

گروه اول (پایه‌های اول و دوم دبستان)

نام کتاب	نام نویسنده	نشر
گرو فالو	جولیا دونالدسون	کانون پرورش فکری
قورباغه چاه‌نشین	آروین ترسلت	کانون پرورش فکری
دیو دیگ به سر	فرهاد حسن‌زاده	کانون پرورش فکری
قدم یازدهم	سوسن طاق‌دیس	کانون پرورش فکری
فندق و کاربزرگ	محمدرضا یوسفی	کانون پرورش فکری
اگر صبر کنی....	سوزی شیک	راز بارش
شب به خیر فرمانده	احمد اکبرپور	افق
دندان لق خرگوش کوچولو	لوسی بت	منادی تربیت
برسد به دست معلم عزیزم	سایمن جیمز	آفرینگان
آن مرد در باران آمد	محمد حمزه‌زاده	قو
راز قلعه سرخ	جرالد رز	محراب قلم
دنیا بدون درخت	محمد دهریزی	علمی فرهنگی

گروه چهارم (پایه‌های هفتم، هشتم، نهم)

نام کتاب	نام نویسنده	نشر
ساداکو	الینور کوثر	کانون پرورش فکری
قلب زیبای بابور	جمشید خانیان	کانون پرورش فکری
تیسستو (سبز انگشتی)	موریس دروئون	کانون پرورش فکری
شازده کوچولو	سنت اگزوپری	نیلوفر
مربای شیرین	هوشنگ مرادی کرمانی	معین
قصه‌های خوب برای بچه‌های خوب (قصه‌های کلیل و دمنه)	مهدی آذر یزدی	امیرکبیر
وام دماغ	سید سعید هاشمی	چرخ‌فلک
گشتی سیراف	علی‌اکبر والا‌بی	مدرسه

گروه دوم (پایه‌های سوم و چهارم دبستان)

نام کتاب	نام نویسنده	نشر
سلام ای ستاره‌ها	فرهاد طوسی	کانون پرورش فکری
قندیل کوچک	غسان کنفانی	کانون پرورش فکری
هدیه خوبان	جف برامبو	کانون پرورش فکری
مرگ بالای درخت سیب	کاترین شارر	فاطمی
من همانی هستم که فکر می‌کنم	لوییز ال‌هی	او
شاه لاک‌پشت‌ها	دکتر زیوس	گام
اگر باغ وحش دست من بود	دکتر زیوس	گام
چطور از شر گرگ خلاص شویم؟	کلمنت چاپرت	شهرتاش
اتوبوس عوضی	فریده خلعت‌بری	شباویز
مداد سیاه و مداد قرمز	محمدرضا شمس	شباویز
وقتی هورتون صدای هو شنید	دکتر زیوس	افق
سفر به شهر سلیمان	فریدون عموزاده خلیلی	امیرکبیر
تویی نظیری	مکس لوکیدو	مهرسا

گروه پنجم (پایه‌های دهم، یازدهم، دوازدهم)

نام کتاب	نام نویسنده	نشر
قلب‌های نارنجی	مینو کریم‌زاده	کانون پرورش فکری
اعترافات غلامان	حمیدرضا شاه آبادی	به نشر
کوه مرا صدا زد	محمدرضا بابرامی	سوره مهر
قصه‌های خوب برای بچه‌های خوب (قصه‌های مثنوی معنوی)	مهدی آذر یزدی	امیرکبیر
خری برای تمام پلان‌ها	علی رشیدی	چرخ‌فلک
دچار استرس می‌شویم چه کنیم؟	البیزابت وردیک	قدیانی
ریاضیات لعنتی	کارلو فرابتی	فاطمی

با مجله‌های رشد آشنا شوید

مجله‌های دانش‌آموزی دبستانی

به صورت ماهنامه و ۹ شماره در سال تحصیلی منتشر می‌شوند:

رشد کورک برای دانش‌آموزان پیش‌دبستانی و پایه اول دوره آموزش ابتدایی

رشد نوآموز برای دانش‌آموزان پایه‌های دوم و سوم دوره آموزش ابتدایی

رشد دانش‌آموز برای دانش‌آموزان پایه‌های چهارم، پنجم و ششم دوره آموزش ابتدایی

مجله‌های دانش‌آموزی متوسطه

به صورت ماهنامه و هشت شماره در سال تحصیلی منتشر می‌شوند:

رشد نوجوان برای دانش‌آموزان دوره اول آموزش متوسطه

رشد پسران برای دانش‌آموزان دوره اول آموزش متوسطه

رشد جوان برای دانش‌آموزان دوره دوم آموزش متوسطه

مجله‌های عمومی بزرگسال

به صورت ماهنامه و هشت شماره در سال تحصیلی منتشر می‌شوند:

• رشد آموزش ابتدایی • رشد فناوری آموزشی

• رشد مدرسه زندگی • رشد معلم • رشد آموزش خانواده

مجله‌های تخصصی بزرگسال

به صورت فصلنامه و سه شماره در سال تحصیلی منتشر می‌شوند:

• رشد آموزش قرآن و معارف اسلامی • رشد آموزش پیش‌دبستانی • رشد آموزش تاریخ
• رشد آموزش تربیت بدنی • رشد آموزش جغرافیا • رشد آموزش ریاضی
• رشد آموزش زبان و ادب فارسی • رشد آموزش زبان‌های خارجی
• رشد آموزش زیست‌شناسی • رشد آموزش شیمی • رشد آموزش علوم اجتماعی
• رشد آموزش فنی و حرفه‌ای و کار دانش • رشد آموزش فیزیک
• رشد آموزش مشاور مدرسه • رشد آموزش هنر • رشد برهان متوسطه دوم
• رشد مدیریت مدرسه

مجله‌های عمومی و تخصصی رشد برای معلمان، دانش‌جو معلمان، و کارشناسان وزارت آموزش و پرورش تهیه و منتشر می‌شوند.

• نشانی: تهران، خیابان ایرانشهر شمالی، ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش، پلاک ۲۶۶.

• تلفن و تمایز: ۸۸۳۰۱۲۷۸ - ۰۲۱

• وبگاه: www.roshdmag.ir

لذت خواندن

اعظم لاریجانی | سامانتا استینکوب

مترجم

«خواندن برای لذت» نوعی خواندن است که اغلب در میان خواندن‌های تخصصی دیگر، مثل ایجاد آمادگی برای آزمون، در مدارس مغفول می‌ماند. ایجاد فرهنگ مطالعه در مدارس می‌تواند آغازگر و حتی آسان‌تر باشد. تسهیل خواندن و هدایت دانش‌آموزان به سمت حرفه‌ای‌شدن در این زمینه، راهکارهای زیاد دارد. کتاب‌خوان‌های حرفه‌ای کسانی هستند که می‌توانند متون متنوع را مطالعه و سپس تحلیل کنند. مهم است که دانش‌آموزان برای لذت بردن به سراغ خواندن کتاب بروند نه برای انجام دادن تکلیف. در اینجا به روش‌هایی برای تشویق دانش‌آموزان به خواندن برای لذت بردن اشاره می‌شود. همچنین، پیشنهادهایی در زمینه تسهیل فرهنگ خواندن غیر درسی ارائه می‌گردد.

به روزآوری کتابخانه

اولویت اول در این مسیر، داشتن کتابخانه‌ای به‌روز و کاربردی است؛ کتابخانه‌ای که طیف گسترده‌ای کتاب در گونه‌های نوشتاری مختلف در آن وجود داشته باشد. معمولاً در کتابخانه‌های مدارس تعداد زیادی کتاب در قفسه‌ها وجود دارند ولی وقتی از نزدیک نگاه کنید، متوجه می‌شوید که آن‌ها کاربردی نیستند و یا چند نسخه از یک عنوان خاص وجود دارد. به‌روزرسانی کتابخانه‌ها ضروری است. نباید برای پر کردن کتابخانه‌ها به‌سراغ کتاب‌های ارزان قیمت و دم‌دستی رفت. کتابخانه نه با قفسه‌های فراوان بلکه با کتاب‌های خوب و مفید ارزشمند می‌شود. امروز استفاده از کتاب‌های دیجیتال می‌تواند کمبود بودجه را جبران کند. از طرف دیگر، ارتباط با کتابخانه‌های عمومی و وام گرفتن کتاب به کتابخانه مدرسه نیز کمک می‌کند.

برپایی باشگاه کتاب‌خوانی

تأسیس باشگاه کتاب‌خوانی در مدرسه راهی مناسب برای پرورش و گسترش خوانندگان کتاب است. در باشگاه کتاب‌خوانی، امکان ارتباط از طریق خواندن و بحث و گفت‌وگو فراهم می‌شود. اعضای این باشگاه می‌توانند کتاب‌ها را به

گشت و گذاری در بوستان کتاب این شماره

کتاب و کتابخوانی

سردار شهید سلیمانی

یک مکتب، یک راه و

یک مدرسه درس آموز است.

برگرفته از سخنان مقام معظم رهبری
(۲۷ دی ۱۳۹۸)